

ନିଷପେଶ୍ୱର

ପ୍ରଣେତା ଓ ପ୍ରକାଶକ:

ଶ୍ରୀ ଅଭିମନ୍ୟୁ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଡେପ୍ୟୁଟି କଲେକ୍ଟର,

ରସୁଲକୋଣ୍ଡା

ମୁଦ୍ରାକର—ଶ୍ରୀ ହାଡ଼ି ସମ୍ବରୁରୁ

ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ ଓ୍ୱାର୍କସ୍

ବ୍ରହ୍ମପୁର (ଗଞ୍ଜାମ)

୧୯୪୧

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦-୧୦-୦

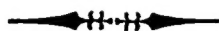
ଓଁ ଶ୍ରୀଗଣେଶାୟ ନମଃ

ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ

ଅଜିତାଲି ଉତ୍କଳରେ ଯେତେ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉ
ଅଛି, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଶତକର ତରଳି ଶ୍ରେୟ ମୂଲ୍ୟସ୍ଥାନ ପୁସ୍ତକ କହିଲେ
ଚଳେ । ଭ୍ରଷା ଏବଂ ଭ୍ରବ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନଦେଇ ଛପାକାର ବହୁ
ଲେଖି ନିଛପାଇ ଛ ପାମ୍ପା ଦେଇ ଛପାଇଦେଇ ଯପା ଛଡ଼ା
ଶଯ୍ୟାକୁ ନମାନ୍ତି ପ୍ରଗୁର କରିବା ଦ୍ଵାରା ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟାକାଶରେ
ନିଷ୍ପ୍ରଭ ନକ୍ଷତ୍ର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କରାଉଅଛି ବୋଲି ମୋର
ବିଶ୍ଵାସ । ‘ନିଷପେଶ୍ଵର କାବ୍ୟ’ ଏ ଭଳି ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କ ଠାରୁ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ । ଏହି ପୁତ୍ର କାବ୍ୟଟି ସୁବିବେକବାନ୍ କବିଙ୍କ
ମୁଖରୁ ଅବିକଳ ଭାବେ ଶୁଣିବା ସୁବିଧା ଲାଭିଥିଲା । କାବ୍ୟର
ପ୍ରତି ସର୍ଗ, ଭ୍ରବ, ଅଳଙ୍କାର ଓ ଶବ୍ଦ ବିନ୍ୟାସ ଛଟାରେ ମଣ୍ଡିତ
ହୋଇଅଛି । କବି ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ପୁସ୍ତକରୁ ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ
କୋଷାଗାରକୁ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେହେଁ ‘ନିଷପେଶ୍ଵର କାବ୍ୟ’
ଉକ୍ତ ଉଦ୍ଘାରରେ ମହୋଦ୍ଘାତ ପୁସ୍ତକ ଭେଦ ରୂପେ ବିରାଜିବ,
ଏଥିରେ ଦ୍ଵିରୁକ୍ତି ନାହିଁ । ନୀତି ଅଛି, ‘କାର୍ତ୍ତିରସରସବଳାସ୍ଥିର-
ଭବତରୁତଳେ’ ମାତ୍ର କବି କବି ଉପାଧି ଲଳସୀ ହୋଇ
ପୁସ୍ତକମାନ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ଐଶି ଶକ୍ତି
ବାଣୀଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ପଦଜୀବନଜାର୍ଜନାରେ ପାଣିକି ନିଯୋଜିତ
କରଇ, ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଭ୍ରବ ଅଣି ଭ୍ରଷା ଅଣି ବୃଦ୍ଧି କରଇ
ଅଛନ୍ତି । ଅଉ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷତ୍ଵ ଏହିକି, ତଟିନାଶ୍ଵର-ସୁର-
ଧ୍ଵନିର ନୀରବ ସ୍ଫୁଟ ଓ ସୁଧା ଅଣି ହାଣିବା ଭ୍ରବପୁର୍ଣ୍ଣ । ନାୟକ

ନାୟିକାଙ୍କ ଚରଣ ଚିହ୍ନିତ କାବ୍ୟ କାଞ୍ଚନରେ ଅମୃତ ନୀତି-
ରତ୍ନାବଳୀ କରି ସମୁକ୍ତ କରିଥିବାରୁ, ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟାନ୍ତରାଷ୍ଟରେ
ପୁସ୍ତକଟି ସମୁଦ୍ଧୁଳ ନିଷନ୍ଧ ରୂପେ ଶୋଭିଥିବ । ପ୍ରକାଶ ଆଉକି
ଶୌରପଦା ସୌର ମିଳନବଦ୍ ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଅଧୁ-
ନିକ ବର୍ଣ୍ଣନାଗୁଡ଼ିକ ଅବିରୋଧ ଭାବେ ରହିଥିବାରୁ ପାଠକବୃନ୍ଦଙ୍କ
ପରମାହ୍ଲାଦକର ହେବ, ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଭଦ ।

ପୃଷ୍ଠା ପ୍ରାମ—ପରାକୋଟ	}	ଶ୍ରୀ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀ
ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ		ପଦ୍ୟାଳଙ୍କାର,
ମହାରାଜାଙ୍କ ଅଂଗ କ		ସମ୍ପାଦକ,
ବୃଷ ଦ ୩ ନ		‘ବିନାୟକ ପାଠାଗାର’

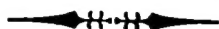

ଅଭିମତ

ମହାରାଜାଙ୍କୁ ଉପାଖ୍ୟାନ ନଳ ଚରିତକୁ ଅଧୁନିକ
କାବ୍ୟ ଅକାରରେ ରୂପ ଦେଇ ‘ନିଷପେଶ୍ୱର’ ନାମିତ କ୍ଷୁଦ୍ର
କାବ୍ୟ ଶକ୍ତି ଲେଖା ଯାଇଛି । ବୃଦ୍ଧକବି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ
ମହାଶୟ ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲେଖା ଠାରୁ ଏହି ବହିଟିରେ
ଏତିକି ମାତ୍ର ବିଶେଷତା ରଖିପାରିଛନ୍ତି । ଲେଖକ କବି ହୃଦୟ
ଅଥଚ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ଥିବାର ଅମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କ ଲିଖିତ ‘ବାଳବିଜୟ’
ଓ ‘ରତ୍ନସଂହାର’ ପ୍ରଭୃତି ଲେଖାରୁ ଅନୁଭବ କରିପାରିଛୁ । ଶଂସିତ
ବହିଟିରେ ଏସବୁ ସବେ କେତେକ ନୂତନତା ଅମ୍ଭେ ଦେଖି-
ବାକୁ ପାଉଁ । ଅଳଙ୍କାର ସଂଯୋଗ ଏପରି ନୂତନ ଓ ଚମତ୍କାର
ଯେ, ବାସ୍ତବିକ ତାହା ସାହିତ୍ୟିକ ସମାଜର ସମାଦରଣୀୟ ଅଟେ ।

ଏବଂ ତାହା ପଢ଼ିବା ମାତ୍ରେ ମନେ ହୁଏ, ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ନିଜର ପରପୁରୀ ଲାଗି ଲେଖକଙ୍କ ଠାରୁ ଅନେକ ଆଶା କରନ୍ତି । ପୌରାଣିକ ଆଖ୍ୟାନକୁ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ମତବାଦର ସୁଦୃଢ଼ ପଞ୍ଚନ ଉପରେ ଠିଆ କରାଇବାରେ କବିଙ୍କର ନୈପୁଣ୍ୟ ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ଅଟେ । ଲେଖକ ଜଣେ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଡ଼େପୁଟିକଲେକ୍ଟର । ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅବସର ନେଇ ଚତୁର୍ଥ ଜୀବନରେ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାହସ ଧରି ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା କ୍ଷମତା ଦେଖାଯାଏ । ଅଥଚ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଞ୍ଜିତା ଦର୍ଶାଇ ପାରିବା ତା'ଠାରୁ ବଳି ବିରଳ, ଏହା ଅବିସ୍ମୟାଦିତ ସତ୍ୟ । ଏସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଆଶା କରାଯାଏ, କବିଙ୍କର ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍କଳ ଭାରତୀୟଙ୍କର ପୁଣି ପାଠରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଉପଗୁରର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାରକରବ । ରତ ।

ଧରକୋଟ,	}	ଶ୍ରୀ ହରିହର ମିଶ୍ର କାବ୍ୟତୀର୍ଥ
ତା ୧୧-୫-୧୯୪୧		ଓଡ଼ିଶା ସମ୍ବୃତ ପରିଷଦ୍ ସଭ୍ୟ

ଅଭିମତ

ପରଗୁଣ ପରମାଣୁନ୍ ପଦ୍ମାବତୀନିଧ୍ୟଂ

ନିଜହୃଦ୍ଦି ବିକସନ୍ତଃ ସନ୍ତି ସନ୍ତଃ କିମ୍ବନ୍ତଃ

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅଭିମନ୍ୟୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ବିରଚିତ ନିଷପେଶ୍ୱର କାବ୍ୟର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଅଷ୍ଟମ ସର୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସପ୍ତଦଶ ଓ ଅଷ୍ଟାଦଶ ସର୍ଗମାନଙ୍କରୁ କିମ୍ବଦଂଶ ମୁଁ ଶ୍ରବଣ କରି ସବିଶେଷ

ହୁଏ ଲଭ କରିଅଛି । ନିଷପେଶ୍ୱରଙ୍କ ଚରଣ ବୁଝାଉ ଥିବାରୁ
 କାବ୍ୟଟିର ନାମ ନିଷପେଶ୍ୱର ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ନୈଷପେଶ୍ୱର
 ରହିବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ମନେ କଲି । ଏହି କାବ୍ୟ ରଚନାରେ ରଚ-
 ନା କୌଶଳ ସଦର୍ପେ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଅଗ୍ରସ୍ଥ କରି ନାହାନ୍ତି ।
 ଏହାର ଭାଷା ସରଳ, ସୁବୋଧ ଏବଂ ଭାବ ମଧ୍ୟ ଚିତ୍ରକର୍ତ୍ତା
 ହୋଇଅଛି । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଅଭିନବ ଉପମାଦି ଅଳଙ୍କାର
 ଦେଖାଦେଇ କବିଙ୍କର ସ୍ୱକପୋଳକଳ୍ପିତତାକୁ କାବ୍ୟଟି ବୁଝାଇ
 ଦେଉଅଛି । କାବ୍ୟଟି ନଳଙ୍କର କାର୍ତ୍ତବୀରେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ,—
 “କର୍କୋଽକସ୍ୟ ନାବେ୍ୟ ଦମୟନ୍ତ୍ୟାନଳସ୍ୟତ । ଋତୁପର୍ଣ୍ଣସ୍ୟ
 ରଜସେଃ କାର୍ତ୍ତବୀ କଳିନାଗନଂ” — ଏହି ବାକ୍ୟାନୁସାରେ
 କଳିମଳ ବିନାଶକ ହେବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କାବ୍ୟଟିରେ
 ଉପାଦେୟ ଭାବ ଅସଂଖ୍ୟ ଥିବାରୁ, ଭଗବତ୍ ପରାୟଣତାର
 ପରିଚୟ ସର୍ବତ୍ର ସ୍ୱଳ୍ପ ଭେଦିଥିବାରୁ କବିଙ୍କୁ ଭକ୍ତ କବି
 ଉପାଧି ନଦେଇ ମୁଁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଏହି
 କବି ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରାୟ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦି ପୃସ୍ତକ ରଚନା କରି
 ଉତ୍କଳ ଭାଷା ଭାରତୀ ଭଣ୍ଡାରକୁ ବିରୁଷିତ କରିଅଛନ୍ତି । ତନ୍ମ-
 ଧରୁ ଏହି କାବ୍ୟଟି ସମାଜ ସମାଦରର ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର
 କରିବ, ଏହା ମୋର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶା । ଏହି କାବ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ-
 ସୁଲଭ କୌଶଳୀ ଦୋଷ ଧରାଯାଇ ନପାରେ । ଯେହେତୁ
 କାବ୍ୟଟିର ଗୁଣ ଗମ୍ଭୀରତା ବହୁଳ ଭାବେ ବିଦ୍ୟମାନ ।
 “କାବ୍ୟେ ବହୁଗୁଣାକାଣ୍ଡେ ଦୋଷଂ ପଶ୍ୟତ ଦୁର୍ମୁଖଃ । ବନେ
 ବହୁଫଳାକାଣ୍ଡେ ପୁରୀଷମୀବ ଶୂକରଃ” । ପରିଶେଷରେ ମୋର
 ଅଶଂସା ଏହି ଯେ ଅବିଳମ୍ବେ କାବ୍ୟଟି ଉପରିତନ ଅଧିକାରୀ-

ମାନଙ୍କ ନେତୃପାତ୍ରକୁ ସାଦର ଅମନ୍ତ୍ରଣ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ-
ଶାଳାମାନଙ୍କରେ ପାଠ୍ୟ ଭାବେ ପଢ଼ିଣିତ ହେଉ । ଇତି ଶଂ ।

୨୭-୫-୪୧

ପଞ୍ଜଳିମୟର

}

ପଣ୍ଡିତ ଲକ୍ଷ୍ମୀଚରଣ ବିଦ୍ୟାଳଙ୍କାର

ପ୍ରତ୍ନରାଜ

ମନ୍ତବ୍ୟ

ସ୍ଥନାମଧନ୍ୟ ଉତ୍କଳରେ ସୁପରିଚିତ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ
ଡିପୋଟି କଲେକ୍ଟର ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅଭିମନ୍ୟୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ମହାଶୟଙ୍କ
ହସ୍ତିକରେ ପ୍ରାୟ ମୁଁ ବାରିଶି ବର୍ଷ ହେଲା ଅସୁଛି । ମୋର
ଦେଖାଦେବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର କବିତାପାଠକ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା ।
ଯେହେତୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଦେଖାରେ ତାଙ୍କ ରଚିତ ‘କମଳିନୀ
ଜଣାଣ’ ନାମକ ଶଶି ଏ ପୁସ୍ତିକା ମୁଁ ଉପହାର ସ୍ୱରୂପ ପାଇଥିଲି ।
ତାପରେ ଛନ୍ଦପୁର ଅବସ୍ଥାନ ବେଳେ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ
ନିୟୁକ୍ତ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ସେ ମହାଶୟ ନାନାଦି ବର୍ଷିତ୍ର କବିତାବଳୀ
ଲେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ସେ କବିତା
ବାଳିକାଗଣଙ୍କର ଧାରୀ ସ୍ୱରୂପ ଥିଲି କହିଲେ ଚଳେ । କିଛି
ସମୟ ପରେ ସେ ମହାଶୟ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ସସମ୍ମାନ ଅବ୍ୟା-
ହତ ପାଇ କବିତାପ୍ରସ୍ତୁତ ଉତ୍କଳରୁ ଅଧୁନାତନ ପ୍ରଧାନତମସ୍ଥାନ
ରସୁଲକୁଣ୍ଡାରେ ନିଜ୍ଜାତ କକ୍ଷରେ ରହି, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଅରାଧନାରେ
ନିବିଷ୍ଟ ହେଲେ । ଉକ୍ତ ମହାଶୟ ଅଜ ସୁଦ୍ଧା ୧୯ ଶଶି ବହି
ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ରଚନା କଲେଣି । କବି ମହାଶୟଙ୍କର ଗୁରୁତ୍ୱ
ନିଶ୍ଚୟ ଧନ୍ୟ । ଯତଃ— “ଯାଲେକହସ୍ୟସାଧୁନା ଜନୁଭୃତାଂ ସା

ରୁହୁରୁ ରୁହୁରୁ” । ପୁନଃ “କାଉଁରକ୍ଷର ସମ୍ବନ୍ଧା ହୁଏ ଭବେ
ଭୁତଲେ” । ତଥାଚ ଶ୍ରୁତଃ “ଏକଃ କେଃ ସମ୍ୟକ୍ ଜାତଃ
ସୁପ୍ରସକ୍ତଃ ସ୍ବର୍ଗେ ଲୋକେ କାମଧୁରୀ ଭବତ” ।

ମହର୍ଷି ବାଲ୍ମୁକି, ବ୍ୟାସ, ମହାକବି ଶ୍ରୀହର୍ଷ, କାଳିଦାସ
ପ୍ରଭୃତି ମହାତ୍ମାଣେ ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ନଳମହାରାଜାଙ୍କ ଚରିତକୁ
ସମ୍ବୃତ ଭାଷାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅନେକ ଚିତ୍ତନ-
ପ୍ରାଦେଶିକ କବି ନିଜ ନିଜର ମାତୃ ଭାଷାରେ ସେହି ପୁର ନଳ
ଚରିତକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଅନେକ କାବ୍ୟ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ।
ତଥାପି ତାହା ଜନମନ ଶ୍ରବଣ ଅବର୍ଷଣ କରୁଅଛି, ଯେହେତୁ
“ସୁନ୍ଦରେ ତୁପ୍ରିର ଅବସାଦ ନାହିଁ” । ନଳମହାରାଜାଙ୍କ ଚରିତ
କେବଳ ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ, ଅଥଚ ପବିତ୍ରକର । ଯଥା—

“କର୍କୋଃ କସ୍ୟ ନାରସ୍ୟ ଦମୟନ୍ତ୍ୟାନଳସ୍ୟତ ।

ରତୁର୍ଯୁଷ୍ୟରଜର୍ଷେଃ କାର୍ତ୍ତିନଂ କଳିନାଗନଂ” ।

ଅଧୁନା କବି ଅଭିମନ୍ୟୁ ପଞ୍ଚନାୟକ ମହାଶୟ ସେହି
ଜଗତ୍ପାବନ ନଳଚରିତକୁ ନେଇ ‘ନିଷପେଶ୍ବର’ ନାମକ ଗୋଟିଏ
କାବ୍ୟ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । କାବ୍ୟ ଖଣ୍ଡିକର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପଢ଼ି-
ବାର ସୁଯୋଗ ମତେ ମିଳିବାରୁ ମୁଁ ମନୋନିବେଶ ସହକାରେ
ତାହା ଥରେ ଅମୂଳଚୂଳ ପାଠ କଲି । ଏହାର ଭାଷା ପ୍ରାଚୀନ
କବିମାନଙ୍କ ଭାଷାର ଅନୁରୂପ ହେଲେହେଁ, କବି ନବ୍ୟ ପ୍ରାଚୀ-
ନର ସମ୍ବେଳନ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ କରିପାରିଅଛନ୍ତି । ଏହା ଅଷ୍ଟା-
ଦଶ ସର୍ଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ମହାକାବ୍ୟ ଲକ୍ଷଣରେ ଲକ୍ଷିତ
ହୋଇଅଛି । କୌଣସି ସମ୍ବୃତ ବା ଉତ୍କଳ କବିଙ୍କର ଭାବ

ଭାଷାର ଅନୁକରଣରେ ଏହା ଲେଖା ହୋଇନାହିଁ । କବିଙ୍କର ଏହାହିଁ ବିଶେଷତ୍ତ୍ୱ । ସେ କେବେ କାହାକୁ ଅନୁକରଣ ବା ଅନୁସରଣ କରିବା ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ତଥାପି ନିଜ ହୃଦୟୋତ୍ଥତ ନୂତନ ଭାବରାଶି, ନବ ନବ ଶବ୍ଦବିନ୍ୟାସ ପଦ୍ୟପଦ୍ଧତି, କାବ୍ୟ-ଶୌଭାବର ଅଳଙ୍କାର ଶ୍ରେଣୀରେ କାବ୍ୟଟିକା ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ମଣ୍ଡିତ କରିପାରିଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ଭାବ ଉଦୟ ହୋଇଅଛି, ତାକୁ ନୀତିପୁର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ କାବ୍ୟଟି ମନୋରମ ଓ ଉପାଦେୟ ହୋଇଅଛି ।

ଉପସଂହାରରେ ଏତକ କୁହାଯାଇ ପାରେ ଯେ, “ଭଲ ରୁଚିହୁଁ ଲୋକଃ” ଏହି ଉକ୍ତିଟିର ଯଥାର୍ଥ ତତ୍ତ୍ୱ କରି ଉପଲବ୍ଧ କରି ନିଜର ପବନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ପଥକ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି, ଏହାହିଁ ଆନନ୍ଦର ବିଷୟ । ଭବ ।

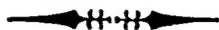
ଓଡ଼ିଆ ସି, ପଣ୍ଡିତ,
ଉପସଂହାର ହାଇସ୍କୁଲ
ଗଞ୍ଜାମ

} ଶ୍ରୀ ପ୍ରଭାକର ମିଶ୍ର କାବ୍ୟଜାତୀ
୧୫-୧୧-୦୧

ନିବେଦନ

ଏହି କାବ୍ୟ ମୁଦ୍ରଣରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଭ୍ରମ ରହି ଯାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଶେଷ ଭାଗରେ ଶୁଦ୍ଧିପତ୍ର ଶୁଦ୍ଧି ଦିଆଗଲା । ସହୃଦୟ ପାଠକ ପାଠକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଅବଗତ କରୁ ।

, ୧୯୩୦

ନିଷଧେଶ୍ୱର

କୃପାସିନ୍ଧୁ, ଦାନବନ୍ଧୁ, ସିନ୍ଧୁ-ଜେମା ବନ୍ଧୁ,
 ମନ୍ଦରଧାରୀ-ସିନ୍ଧୁସୁନନା-କପି, ବନ୍ଧୁ
 ମନ୍ଦ-କପାଳ ବଶିଷ୍ଠ ମୋରେ କି ଅବନ୍ଧୁ
 ହୋଇ ନ ପ୍ରଦାନ ଥରେ କୃପା-ଜଳବନ୍ଧୁ ।
 ବୃନ୍ଦାବନ-ବୃନ୍ଦ-ବନ୍ଧ୍ୟ-ପାଦାଶୁଳ ଦ୍ରବନ୍ଧୁ
 ଶବ୍ଦିତ ମନ୍ଦରଦେ ମୋ ମନାଲିଦ ଫନ୍ଦୁ ।
 ବନ୍ଧ୍ୟ-ଦେବ ସବନ୍ଧନା ବନ୍ଦାପନା ଯୋଗେ
 ଯୋଗ ଯୋଗାଡ଼ କରବେ ମୋ ପାଇଁ ସରଗେ ।

ଉପକ୍ରମ

ରାଗ—ବଙ୍ଗଳାଗ୍ରୀ

ପବନି ସ୍ୱସ୍ତର- କୁଳେ ବିଶ୍ୱମ୍ବର
 ଜନ୍ମିଲେ ନରାବତାରେ
 ହୋଇଲ ପବନୀ- କୃତ ଯେ ଧରଣୀ
 ତାଙ୍କ ମହିମା-ସ୍ଵର୍ଗରେ ।

ପାପୀ ଦଶାନନ ନାଶେ ଦେବଗଣ
 ପ୍ରାର୍ଥନା ବଶେ ଦେବେଶ
 ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନର-ଦେହ ବହୁ
 ଭୁ-ଭାର କଲେ ଉପାସ ।
 ଜନକ ନୃପତି ରାଜ୍ୟେ ଯେ ପ୍ରକୃତ-
 ରୂପା ଦେବା ହେଲେ ଜାତ
 ଶ୍ରୀତାରୁ ଜନମି ସୀତା ନାମ ଘେନି
 ହେଲେ ଜଗତେ ବିଶ୍ୟାତ ।
 ପ୍ରହ୍ଲା ସୃଷ୍ଟି କଲେ ଚନ୍ଦ୍ର-ସୀତା ଦୁଇ
 ପରଶି ନେଇ ସୌଷ୍ଠବ,
 ସୀତାକୁ ଅଦରେ ରଖିଲେ ଭୂମିରେ
 ଚନ୍ଦ୍ର ଦେଲେ ଶୂନ୍ୟ ଠାବ ।
 ରୂପେ ଗୁଣେ ସୀତା ଶତ୍ରୁ-ପକ୍ଷ ଶଶି
 କିଶି ନେଲେ କାଳହମେ
 ଧରଣୀ ଢନୟା ସେହି ଧରା-ରାଣୀ
 ପୁତ୍ର୍ୟା ହେଲେ ଧରା-ଧାମେ ।
 ବିଧାତା ବିଧାନ କଲୁ ସଂଘଟନ
 ସୀତା-ଶ୍ରୀରାମ ଦମ୍ପତି
 ହୋଇ ମନ୍ଥାଦେଶେ ମଣ୍ଡି ନେଇ ଯଶେ
 ଧ୍ୟୟ ହେଲେ ଯୋଗୀ ଭକ୍ତ ।
 ରାମ-ପିତା-ଦଶ- ରଥ ହେଲେ ଭୋଷ
 ପୁତ୍ର-ବଧୂ ଦେଖି ପୁରେ

ସୁଦେ ରାଜ-ଗାଦି ପ୍ରଦାନେ ସାମନ୍ତୀ
ଅସ୍ତୋଜନ କଲେ ଘରେ ।

ରାମ ରାଜ୍ୟ ଭର ବହୁଲେ ଦୁଷ୍ଟର
ହେବ ରାବଣ ବିନାଶେ
ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ-ଗଣେ କୁଟ ଅଚରଣେ
ନେଲେ ତାକୁ ବନ ଦେଶେ ।

ସତୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠା ସୀତା ମାନସେ ସୁସ୍ଥିତା
ହୋଇ ଗଲେ ପତି ପଙ୍ଗେ
କିଛି କାଳପରେ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟରେ
ବିହରଲେ ଝଟି ସଙ୍ଗେ ।

କପଟ ବେଶରେ ଦିନେ ଲଙ୍କେଶ୍ବର
ମିଳିଲା ତାଙ୍କ କୁଟୀରେ
ରାମାନୁପସ୍ଥିତେ ସୀତା ନେଇ ରଥେ
ବନ୍ଦୀ କଲା ନିଜ ପୁରେ ।

ପରେ ରାମ ପଣ୍ଡ- ଶାଳେ ପ୍ରତ୍ୟାଗମି
ଦେଖିଲେ ନାହାନ୍ତି ସୀତା
ବାହୁଳ ସମାନ ଜଙ୍ଗଲେ ଭ୍ରମିଣୀ
ଖୋଜିଲେ ଜନକ-ସୁତା ।

ଭେଟିଲେ ମାର୍କଣ୍ଡେ ଦଣ୍ଡ, କମଣ୍ଡଳୁ,
ହସ୍ତେ ଅସନ୍ତି ଅଗ୍ରତେ

ଲଭ ପରବୟ ହୋଇ ସଚିନୟ
ସୁଜନେଲେ ଯଥାମତେ ।

ମୁନି ଅସୁ-ଜ୍ଞାନ ବଳେ ଯେ ନିଦାନ
 କଲେ ସେହି ରଘୁନାଥ
 ଦେବ ହୃଦ କାମେ ହେଲେ ରସାଧାମେ
 ଚିନ୍ତି ସବଣି ନିହତ ।
 କାନନେ ସୁପତ୍ନୀ ହସର ବୁଲନ୍ତି
 ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଚିତ୍ତେ ଅବଶ୍ୟ
 ସାନ୍ନ୍ୟାସ ତଦର୍ଥେ ସେ କହିଲେ ତାଙ୍କୁ
 ନଳ-ଉପାଖ୍ୟାନ ରସ ।
 ଚରିତ ସ୍ମରଣେ, ପଠନେ, ଶ୍ରବଣେ
 ରସା ତାପ ହୁଏ ହ୍ରାସ
 ତାହାର ଅଶ୍ରୁୟ ନେଲେ ଚିତ୍ତୁଚ୍ଛୟ
 ହେବ ସେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ।
 ଚରିତ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲେ ମୁନିରାଣି
 ଜାଣି ତାହାଙ୍କ ଅଶ୍ରୁୟ
 ଅଗିରେ ସନ୍ତାପ ମନୁଁ ହେଲା ଲେପ
 ଜ୍ଞାନ ହେବାରୁ ଉଦୟ ।
 ଅନତବିଳମ୍ବେ ଲଙ୍କେଶକୁ ଦମ୍ବେ
 ବିନାଶି ସୀତା ଉଦ୍ଧାର
 କରି ରାଜ୍ୟେ ଫେରି ଗଜ ସିଂହାସନେ
 ଅସୀନ ହେଲେ ନିକର ।
 ପ୍ରବଳ ଅବନୀ- ତାପ ବଶେ ପୁଣି
 ପ୍ରଣେତା ରହଇ ଯେଣୁ

ପ୍ରତିକାର ହେଉ ନଳ-ଦମୟନ୍ତୀ
 ଅଖ୍ୟାନ ଲେଖକ ଡେଣୁ ।
 ପୁରୁଷ ଉଦ୍ଧୃତ କର ସେ ଚରଣ
 ପଦ୍ୟାକାରେ ନିଏ ରଚି
 ପାଠିକା, ପାଠକ ପୂଜକ ଦାୟକ
 କାବ୍ୟେ ହେବ ଅଭିରୁଚି ।
 ପ୍ରବୃତ୍ତ, ପୁରୁଷ ଚନ୍ଦ୍ରନେ ଅନିଶ
 କାଟେ ଅବସର କାଳ
 ମନନ ଶକ୍ତ ବଶେ ଅନ୍ୟଶକ୍ତି
 ହୁଅଇବେ ସୁଫଳାଳ ।
 କାଳକ୍ଷେପେ କାବ୍ୟ- ରଚନା ମୋ ଭାଗ୍ୟ
 ଉପୁଜଇ ଏହି କାଳେ
 ହୃଦ ବା ଅହୃଦ ହେବ ତହୁଁ ଜାତ
 ଜାଣନ୍ତି କୋବିଦକୁଳେ ।
 କର୍ମ-କ୍ଷେତ୍ରେ କର୍ମ କରବା ଧରମ
 ଫଳାକାଂକ୍ଷା ରଖି ଦୂରେ
 ସେ ନୀତି ଅଟଇ ନିଏ ଦିନ ସାରି
 ମୋ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କର୍ମ କରେ ।
 ଜାଣେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ମୋ କାବ୍ୟ ଗୁପ୍ତତ
 ହେବ ସମ ଜ୍ଞାନବନ୍ଧୁ
 ମୋ ମତରୁ ଗୁରୁ ଅବା ଶୁଦ୍ର ଜନେ
 ନ ରଖିବ ପରିହାସେ ।

ମୁଁ ଗୁଣ ଦୋଷକୁ ନ ନିଏ ମତିକୁ
 କରେ ମୋ ଭାବ ପ୍ରକାଶ
 ସୁଫଳ କୁଫଳ ପ୍ରତ୍ୟାଶୀ ନ ହୋଇ
 ରଚଇ ମୋ ଇଚ୍ଛାବଶ ।

ପ୍ରଥମ ସର୍ଗ

ଅଶିଳ ଭୂଖଣ୍ଡେ ଭାରତ ବରଷ
 ଅଟେ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରଦେଶ
 ଦେବ ନାରାୟଣ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କାରଣ
 କରନ୍ତି ଯାକୁ ଏ ଅଶ୍ଳେଷ ।
 ମନ୍ଦର-କନ୍ଦର ଅଶ୍ରିତେ ଶଙ୍କର
 ପବିତ୍ର କରନ୍ତି ମନ୍ତ୍ର
 ଯମାଦଙ୍ଗ-ଅକର- ବାହୁନା ଗଭରା
 ଯା ଅଙ୍ଗେ ରହନ୍ତି ଗୋପା ।
 ଶତ-ଶତ ଯୋଗୀ ଅମୃତଜ୍ଞାନୀ, ତ୍ୟାଗୀ
 ଶିଶି-ଚନ୍ଦ୍ରାଶୀଳ ଜନେ
 ଯା' ଛୋଡ଼େ ବସତ କରି ଦିନ-ରାତି
 ମାତୁଥାନ୍ତି ଧର୍ମ କର୍ମେ ।
 ହିମୁ-ମତେ ପୁଣ୍ୟ ସେହି ଦରଶନ
 ଲଭ ହୁଅଇ ଭାରତେ
 ତାହାକୁ ଉଚ୍ଛ୍ରେଷ୍ଟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କହିବା
 ଉଚିତ ମଣନ୍ତି ଭକ୍ତେ ।

ସେ ବିଶ୍ୟାତ ଦେଶେ ନିଷଧ ସୁଦେଶେ

ଚନ୍ଦ୍ର ବଂଶୋଦ୍ଭବ ରାଜା

ନ୍ୟାୟ ପରାୟଣ, ଧର୍ମ-ପ୍ରାଣ ବାର-

ସେନ ପାଳନ୍ତି ପରଜା ।

ଯଦ୍ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ଦେବତା ଅର୍ଚ୍ଚନ,

ଅତିଥି-ଜନ ସକ୍ଳାରେ

ଦିନ ସେ ହରନ୍ତି ଦାନ ଜନେ ତୁପ୍ତି

କରୁଥାନ୍ତି ଘୋଷଭରେ ।

ପ୍ରଜାକୁ ମଣନ୍ତି ଯଥା ପୁର, ନାତ

କାହାର କଷ୍ଟ ମୋଚନେ

ପଶ୍ଚାତ୍ତପଦ ନୋହି ଅଭାବକୁ ଧ୍ୟାୟି

କରନ୍ତି ସୁବିଧା ଯତ୍ନେ ।

କନକ, ରତନ- ବେଶ, ଧନ-ଧାନ୍ୟ

ପୁରଥାନ୍ତି ରାଜକୋଷେ

ତଥାପି ରାଜନ ମନ ରହେ ଶୀତ

ପୁତ୍ର ଅଭାବେ ଅନିଶେ ।

ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ପୁତ୍ରହିଁ ଅବଶ୍ୟ

ପୁତ୍ର ନରକରୁ ସାହି

କରିବା ସାମର୍ଥ୍ୟ ପୁରାଣ ଭକତ

ସନ୍ଦେହ ମୁଁ ମଣୁଥାଉ ।

“ସ୍ୱର୍ଗ ବଳନ ବଳେ ଜୀବଗଣ

ସମ୍ପାଦନ୍ତି ପାପ, ଧର୍ମ”

ଦ୍ୱିତୀୟ ସର୍ଗ

ଯଥା କାଳେ ଜାତ- କର୍ମ ଅନୁଷ୍ଠାନ
 କରାଗଲା ଶିଶୁଙ୍କର
 ଜ୍ୟୋତିଷିକ ମତେ ଜନମ ନକ୍ଷତ୍ରେ
 ରାଶିରେ ହେଲା ବିଚାର ।
 ଧର୍ମବାନ୍ନୁଶୀଳନ ହିମେ ନଳ-ନାମ
 ଦିଅଗଲା ଶିଶୁବରେ
 ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ଶଶୀ ସମ ସେ ବଢ଼ନ୍ତି
 ରାଜପୁର-ଅକାଶରେ ।
 ପୁରଗ, ପୁରଗା ଜନକ, ଜନନୀ
 ଭୋଷ-କୁମୁଦ ବିକାଶେ
 ସହଚରୀ ଶଶୀ- ତାରାଲି ସମାନ
 ଘେର ରହନ୍ତି ଅନାଶେ ।
 ପ୍ରସୂତି ଅଗାର ବ୍ୟାପ୍ତ ଅନ୍ଧକାର
 ହେଲେ ଅପସର ରହେ
 ବଧୂ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ବଶେ ତାହାର ବିନାଶେ
 ମନ-ଧ୍ୟାନ କିବା ଦିଏ ।
 ପୁର କର୍ମ ଫଳ କରାଯାଏ ଚୁଳ
 ଦେଖି ଶୈଶବ ଅକୃତ
 କେ ବିଭବଶାଳୀ କେ ବିଭବ-ସ୍ଥାନ
 ନିଦାନର ବୁଦ୍ଧି-ମତ ।

ଅନୁଭବା ଜ୍ଞାନ ଢର୍କଣା ବଶିତଃ
 ଭାବିଲେ ଶିଶୁ ମହାତ୍ମା
 କୁଳ ଯେଉଁପଡ଼ି ବିକାଶନେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ
 ବିରଜିଲେ କି ଚନ୍ଦ୍ରମା ।
 ଲଳନେ, ପାଳନେ ଲଗି ରଜା, ରାଣୀ
 କରନ୍ତି ସୁବିଧା ଯେହୁ
 ଯାଦପକୁ ଛାୟା ରହେ ଯଥାବିଧି
 ତଥା ଜଗନ୍ତି ସେ ଦୁର ।
 ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଯୋଗେ ସନ୍ତାନ ଶରୀରେ
 ରୋଗ କଲେ ଅକର୍ଷଣ
 ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଯନ୍ତ୍ର ଭରେ ଲଗି ଶୁଶ୍ରୁଷାରେ
 କରନ୍ତି ସ୍ବସ୍ଥ ବହନ ।
 ଫମେ ଫମେ ବାଳ ଲଭି ଜ୍ଞାନ ବଳ
 ହେଲେ ସେ ଅଦର ପାତ୍ର
 ଯୋଗୀ ଗୁରୁବର୍ଗ ଶାସନେ ସକଳ
 ବିଦ୍ୟାରେ ହେଲେ ଶିକ୍ଷିତ ।
 ଅଜନ୍ମ ବିଦ୍ବାନ ଥିବାରୁ ନନ୍ଦନ
 ଅନାୟାସେ ବହୁ ଶାସ୍ତ୍ର
 ପାରଦର୍ଶୀ ହେଲେ ସାହୁଦେୟ, ନାଟକେ
 ଅଳଂକାର ଅତି ଗ୍ରନ୍ଥେ ।
 ମନ ନିବେଶିଣ ହସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନ
 ଲଭିଲେ ସେହୁ ଅପାର ।

ଘୋଷକ ଲକ୍ଷଣ, ଗୁଳନ, ସ୍ତମ୍ଭନ
 ବଶିକରଣେ ସେ ବାର (ହେଲେ) ।
 ପ୍ରବଳ, ପ୍ରତାପୀ ଅଶ୍ୱ ଦେବ ଠୁକି
 ତାକୁ ୧ ସାରମେୟ ବଡ଼
 ୨ ପ୍ରତୋଦ ବିଦ୍ୱାନ ଗୁଳନେ ନିପୁଣ
 ହେବା ଲଭିଲେ ସାମର୍ଥ୍ୟ ।
 ମନ୍ତ୍ରେ ମୋହି ଅଶ୍ୱ ପବନ ସଦୃଶ
 ଗତି କରଣେ ସକ୍ଷମ
 ହୋଇ ମହାଧାମେ ଶ୍ୟାଘ-ସୁମନସ-
 ହାରେ ଦିଶିଲେ ମୋହନ ।
 ସର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନେ ନନ୍ଦନ ମଣ୍ଡିତ
 ଥିବାରୁ ହେଲେ ଅଦୃତ
 ଯଥା “ସ୍ୱଚ୍ଛ ଜାରେ ଭରିଥିବା ସର
 କାହାରେ ନୁହେଁ ନିନ୍ଦିତ” ।
 ବସନ୍ତ ଆଗମେ କରନ୍ତି ପ୍ରଗୁର
 ଶବସନ୍ତ-ଦୂତ ନିକର
 ତଥା ବୃଷଗଣ ରାଜ ସୁତ ଗୁଣୀ
 ରୂପାମେ କଲେ ପ୍ରସାର ।
 ଶାସ୍ତ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚା କାଳେ ସେ ବିଜୟୀ ହେଲେ
 ତା’ ଦେଖି ନିଜ ଶିଷକ
 ମନରେ ଭାବିଲେ ଲଭିବେ ଅଗରେ
 ରାଜନ ପାରିତୋଷିକ ।

ସେ ଅଶା-ପାଦପ ଫଳିଲ ସୁଫଳ
 ଛନ୍ଦଠୁଁ ହେଲେ ବିଭିନ୍ନ
 ରଜନ ଦମ୍ଭତ କଲେ ହର୍ଷମତ
 ଦେଖି ସୁଦ ଗୁଣିବାନ ।
 ଶସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା ଜ୍ଞାନ କଲେ ଉପାର୍ଜନ
 ୧ନୈସର୍ଗିକ ଶାସ୍ତ୍ର ଗୁଣି
 ନାନାବିଧ ଶର ଗୁଳନେ ଅବର
 ଉପସ୍ତହାରେ ଯେ ଜ୍ଞାନ ।
 ସ୍ଥାନ ଗୁଣି ମନୋ- ଭେଦା ନିଷେପିଣ
 କରିବାରେ ହେଲେ ବର
 ବାରଢ଼ ଗୁମାନ ସବୁର ନିଶୁନ
 ହେଲ ସମ୍ମୁଖେ ତାଙ୍କର ।
 ବାକ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧ କାଳେ ୨ବାଗ୍ମୀ ପରକାରେ
 ରସାରେ ହେଲେ ବିଦତ
 ନାନାବିଧ ଗୁଣ ହୋଇ ସମ୍ମିଳିତ
 ପାଶ୍ବେ ରହେ ଛନ୍ଦବତ ।
 ଏସନ ୩ପୌରଣ୍ୟ ସମୟ ବିତଲ
 ଯୌବନ-ରଜା ଅଦର
 କରି ନଳେ କୋଳେ ବସାଇ ସେ କାଳେ
 ଦୁଃଖ କଲ ମନୋହର ।
 କାଞ୍ଚନ ବରନ ସେ କଲ ପ୍ରଦ୍ୟୋତଃ
 ମୁଖ-ଶବଦ ଚମ୍ପୀର

ରସାଶିଳ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ତାଙ୍କର
 ବହୁ ମାନସେ ଅଦର ।
 ମୁଖ ଶୁଭିତରାଜେ ଗତି ମୁଗରାଜେ,
 ବସି କପାଟକୁ ନିନ୍ଦେ
 ବାହୁ ଗଜ ଶୁଣି କହିଲେ ଅଯଥା
 ନ ମଣିବେ କବି ବୃନ୍ଦେ ।
 ମୁକୁର ବିମୁକୁ ତୁଚ୍ଛ କରନୀଏ
 ମୁଖ ଦୁଃଖ ନିଳଙ୍କର
 ପଦ୍ମେ ପରାଜିତ କରନ୍ତି ଯେ ନେତ୍ର
 ଗଣ୍ଡ-ମଣ୍ଡଳ ଚଟୁଳ ।
 ତଥୁ ମଧ୍ୟେ ରହେ ଶୁଦ୍ର ଶୁଣୁରାଜି
 ମୁଗାକେ ଯଥା କାଳିମା,
 ଦର୍ଶକ ଦର୍ଶନ ଭଦ୍ରସୁ ପାବନ
 ହେବ ତ ଦେଖି *ସୁଷମା ।
 କରାଙ୍ଗୁଳି ଦିଶେ ଶରାଳୀ ସଦୃଶ
 ଜନମୁଁ ସେ ଯୟଧାନ
 *ଅରନ୍ଧମ ବାର ବୋଲିଣି ତାହାକୁ
 ଘେନନ୍ତି ଯେ ଯୋଦ୍ଧାଗଣ ।
 ଭୁଲିତା ଗଠନ ଅତି ମନୋରମ
 କୋଦଣ୍ଡ ତା ଭପମାନ
 କହିଲେ ଅଯଥା ନୋହିବ କିହିତ
 ଦେହେ ରାଜେ ବାର ଚନ୍ଦ୍ର ।

୧. ଚନ୍ଦ୍ର, ୨. ସିଂହେ, ୩. ସାତଶୟ ଶୋଭା, ୪. ଯୋଦ୍ଧା,
 * ଶହୁ ଦମନକାଞ୍ଚ

କଦା ମୁଖେ ସ୍ମିତ ଛଟା ବିକଶିତ
ରୌପ୍ୟ-ସମ୍ପୃକ୍ତକଂ ସମ
ଦନ୍ତପନ୍ଥ ମୋଡ଼ ଗୋପନେ-ଭରତ
କରଣେ ଉତ୍ସୁକ ମନ ।
ହୋଥେ ମହେଶ୍ୱର ଅତନୁ-ଶରୀର
ପୁରାକାଳେ ଥିଲେ ନାଶି
ସେ କିବା ସ୍ମୃତନୁ ବହୁଲ ଏଷଣ
ନଳରୂପେ ଭୂମେ ଅସି ।
ମୁଖ ସଦର୍ଶନେ ଭାବ ଅସେ ମନେ
ପୈତୃ, ସ୍ତ୍ରୀତୃପ୍ତି, ସୁରୁଣେ
ନଳ ଦେହେ ଠୁଲେ ବସନ୍ତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
ନିବାବତ୍ତୋମ ହେବେ ଦିନେ ।
ନଗର ଭ୍ରମଣେ ଗଲେ ନଳରାଣୀ
ଉତ୍ସୁକେ ନିରେଖି ଜନେ
ବୃଷଭ ଉପମା କରୁଥାନ୍ତି ଜଣା
ଲଗିଣ ଗୁଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ।
ଭାବ ଗୁଣ ଚୟ ଜଣାନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ
ସେ ଜଣେ ଦେବ-ପୁରୁଷ
ଦେବତା ସୁରୁଣ ନିଚୟେ ସେ ଯେଣୁ
ମଣ୍ଡିତ ଥିଲେ ଅବଶ୍ୟ ।
ପିତା ଦତ୍ତ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ସୁକେ
ସେ ନୀତି ଶାସ୍ତ୍ର ବଧୂତ

ବାରସେନ ଯାଗେ ଲଭ ହୃଦ୍‌ବୀରୀ
 କେ ଦେବ ହେଲେ ଅତେ ।
 କିବା ସବୁ ସୁରେ ପାଇ ହୃଦ୍ୟ-ଧାର
 ବଜାଠାରେ ଥିଲେ ରଣୀ
 ନେ ଯା' ରୂପ, ଗୁଣ ଦେଇ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ
 ଜାତ କଲେ ନଳ ଅଣି ।
 ରଣ ପରଶୋଧ ଅର୍ଥେ ରାଜପୁରେ
 ପୁତ୍ରମଣି ହେଲେ ଜାତ
 ସେ ହେତୁ ସଦ୍‌ଗୁଣ ନିତୟ ନିଧାନ
 ଥିଲେ ବାରସେନ ସୁତ ।
 ପ୍ରସନ୍ନତ ଫଳେ, ବିଷ୍ଣୁ ଦତ୍ତ ଫଳେ,
 କିବା ଦେବ କୃପାବଳେ
 ବଜା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନଳ ବୋଲଇ ଭୂତଳେ
 ବିହରଲେ ଯୁବା କାଳେ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ସର୍ଗ

ନଳ ରାଜା ଖ୍ୟାତ ପୁର, ପକ୍ଷୀ ମାତ
 ରହିଲା ଅନିଳ ବତ
 ରାଜା, ରଣୀ ଚିତ୍ତ ହେଲା ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିମତ
 ଚିନ୍ତିଲେ ସନ୍ତାନ ହୃତ ।
 ସତ୍ତ୍ଵ ଗୁଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲାରୁ ରାଜନ
 ବଦଳିଲା ତାଙ୍କ ମତ

ନଳେ ଦଣ୍ଡ ଛନ୍ଦି ପ୍ରଦାନି ତୁରିତ
 ବ୍ରଜାସନେ କଲେ ସ୍ଥିତି ।
 ବାନପ୍ରସ୍ଥ ବ୍ରତେ ବଳାଇ ସେ ମତି
 ଛାଡ଼ିଲେ ଗୁହ୍ୟସ୍ଥାପନ
 ପୁର ଡାଗ କରି କାନନେ ବିହର
 ରହିବା ଭାବିଲେ ଧର୍ମ ।
 ନିଷ୍ଠୁରୁକେ ରଜ- ସିଂହାସନେ ବସି
 ନଳ ହେଲେ ନରପତି
 ସୁର-ପୁରେ ୧ ପୁର- ଘର ପରକାର
 ବିକାଶିଲା ତାଙ୍କ ଭାବ ।
 ୨ ଅର୍ଘ୍ୟବେ ସେ ଘାନ ଜନଙ୍କ ସମାନ
 ଦୟାଦ୍ରୋଣୀ ତାଙ୍କ ହୃଦ
 କ୍ଷମା ୩ ସରତପତି କହିଲେ ନୃପତି
 ଯଥାର୍ଥ ମଣିବ ରୂପ ।
 ସହଜେ ନୃପତି ଚକ୍ରପାରେ ଜିତି
 ନିଅନ୍ତି ଯେ ବସୁମତୀ
 ଅଭୁକ୍ତି ତାହାକୁ ବୋଲିଣି କାହାକୁ
 କହିଲେ ନ ହେବ ମତି ।
 ୪ ମାର୍ଦ୍ଦବେ ଜଡ଼ିତ ରହେ ହୃଦ ଶେଷ
 ୬ ପୟେ ନବନୀତ ପ୍ରାୟ
 ସମୟେ ମନ୍ଥନ ଯୋଗେ ନିଜ ଗୁଣ
 ବାହାର ହୁଏ ନିଷ୍ପୟ ।

୧ ରାଜ, ୨ ସରଳତା, ୩ ସାଗର, ୪ ସହସ୍ପତି,
 ୫ କୋମଳତା, ୬ ଶୀର

କ୍ଷୀନେ ବୃହସ୍ପତି ମନ୍ତ୍ରଣେ ୧ ଭୁଗୁଳ
 ରୂପେ ୨ କଳରେ ହରାବ
 ଦେବାକୁ ସପମ ସେ ଥିଲେ ନିଦାନ
 ଧର୍ମ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ ।
 ବ୍ରହ୍ମଦେବ ଦେହେ ମାତି ରହିଥାଏ
 ସେ ଥିଲେ ବଳିଷ୍ଠୋତ୍ତମ
 ସେ କଥା ସରବେ ମାନଶ ଗୌରବେ
 ଦେଖୁଥାନ୍ତି ଅନୁଷ୍ଠାନ ।
 ପୁରଜନ ପ୍ରଜା- କୁଳକ ସନ୍ତୋଷ
 ଭଜନ ଥିଲେ ନରେଶ
 ଅବ୍ରହ୍ମ ଚଣ୍ଡାନ ତାଙ୍କ କାର୍ତ୍ତିକାଳ
 ଗାନ କରନ୍ତି ଅନିଶ ।
 * ଈଶ-ଭୟ ଦେବ କୃଷକ ସମୂହ
 ନିଜ କର୍ମେ ଥାଇ ରତ
 ଦ୍ୱେଷ, ହିଂସା, ବୈର କେହି ନ ଅରବ
 ସବେ ରହିଲେ ତୁଟଇ ।
 ସବୁ ଗୁଣାନୁଦ ରାଜା ପ୍ରଜା ହୃତ
 ଚିନ୍ତା ପୁରଇ ମାନସେ
 ଅଧୀନସ୍ଥ କର୍ମ- ଗୁଣ ଗଣେ ସେହି
 ଚଳାନ୍ତି ଦକ୍ଷତା ବଶେ ।
 କେହି କା' ଗୁହାରି ଜଣାନ୍ତେ ରାଜନେ
 ଉତ୍ତମେ ଦୃଢ଼ ବିଚାର

୧ ଶୁକ, ୨ ସ୍ୱର୍ଗଶାସ୍ତ୍ରରେ ୩ ଅତିବୃଷ୍ଟି ଅନାବୃଷ୍ଟି

ଶ୍ରୋତା ବିନା ବକ୍ତା କରେ କି କାରଣ
 ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତା' ଜୀବନ
 କାନନ-ମଞ୍ଜିକା ସମ ତା ଜୀବିକା
 ନିଶ୍ଚେ ଅଟେ ଅକାରଣ ।”
 କେବେ ହେଲେ କେହି ନ ପାରିବ କହି
 ଅନ୍ୟାୟ କଲେ ରାଜନ
 ସରଗେ ଯେମନ୍ତ ଚଳେ ଅବିରତ
 ମଦ୍ୟବାନ ସୁ-ଶାସନ ।
 ମଦ୍ୟାଧାମେ ଦେବ- ଗଣ ମଧୁ ଏକ
 ପ୍ରୀତି ହେଲେ ଉପଗତ
 ଜନମ କାଳରେ ଭାବିଲେ ଯା' ଧୀରେ
 କାଳେ ତା ହେଲ ବ୍ୟକତ ।
 ଦେବୋପମ ଗୁଣ ବାହୁ ପରାମ
 ଅଭାବ ରଖେ ବିଦୁରେ
 “ଯେମନ୍ତ ସଜ୍ଜନେ ବିପତ୍ତି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ
 ସର୍ଜନା କର ନପାରେ” ।
 ପ୍ରଜାକୁଳ ସଦା ରାଜାଙ୍କରେ ବଳା
 ସେ କଥା ରସା ପ୍ରସୂର
 ହେବାରୁ ସରବେ ଭୟ ରଖି ଗର୍ଭେ
 ନ ଅସିଲେ ତାଙ୍କ ପୁର ।
 “ରାଜା, ପ୍ରଜା ମତ ଅଭିଳାଷ ଥିଲେ ତ
 ଯଜ୍ଞଗୀଷା ଅଭାବ ମନେ

ନ ବସିବ ହେଲେ ଜଣାନ୍ତି ସରଳେ
 ଯାମରକ ବାରମାନେ ।

ଭେଦ ଭାବ ଯହିଁ ଶନ୍ତ କଳି ନେଇ
 ଦୃଢ଼ କରେ ଅନ୍ତମଣି
 ଜୟ ନେତ ଭାର ଶିରେ ଫରସ୍ତର
 ଉଡ଼ଇ ନଥାଏ ଅନ” ।

“ଗୁଣେ ନରନାରୀ ଦୃଢ଼ିତ ସୁମାର
 ଦୃଢ଼ ନୀତି ବାକ୍ୟ ସେହି
 ସେହି ହେତୁ ପିକ ବାୟୁସ୍ଥ ଅଧିକ
 ବିରୂପେ ଥାଅନ୍ତି କହି ।

ସୁଗୁଣ ଦୁର୍ଗୁଣ କରେ ପରାହତ
 ନୀତି ରସା ପ୍ରକଟିତ

୨ତପନ ଉଦିତେ “କୁହେଲି ନିପାତ
 ଶୁଦ୍ଧ ଅସେ ଦୃଢ଼ିପଥ ।

ଧୀମାନ ମାନବ ସଙ୍ଗତେ ଅଧମ
 ନ ମିଶଇ କଦାଚନ

ଯେମନ୍ତ ମଧୁର ସଙ୍ଗତେ ବାୟୁସ
 ନ ହୁଏ କଦା ମିଳନ ।”

ଶନ୍ତ ରାଜା ତେଣୁ ରାଜ୍ୟ ଅନ୍ତମଣି
 ଚନ୍ଦ୍ରନେ ହେଲେ ବିରତ

ନଳରାଜା ସାବ- ଭୌମ ନରପତି
 ରୂପେ ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତ ।

ସୁଖ୍ୟାଦି ନଗେନ୍ଦ୍ର ଭପରେ ବିଜୟ
 କରନେଇ ନଳରାଜା
 ପ୍ରାକୃତ ଶୃଙ୍ଗାର ସୁରସୁଁ ବିଦୁରେ
 ରଖୁଥାନ୍ତି ନିଜ ମଜ୍ଜା ।
 କାମିନୀ-ପ୍ରସଙ୍ଗ ଯହିଁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ
 ତହିଁ ନଳ ପରଫୁଲ୍ଲ
 ହୋଇଣ ଏକାନ୍ତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠେ ନିରତେ
 ରହିବା ମଣିନ୍ତ ସୁଖ ।
 ଗୋପ୍ତ୍ରୀ ସୁଧର୍ମ ମଣିନ୍ତ ସେ ନ୍ୟୁନ
 ଅନୁଭବ ଜୀବନ ସ୍ରୋତେ
 ଭାସିବାକୁ ସେହି ନେଉଥାନ୍ତି ଧ୍ୟାୟି
 ଯୁବକ ସରଳ ଚିତ୍ତେ ।
 “ବିଷୟାନ୍ତର- ବଳେ ସିନା ଜନ
 ଦୃଢ଼ ରଖଇ ମାନସେ
 ଅଭାବେ ତାହାର ଭାବୁଥାଏ ନର
 କରବ ତା ଇଚ୍ଛାବଶେ ।
 ମାୟା ହସ୍ତେ ସେହି ବଳା ହୋଇ ରହି
 ଖେଳେ ପୁଞ୍ଜଳିକା ବଦ
 ଯିଶ କୃପା ବଳ ନ ଭାବେ ଯୁବକ
 ଅନ୍ତର-ସ୍ଥାନ ଗାନ୍ଧୀ ।”
 ସବୁ ଦିଗେ ଯଶ- ବଶେ ନରଈଣୀ
 ଥିଲେ ତ ପ୍ରଶାନ୍ତମନା

ଉଦ୍ଧତ ଯୌବନ ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗେ ସ୍ଥାନ
 ଲଭି କରିଲା ଉନ୍ନତ ।
 ଅବସ୍ଥା କରିଲା ମନେ ଉଦ୍ଦୀପନ
 ଯେଉଁଠି ଲଳାୟିତ
 ଦେଖି ପରିଜନେ ମନ ବିମୋହନେ
 ଲାଗିଲେ ଅନବରତ ।
 ଦିନୁ ଦିନ ଚନ୍ଦ୍ରା ବଢ଼ି ଅପ୍ରମିତ
 ନୃପତେ କଲା ବିବ୍ରତ
 ରୂପେ ଗୁଣେ ପୁଣି ରମଣୀ ରତନ
 ଅନେଷଣେ ହେଲେ ରତ ।
 ମନେ ମନେ ଗୁଣି ଜୀବନ ସଙ୍ଗିନୀ
 କାମନା ପୂରତ ହୃଦେ
 ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କର୍ମେ ମନ ନୁହ
 କଲେ ରହି ଅବସାଦେ ।
 “ଜୀବେ ସ୍ୱାର୍ଥପର ସେ କଥା ନିକର
 କା’ ପୁଣି କେହି ନ ଲେଖେ
 ଗରବ ପୁରଣ ଉପାୟ ଚନ୍ଦ୍ରନ
 ସକଳ ହୃଦୟେ ବଢେ ।”
 ବାହ୍ୟେ ରଜା ମନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନେ ଧ୍ୟାନ
 ଦେଖାଇ ନେଲେ ଗୁରୁର
 ମୁନିବ ସଦିଚ୍ଛା ଅନୁକୂଳ ବ୍ରତେ
 ନ ହୋଇ କେହି ଅତୁର ।

ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ

୧ ଦାରେପଣା-ଚିନ୍ତା ଜଡ଼ିତେ ଯେ ନଳ
 କାଟନ୍ତି ଦିବା ରଜନୀ
 ତାହାଙ୍କ ଚରଣ ନକରେ ବର୍ଣ୍ଣନା
 ବିଦର୍ଭେ ନିଏ କାହାଣୀ ।
 ବାର ଭ୍ରମସେନ ସେ ଦେଶେ ରାଜନ
 ମଣ୍ଡିତ ରହନ୍ତି ଯଶେ
 ୨ ନିକଷେ କମ୍ପିଲେ ନଳ, ସେ ସମାନ
 ହେବେ ସଦଗୁଣ ବଶେ ।
 ଭବସ୍ୱେ ପ୍ରଭେଦ କେବଳ ବୟସେ
 ନଳ ଯେ ସୁଶିଷ୍ଟ ଯୁବା
 ଅନ ଅନୁଭବା ପ୍ରୋଡ଼ ନରପତି
 ମଳ୍ଲନ-କୁଳ-ମଘବା ।
 ଭ୍ରମସେନ ପାତ୍ର ସୁବିଧା କରଣେ
 ସନ୍ଦ-ଭବନ ନିର୍ମୁଖି
 ଶାଦ୍ୟାବାସ ଦେଇ ଗୌରବେ ରଣାର
 ଢୋପୁଥାନ୍ତି ବହୁପ୍ରାଣୀ ।
 ଭଗ୍ନ ଦେବାଗାର କଲେ ସେ ଉଦ୍ଧାର
 ନବ ଦେବାଳୟ ଗଢ଼ି
 ବେଦୋକ୍ତ ସମ୍ଭାର ଯଥାବିଧି କରି
 ଧର୍ମେ ରହିଥାନ୍ତି ଜଡ଼ି ।

ନାନାବିଧ ଯାଗ କରଣେ ସରଗ
 କରୁଥାନ୍ତି ବାରେ ବାରେ
 ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଜୀବ ଲଭିଣ ସୁଭବ
 ପ୍ରୀତ ହୁଅନ୍ତି ରାଜାରେ ।
 ପ୍ରଜାଗଣେ ନିଜ ଅସ୍ତ୍ରୀୟ ସମାନ
 ପାକୁଥାନ୍ତି ନରନାଥ
 ଅହଂସା ପଥକ ଥିଲେ ନରଶିଖ
 ସବେ ହୁଅନ୍ତି ତୃପତ ।
 ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ-ଚିନ୍ତା- ପ୍ରବାଣ ରାଜନ
 ଧର୍ମାର୍ଜ୍ଜୁନେ ଥାନ୍ତି ପୁଣେ
 ପରଦୁଃଖେ ଦୁଃଖୀ ସେ ରହି ନିରତେ
 ପ୍ରଣାମା ଲଭନ୍ତି ଲେକେ ।
 ଧନେ ସେ କୁବେର ବଳେ ଧୂରନ୍ଧର
 ସମ ପ୍ରସନ୍ନମବନ୍ତ
 ଅପୂର୍ବିକ ଯେଣୁ ପ୍ରାଣୀନ୍ତେ 'ନିରୟ-
 ଯାତାନା ମାନସେ ବ୍ୟସ୍ତ ।
 ସକଳ ବିଭୂତି ତୁଚ୍ଛ ଘେନି ମତି
 (ସେ) ବହନ୍ତି ସଦା ସନ୍ତପ୍ତ
 ତଦୁଦ୍ଦେଶେ ଦାନ- ଧର୍ମ ଅଚରଣୀ
 କରୁଥାନ୍ତି ସେ ବହୁତ ।
 “କର୍ମ ଫଳ କେବେ ଆନନ୍ଦେ ଲବେ
 ଘୁରାଏ ସବୁର ମନ

ଧନ ଥିଲା ଜନ ଦୁଃଖେ କାଟେ ଦିନ
କେବେହେଁ ନୋହୁଁ ପ୍ରସନ୍ନ” ।

ଭଉଁରାଧିକାରୀ ନଥାଇ ରାଜାଙ୍କ
ଅସନ୍ତୋଷ କାଟ ହୃଦେ

ପ୍ରବେଶ କରିଣ କାଟେ ଅନୁଷ୍ଠାନ
ନିରତେ ରଖେ ବିଷାଦେ ।

“ଧନ ଥିବା ଜନ ସନ୍ତାନ ବିଘ୍ନାନ
ଧନ-ସ୍ଥାନ ବହୁସୁଦେ

ଲଭନ୍ତି ସଫାରେ ଉଦ୍ଭନ୍ତି ଶେଦରେ
ଭଉଁସେ ଏକର ମତେ” ।

ବିଶ୍ବ ସୃଷ୍ଟି ମାୟା ନୃହେ କଳନାୟା
ଅଜ୍ଞାତେ ରହେ କାରଣ

ମାୟା ଓ ବିଭାସିକା ସୁଖ, ଦୁଃଖ ଦୁହେଁ
ଘୋଟି ରହନ୍ତି ସମାନ ।

ଦୁଃଖ ପରେ ସୁଖ ସୁଖ ପରେ ଦୁଃଖ
ଭୋଗିବା ମାତ୍ର ନିୟତ

ସେ ହେତୁ ସୁଜ୍ଞାନ ଭଉଁସେ ସମାନ
ଭାବେ ଦେଉଥାନ୍ତି ଚିତ୍ତ ।

ମୋହ ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରମ ନନ୍ଦନ କାମନା
ଜଡ଼ିତ ହୃଦେ ରହନ୍ତି

ଅତିଥୁ ସକ୍ଳାର କରନ୍ତି ପ୍ରଚୁର
କେବେ ବିମୁଖ ନୁହନ୍ତି ।

ଦମନ ନାମକ ଜଣେ ତପୀଶିଖ
 ହେଲେ ଦିନେ ଉପଗତ
 ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ସୁଜା ତାଙ୍କୁ କଲେ ରାଜା
 ମନେ ହୋଇ ଅନନ୍ଦତ ।

ରାଜନ-ବଦନେ ବିଷାଦ-କାଳିମା
 ଦେଖି ନେଇ ମୁନୀଶ୍ବର
 ପ୍ରଶ୍ନେ ସେ ଜାଣିଲେ ପୃଥାକ୍ବ ବଶେ
 ଯୋଗେ କାଟନ୍ତି ବାସର ।

ପ୍ରଦାନିଲେ ବର ଅଗରେ ସନ୍ତାନ
 ଜନମିବେ ରାଜାଙ୍କର
 ଏକ ସୁତା ତନି କୁମର ଜନମି
 ହେବେ ବିଦର୍ଭାଳଙ୍କାର ।

କନ୍ୟା-ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନାମ ହେଲା ଦମୟନ୍ତୀ
 ସେହି ସେ କାର୍ୟ ନାୟିକା
 ତାଙ୍କ ଗୁଣଗାନେ ମୁଁ ରହେ ତତ୍ପର
 କୁମରେ କରେ ଉପେକ୍ଷା ।

ପିତା, ମାତା, ଅଣା ଅନ୍ତରୂପା ସୁତା
 ହେଲେ ଦମୟନ୍ତୀ ଦେଇ

ରାଜନ ଦମ୍ଭତ ବହୁ ସ୍ନେହ ପାତ୍ରୀ
 କର ନେଲେ ତାହାକୁହ ।

ଦେବୀ ପ୍ରତମୁର୍ତ୍ତି ତାହାକୁ ଭାବନ୍ତି
 ସଦା ରଖନ୍ତି ପାରୁଣେ

ବେଳେ ବେଳେ ବୁଦ୍ଧି ନିଅନ୍ତି ପରଶି
 ବିବିଧ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଗଣେ ।
 ସ୍ବପାଶୁ ବିଭିନ୍ନ କରଣେ ବିମଳା
 ହୋଇ ରାଜା-ରାଣୀ ଯୁଦ୍ଧ
 ଜେମା ଦମୟନ୍ତୀ ଶିଷୟିଣୀ ସମା
 ଜନନୀ ହେଲେ ନିୟନ୍ତ୍ର ।
 ଶୈଶବୁଁ ନନ୍ଦନା ସ୍ବକୋଳେ ରଖିଣ
 ଜନନୀ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗେ
 ନୀତିମୟ ଗନ୍ଧ ପୁରାଣ ଚରଣ
 ଶିଖାନ୍ତି ତ ଅନୁରାଗେ ।
 ସୁଚରୁଷ ରାଣୀ ବିବିଧ କାହାଣୀ
 ଛଳେ ଦେଲେ ନୀତି ଶିକ୍ଷା
 ଉପଦେଶ ଜାଳ ଦମୟନ୍ତୀ ଠୁଳ
 କଲେ 'ସୁଦ୍ଧ ଦେଶେ ଦକ୍ଷା ।
 “ନୀର ଲଭି ଯଥା ବଦନ୍ତି ପାଦପେ”
 ତଥା ଗୁଣେ ଦମୟନ୍ତୀ
 କାଳ ଟମେ ପୁର ରହୁଲେ ଗମ୍ଭୀର-
 'ନୀଳାମ୍ବୁଜ ନେଇ ଜିତ ।
 ନୀତି ବିଶାସଦା କଲେ ସେ ନନ୍ଦନା
 ହୃଦ (ହେଲ) ତାଙ୍କ ଗୁଣପୁର୍ଣ୍ଣ ।
 ପୁର୍ଣ୍ଣ ଶଶୀ ପ୍ରାୟ ସେ ହେଲେ ବିକାଶ
 ତେଣୁ ସେ ଜଗନ୍ନୋହନା ।

ବହୁ ସତ୍ୟ-ନାରୀ ଗାଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କ
 ମତି ହେଲା ବଡ଼ ଟାଣି
 ଯେମନ୍ତ-କନକ ରସାଣେ ବଢ଼ିତ
 ହୁଏ ତାର ତେଜ ଗୁଣ ।
 “ସ୍ୱର୍ଗ ଅବର ୧ ସୁ-ଅନୁଶୀଳନ
 କରେ ଚରିତ୍ର ଗଠନ”
 ଯେ ହେତୁ ଉଭୟ ଥିଲେ ସ୍ୱଚ୍ଛମୟ
 ବଢ଼ିଲା ଜେମା ସଦ୍‌ଜ୍ଞାନ ।
 “ବୁଦ୍ଧି ବଳ ଯାର ଜ୍ଞାନ ବଳୀୟାର
 ହୁଅଇ ତାହାର ସିନା
 କେଶରୀ ପ୍ରସାଦେ ୨ ଅଜ୍ଞା ଯଥା ମୁଦେ
 କ୍ରୀଡ଼େ ଗଜ ଶିରେ କିନା” ।
 ସର୍ବାଂଶରେ ଯେଣୁ ସୁଗୁଣେ ଭରତି
 ଥିଲେ ଜେମା ଦମୟନ୍ତୀ
 ତାଙ୍କ ସମକକ୍ଷ ହେବାକୁ କେ ଲକ୍ଷ
 ନ କରେ ଅନ ଯୁବତୀ ।
 ଅନଳେ ଦହନ ଶସ୍ତ୍ରେ ପ୍ରହାରଣ
 କଲେ ଯେ ଲୌହ ଖରସ୍ତାଦେ
 ବଦଳେ ଯେମନ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର, ରସା ଜ୍ଞାନ
 ଶିକାରୁ ହେଲା ସେ ମତେ ।
 ଚତୁର, କୋମଳା- ବାଳା ବୁଦ୍ଧି ବଳେ
 ହୋଇଲେ ସୁଗୁଣବତୀ

ପୁଣ୍ୟ କୁଳେ ଜାତା ଗୁଣୀ ସବେଷ୍ଟିତା
 କିପାଁ ହୋଇବେ ଦୁର୍ମତ ?
 ସତା ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣ କଲେ ସଗଠନ
 ପୈର୍ଥ, ଘୈର୍ଥ ଅଦଃ ଗୁଣ
 ମାତା ତହୁଁ ଅନୁ- କରଣ କରଣ
 ଦୃଢ଼ କଲେ ତାଙ୍କ ମନ ।
 ଜନେ ଦେଖି ନେଇ ସୁଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନା
 ସୁଲକ୍ଷଣା ଜେମା ମୁର୍ତ୍ତି
 କରନ୍ତି ଭାବନା ସାଗର-ଜନମା
 ରମା ବିଜେ ବସୁମତୀ ।
 ଯଥା କାଳେ ଅପି ପୌବନ ନରେଶ
 ତାଙ୍କୁ କଲ ଅନ୍ବମଣ
 ବିଧାତା ନିର୍ବାଣେ ଦେଖି ନେଇ ଖୁଣ
 କରନ୍ତା ହୁଟି ପୁରଣ ।
 ଜନକ-ବଲ୍ଲଭ ସମ ସେ ବଡ଼ନ୍ତି
 ବଢ଼ାଇଲା ବିଶାଳତା
 ଭାବ, ହାବ, ଲଜ୍ଜା ମୋର୍ଦ୍ଦବ ପ୍ରମୁରେ
 ଯଦିତାନ ରଚେ ଶୋଭିତା ।
 କୁସୁମିତ-କାଳ ଜାଣିଣ କୁସୁମ-
 ଗୁଚ୍ଛ ରଣେ ବକ୍ଷଦେଶେ
 ପବିତ୍ରା ନବାନା ପବିତ୍ର ଚରିତ୍ର
 ପ୍ରସାରଣେ ସୁମ ବଶେ ।

୧ ରଜାଜୀବ ସମ ଅଧର ଲପନ
 ରଜିଲ ୨ ତୁଳିକା ଧରି
 ରଦନ, ଅବର କଲ ସ୍ବଚ୍ଛତର
 ମୌକ୍ତିକ ଅଭ୍ର ସୁମର ।
 ୩ ଖଞ୍ଜିନ-ଈଷଣେ କଟାକି ୪ ଅଶ୍ରୁଗ
 ଯୋଗଦେଲ ପ୍ରୀତି ଭରେ
 ରତ୍ନ-ଭୂଷା ଯୁଦେ କଲ ଶୋଭାବତୀ
 ଅଗତ ହୃଦ ଚିନ୍ତାରେ ।
 ବର-ନାରୀ ଜନ୍ମ ପାଫଲ କରଣେ
 ସାରଳ୍ୟ ଯେ ୫ ଅଙ୍ଗରାଗ
 ସବାଙ୍ଗେ ଲେପିଣ ଦୁଃଖ ବଢ଼ାଇଣ
 ମାଟିଲ ବହୁ ସରାଗ ।
 ୬ କୁମୁଦ-ବାନ୍ଧବ- ମୁଖ ଯେ ଚକୋର
 ନୟନ ଦେଖି (ରହେ) ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ
 ୭ ଧରେଶ୍ବର-ବର ମନ ଅକର୍ଷଣେ
 ଚୁମ୍ବକ ସେ ଅବିକଳ ।
 ୮ କୋଦଣ୍ଡ ଅକାର ସମାନ ଭୁଲ୍ଲତା
 ଶରଜାଳେ ଯୋଗୁ ରହେ
 ଶୂର, ବୀରବର ହେବେ ସୁମା-ବର
 ଅଭ୍ରସ ବା ସେହୁ ଦିଏ ।

୧. ଚନ୍ଦ୍ରକାର, ୨ ରଜିବାକାଠି, ୩ କଞ୍ଜୁଳପାତ ପକ୍ଷୀ,
 ୪ ଶର, ୫ ଅଙ୍ଗେ ଲେପିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ଯଥା ହଳଦୀ, ଚନ୍ଦନ,
 ୬ ଚନ୍ଦ୍ର, ୭ ରାଜାଶ୍ରେଷ୍ଠ, ୮ ଧନୁ

ପଦ୍ମ ବିମ୍ବାଧର ଲେଖେ ନାସା କାର
ଦୌଡ଼େ ବି ହୋଇ ପ୍ରଣର
ଅଗ୍ରେ ରତ୍ନ ଭୂଷା ବହନେ ସହସା
ହେଲ ତା' ଅକାଂକ୍ଷା ଦୂର ।
ଲଲାଟ ରାଜର ଖେଳା-ପାଲି ପରି
ଚୁର୍ଣ୍ଣ-କୁନ୍ତଳ-ପଦକ
ଖେଳି ବସେ ତହିଁ ଦର୍ଶକ ହରାଇ
ନେବାକୁ କରି ବିବେକ ।
ଗୁରୁ କଣ୍ଠ ଦେଖି କହୁ ହୋଇ ଦୁଃଖୀ
ଭକ୍ତିର ହେଲ ଅନରେ
ସ୍ଥାନ ମୁଖେ ପଡ଼ି ଶିଷ୍ୟବିନେ ପୁର
ରହିଲା ବ' ବ' ଡାକରେ ।
ବଦନ, ନୟନ ସୁଖମାକୁ ହାର
କମଳ, ମୀନ ସରସେ
ଲୁଚିଲେ କହୁଲେ ଅପଥା ନ ହେବ
ସେ ଭାବ ଖେଳେ ମାନସେ ।
ମୁଖାଳକୁ ଜଣି ଦିଶେ ବାହୁ ଦ୍ରବ୍ୟ
ବିବିଧ ଭୂଷା ମଣ୍ଡିତ
ଦରଶନେ ଢାଢ଼ା ହୁଅଇ କଳନା
ପଦ୍ମା ପଦ୍ମେ ତ ଅସକ୍ର ।
ମୁଖ ଦୃଶା ଗଜେ- ସିଂହେ ପରାଜିତ
କରନ୍ତି ବସେ ଧନିତମ୍ବେ

୧ ପାଚଲ ଢୋରଡ଼ା, ୨ ଛେପ, ୩ ପଦ୍ମନାଭ, ୪ କଟୀଦେଶେ

ମୋହନ-ଅକାର- ରମଣୀ ଦର୍ଶନେ

ମୋହନ ହେବେ ସରବେ ।

କରାଜ୍ଞୀ ଜିଣେ **ଚମ୍ରବ ୧୯୭୦**

ଦେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ୨୭୩୧

ନରହୁ ନଗରେ ରମଣୀ ଅଗରେ

ଲୁଚି ଗଲେ ବନ-ରାଜ୍ୟ ।

ଭଲଟ ନରମାକୁ ବସେ କି ଅଦରେ

ଜାନୁ-ସୁଗଳା ଦାକର

ଶୁଭ କର୍ମେ ତରୁ ପ୍ରଶସ୍ତ ହେବାରୁ

ଜେମା କଲେ ତା ଅଦର ।

ନାୟକ, ନାୟିକା ବର୍ଣ୍ଣନା ନିବନ୍ଧ

ବଡ଼ାଈବେ କାବ୍ୟ ରୂପେ

ହୋଇ ମୁଁ ଚବିମୁଷ୍ୟ- ଜାଣି କିପୁଣ୍ୟ

ବଢ଼ିଲି ଏଠାରେ ବାହୁ ।

ଅଥବା କିମ୍ବଦନ୍ତୀ

ହୋଇଛି ଓ ଅସୁବିଧା

ପୁରମ୍ବା ରମଣୀ ସହଚର ଶ୍ରୋଣୀ

କରନ୍ତି ତାଙ୍କ ଶୁଣିବା ।

ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଯୌବନ- ଦେବେ ଅକର୍ଷିତ

ହେବାକୁ ଯୁକ୍ତ ବା

୧ କଡ଼ି, ୨ ବୁଦ୍ଧି, ୩ କଦଳୀଢ଼ରୁ, ୪ ଯେ ବିଗୁଣଣ।

କର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, * ଅକାଶଗୁଣୀ, ୨ ଅଞ୍ଜଳିକା,

୨ ଯେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖେ ନାହିଁ

ଲଜ୍ଜା-ଶୃଙ୍ଖଳେ ସେ ରହୁଲେ ଅବଜା
 ୧ ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ-ବନ୍ଦୀ ପରା ।

ପଞ୍ଚମ ସର୍ଗ

ଯୌବନ ସୁଲଭ ଗୁଣେ ହୋଇ ପୁଣି
 ନବୀନା ହୃଦ ଗମ୍ଭୀର—

୨ ରତ୍ନାକର ବଡ଼ ହେଲା ଯେ ନିୟତ
 ପ୍ରେମ ରହେ ଥିଲା ଭର ।

ସୁବାସ-ସୁମନ ମୋହିତ କା' ମନ
 କରବ ସେ ଚିନ୍ତା ମନେ

ଜନନୀ, ଜନକ ରଖି ଅବିରତେ
 ଲଗିଲେ ବର ସମ୍ମାନେ ।

ଦମୟନ୍ତୀ ଦୂର ହୋଇବେ ଅଗର
 ସହରଣ କର ସ୍ଥାନ

ହରଷ, ବିଷାଦ- ପୁଣି ସ୍ବ ସ୍ବ ହୃଦ
 ସବଦା ରଖନ୍ତି ଭର ।

ସୁଗୁଣ ସମ୍ପଦା ଅବନୀ ମଣ୍ଡନା
 ହୋଇବେ କା' ଗଳାହାର

ସେ ଚିନ୍ତା ସରବ ଗର୍ଭେ କର ଠାବ
 ସନ୍ତପ୍ତ କରେ ଅନ୍ତର ।

ବେଳେ ବେଳେ ଜେମା ପ୍ରମୋଦ କରଣେ
 ବହୁ ଦେଶ ସମାଗୁର

ବିବୃତ କରଣି ବଦନ୍ତୁ ନିଦାନି
 ନିଅନ୍ତି ଭାବ ତାଙ୍କର ।
 ହୃଦୟ କାନନେ ବସି ୧ ଦିପା-ମୁଗ
 କରେ ତାଙ୍କୁ ନିରୁଦ୍ୱର
 ପ୍ରଗଣା ସଙ୍ଗିନୀ ମନୋଭାବ ଜାଣି
 ମାତବେ ରହସ୍ୟେ ପର ।
 ଦମୟନ୍ତୀ ଧରା ସମା ଧୀରା, ସ୍ତୁରା
 ରହନ୍ତି ଅଧୋବଦନେ ।
 ଯଜ୍ଞତାନୁଚିତ କରଣି ତର୍କଣା
 ଭାବ ରଖନ୍ତି ଗୋପନେ ।
 ଦିନେ ଏକ ସହ- ଚରା ପୁରତୁରା
 ଶୁଣି ଦାଣ୍ଡେ ନଳ ଗୁଣ
 କଲ ତା ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ହୋଇଣ ଉତ୍ସୁକ
 ଜମିଲେ ସଙ୍ଗିନୀଗଣ ।
 ଦମୟନ୍ତୀ ମୁଖ କର ନେଇ ବନ୍ଧି
 ଶୁଣିଲେ ଅମୂଳ-ରୁଳ
 ୩ ଅସ୍ୟେ ଜଣାଇଲେ ସହଚରୀକୁଳେ
 ନୁହନ୍ତି ସେ ବାଞ୍ଛି-ଭୋଳ ।
 ଗୁଣୀ ନରପତି ଗୁଣ ରାଣି ଶୁଣି
 ପ୍ରେମାତୁରା ପରତୁପ୍ତା
 ଅନ୍ତରେ ଥିଲେହେଁ ଦେଖାନ୍ତି ବାହାରେ
 ନ ଥିଲେ ସେ ଅନ୍ତରକ୍ରା ।

“ମନେ ତୋଷି ଥିଲେ ହେଲେ ଲଜ୍ଜା ବଶେ
ସେ ଗୁଣ ନୁହେଁ ବିକାଶ”

ଏସିତେ କହୁଥିଲୁ ହେଲେ ତ ଅବଶ୍ୟ
ଶର୍କରା ଅଦର ହୁଏ ।

ଲଜ୍ଜାଶୀଳା ଯେଣୁ ରମଣୀ ରତନ
ମନୋବୃତ୍ତି ଅବିଦିତ (ରହେ)

“ପେଟିକା ଅବଦ୍ଧ ଥିଲେ କେ ରତନ
କଦା ହୁଏ ଦୃଷ୍ଟିଗତ ?”

“ଲଜ୍ଜାମୁନ-ଜନ ଅସଦାଶିରଣେ
କରେ ସିନା ବ୍ୟଭିଚାର

ଲଜ୍ଜାର ବିକାଶେ ରହୁଥିଲୁ ଲଳସା
ଶର୍କରା ହୁଏ ଅନ୍ତର ।

ଲଜ୍ଜା ବଞ୍ଚୁ ସିନା ଅଛାଦନ-ବାସେ
ଲେଉଟି ବସୁଥାନ୍ତି ଜନେ

ସେ ହେଲେ ବିଲସୁ ବାସେ କା’ର ଲସୁ
ନଥାଇ ରଖନ୍ତା ନଗ୍ନେ” ।

ନଳ ଭାବ ଅନୁ- ଶୀଳନେ ନିଷପେ
ଚରତ ନିଏ ଏସଣି

କି ପ୍ରାୟ ଦବସ କାଟନ୍ତି ନରେଶ
ଜାଣିବା ମାନସେ ପୁଣି ।

ଗାହଁସ୍ଥ୍ୟ ଜୀବନ ସେ ଅନୁଭବନେ
ମାନସେ ବଢ଼ାନ୍ତି ଶ୍ରଦ୍ଧା

୧ ଉପକଣ୍ଠେ ତାର ଏକ ସରୋବର
 ସ୍ବଚ୍ଛ ନାରେ ରହେ ଭଗ
 ୨ କୁମୁଦ, ୩ କହ୍ନିର ନାଲୋତ୍ପଳ ଦଳ
 ବସେ ସେ ନିଅଇ ଧର ।
 ଉପବନ ରହେ ବିବିଧ ସୁମନେ
 ଭୁଞ୍ଜଇ ଅମଳର
 କାହିଁ ଶ୍ବେତ, ପୀତ, କାହିଁ ବା ଲେହୁତ
 ବର୍ଣ୍ଣ-ପୁଷ୍ପେ ମନ ମୋହା ।
 କାହାର ମୁକୁଳ ମୁକୁଟ ପ୍ରକାର
 ଦିଶୁଥାଏ ମନୋହର
 ଯୁବା-ଜନ ମନ ମୋହନେ ନିଦାନ
 ଜନମ ଅଟେ ତାହାର ।
 କାହିଁ ମୋତି ହାର ପରାଏ ସୁନ୍ଦର
 ପୁଷ୍ପ ହାରବଳୀ ଖେଳେ
 ନଗନ ବୟସ୍କା ନାଗରୀ ମାନସ
 ହରିବାକୁ ଅବିକଳେ ।
 ପୁଷ୍ପବାଣୀ ପାଶେ କିଶଳୟ ପୁର୍ଣ୍ଣ
 ତମାଳ ତରୁ ବିରାଜେ
 ଘନ-ଅଗମନ ଭ୍ରାନ୍ତିକୁ ବନ୍ଧନ
 ଗୁଡ଼ିକ ମାନସେ ଗୁଞ୍ଜେ ।
 ଗୁଣିଗ୍ରାସ୍ତ୍ର ଧରଣ- ବହୁ ତା ସୁଗନ୍ଧ
 ପ୍ରସାରଇ ପୁରେ ପୁରେ

ସୁଗନ୍ଧ ପାଲଟେ ପୀରତ ଭଲଟେ
 ଘେନେ ସ୍ୱଲ୍ପ ଅଶାରେ ।
 “ସୁଗୁଣୀ ସୁଗୁଣ କରେ ପ୍ରସାରିତ
 ବିପତ୍ତରେ ବିପତ୍ତ
 ଫଳ ଉପାଦାନ କରଇ ନିଦାନ
 ତାହା ହେଲା ପ୍ରକଟିତ” ।
 ଚନ୍ଦ୍ରାଶୀଳ ମନ ସାନ୍ନ୍ୟାସ କରଣେ
 ସେହୁଟି ସୁଦିବ୍ୟ ସ୍ଥାନ
 ଭାବନେଇ ମନେ ନଳ ସେହୁ ସ୍ଥାନେ
 କଲେ ଅସ୍ଥାୟୀ ଅସ୍ଥାନ ।
 ଦୃଶ୍ୟ ବିମୋହତ ଶୁଦ୍ଧ ବାସୁସୁତେ
 ମୋହିଲା ନୃପ ମାନସ
 ପ୍ରଭାତ ସମୟେ ଦିନେ ସରକୁଳେ
 ଜମା ହେଲେ ରାଜହଂସ ।
 କନକ-ବରନ ଚନ୍ଦ୍ର, ପକ୍ଷ, ହେମ
 ଦିଶନ୍ତି ଅଶ୍ୱର୍ଥ ଜୀବେ
 ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କରତା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବାହନ
 ଯେହେତୁ ପବିତ୍ର ଭବେ ।
 ମନୋହର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ନରଈଣୀ
 ଭଦ୍ରପୁଷ୍ପ ହୋଇଣ ମନେ
 ହଂସ ଏକ ଧର ନେବା ମନସ୍କାମେ
 ଲଗିଲେ ଅନୁଧାବନେ ।

ନଳ ଗତି ଦେଖି ପଡ଼ନ୍ତି ସକଳେ
 ଭଞ୍ଜିଗଲେ ଅନ ସ୍ଥାନ
 ଗୋଟିଏ ଭଞ୍ଜିରୁ ନ ହୋଇଣ ଭାରୁ
 କଲା ସଧାର ଗମନ ।
 ସତ୍ତ୍ବ ନୟନେ ଦେଖିଣ ବଜନ
 ନେଲେ ତାକୁ ଦୃଢ଼େ ଧରି
 ୧ କାରୁଣିକ ସ୍ବନ କରି ପଶିରାଣ
 କହେ ଅହେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।
 ଭଲତ ୨ ମନ୍ଦରେ କିବା ଭଲବରେ
 ବକ୍ତ୍ର ପେଷେ ୩ ମରୁହାନ
 ଷଡ଼ାଙ୍ଗୀରୁ ଭାବରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ
 ୪ ପଲ୍ଲବେ ତୁଣି ନିଦାନ ।
 କେଶରୀ କେବେ କି ମୁଷିକ ନାଶନେ
 କରେ ବାରେ ଅବମଣ
 ନୀତି ୬ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ କଲେ ମହାଶୟ
 ଭବାଦର୍ଶି ନୀତିତମ ।
 ମୋ ବିନାଶେ ଦୁଃଖୀ ହେବେ ପ୍ରିୟ ସଙ୍ଗୀ
 ସୁଖୀ ହେବେ ମୋ ଅପ୍ରିୟ (ଜନେ)
 ସେଥକୁ ଶୋଚନା ନାହିଁ ମୋର କିନା
 ମାତା ଶୋକେ ଦିଏ ଲୟ ।
 ମୋ ଜନମ କାହୁଁ ସହି କଷ୍ଟ ଜାଳ
 ପାଳିଲ ମୋତେ ଅଦରେ

୧ ଦୈନ୍ୟ, ୨ ପବିତ୍ରେ, ୩ ଭକ୍ତ, ୪ ହେୟୁଜାନେ,
 ୫ ଗାଢ଼ିଆ, ୬ ବିପରୀତରେ

ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ସମୟେ ମୋର ଶ୍ରେୟାଂଶ
 ଅସହ୍ୟ ତ ହେବ ଡାରେ ।
 ଶୁଣେ ମୁଁ ଅପଣ ସୁଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ
 ଦୟାଳୁ କୃପା-ସାଗର
 ମୁଁ ଘ୍ନାନ ପରାଣ ନାଶନେ ଗୁମାସ୍ତା
 ହେଲେ ହେବ ନିନ୍ଦା ଘୋର ।
 “କହନ୍ତି ପଣ୍ଡିତେ କ୍ଷମା ସଂଯୋଜିତେ
 ଲେକପ୍ରିୟ ବଳବାନ
 ହୁଏ ମାତ୍ର କ୍ଷମା ବିଘ୍ନାନ ହୃଦୟ
 ବହୁଳ ଯେ ବଳଘ୍ନାନ” ।
 ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପ୍ରସାଦୁଁ ମୁଁ ଜାଣଇ ସବୁ
 ସର୍ବସ୍ବରେ ମୁଁ ବିହରେ
 ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରକାର ଜାଣି ସମାଗୁର
 ସଦୃଶଦେଶ ବିତରେ ।
 ମୁଁ ଦେବେ ପ୍ରେମିତ ସାଧୁ ତବ ହୃଦ
 ଚଳିବି ମୋ ନିଜ ସ୍ଥାନେ
 ଦ୍ବେଷ ମୋରେ ଦୂର କର ନରବର
 ହୃଦକାଶ୍ବ ମାନ ମନେ ।
 ମନୋବୃତ୍ତି ତବ ଜାଣେ ମୁଁ ସରବ
 କାମ-ସଫଳ କରିଣେ
 କୃପାୟ ଯେ ରହେ କହୁବି ହେ ରାୟ
 ନ ଭ୍ରାତ ଅପର ମନେ ।

ମୁହିଁ ସଜପୁରେ ମୋ ସ୍ବାମୀଙ୍କ ତୁଲେ
 ଫେରୁଥାଏ ଏ ଅବିରତ
 ସବୁ ସୁକୁମାର କୁମାରୀ ଚରିତ
 ବ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ମୁଁ ସମରଥ ।
 ମାତ୍ର ତୁଳୁ ପକ୍ଷୀ ବୋଲି ମତେ ଦେଖି
 ନ ନିଅହେ ନର-ରାଣୀ
 ମୋହର ବିଶ୍ବାସ ହେବ ହୃଦଗତ
 କାଳେ କହେ ପୁରେ ଶୁଣ ।
 ପରାଣ ନ ଦେଇ ବାଢ଼ିଲେ ସାମର୍ଥ୍ୟ
 ହାସ୍ୟାସ୍ତ୍ର ମାତ୍ର ଡାହା
 ଅଳ୍ପକାଳେ ମୋର ଗୁଣ ପରିଚୟ
 ଲଭିବ ହେ ନରନାହା ।
 ଜଣାଏ ଏତେକ ମୁଁ ହୃଦକାରକ
 ସରଳ ବିଶ୍ବାସୀ ଦାସ
 କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ମୋର ହେବ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦର
 ମାନସୁଁ କରଇ ଯେହୁଣ ।
 ଦେବ ବଳେ ମୋର ଅବଲଣା ବଳ
 ହେଲେହେଁ ମୁଁ ପକ୍ଷୀ-ଜାତି
 ତବ ମନୋଭାବ ଜାଣେ ମୁଁ ସରବ
 ସାଧୁର ନୋହି ବିରୁଦ୍ଧ ।
 ପ୍ରେୟସୀ ଲଳସା ତବ ହୃଦେ ବସା
 ସୁଦୃଢ଼େ କରିଛି ଏବେ

ସୁଯୋଗ୍ୟା ରମଣୀ ଅଛି ଯେ ଜନମି
 ବଢ଼େ ସେ ବିଦର୍ଭେ ଶୁଭେ ।
 କୋମଳ, ମଞ୍ଜୁଳଂ କୋମଳ-କଳିକା,
 ବିଧି ରଖି ଭ୍ରମ ପୁରେ
 ତା' ଗୁଣ ପ୍ରକାଶି ତାହାକୁ ବିକାଶି
 ଦେଲେ ଏବେ ପ୍ରୀତିଭରେ ।
 "ବିଦୁଃଶ୍ଚିତା ଅଭା ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶୋଭା
 ସେହି କରନ୍ତି ପରସ୍ତ
 ସୁଗୁଣ ସାଗରୀ ଯେଣୁ ହେମଗୋରୀ
 ଦେବଯୋଗ୍ୟା ସେ ନିୟତ ।
 ତୁମ୍ଭେ ରୂପେ, ଗୁଣେ ତାଙ୍କ ସମପାତ୍ର
 ମୁଁ କହଇ ନରମଣି
 ଅନୁଜ୍ଞା ଲଭିଲେ ତାହାକୁ ମନାଇଁ
 କରାଇବି ତବ ରାଣୀ" ।
 କାମ-ଦାବାନଳେ ନଳ ଦଗ୍ଧ-ଦେହ
 ଧରଣୀପୁ ଦୁଃଖ ସହି
 ନେଉଥିଲା ଯେଣୁ *ବରଟ ଭାଷଣ-
 ବାରିଧାସ କଲା ହାତ ।
 ଭାବିଲେ ଇନ୍ଦୁଣ ସୁବିଜ୍ଞ ଧବିହର
 କଦା ନୁହେଁ ଦୃଷ୍ଟିଗତ
 ଯଥାବସ୍ଥା ଚରିତ ଥିଲରୁ ଅଜ୍ଞାତ
 ସ୍ବଗୟ ମନେ ଭଦ୍ର ।

୧ ସୁନ୍ଦର, ୨ କଢ଼ି, ୩ ବିଜୁଳୀ

୪ ଅଶେଷ, ୫ ରାଜହଂସ, ୬ ପକ୍ଷୀ, ୭ ପକ୍ଷୀ

ହେବାରୁ ସେ ଅରେ ଭାବିଲେ ଚିତ୍ତରେ
 ଅଜ୍ଞାତ ନୁହେଁ ବିଶ୍ବସ୍ତ
 ବିଶ୍ବାସ ଭାଜନ ହୁଏ ସେ ନିଦାନ
 ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରାକ୍ଷିତେ ମାତ୍ର ।
 ହୃଦ-ଉପଦେଶ ବାକ୍ୟ ଅନୁଶ୍ରୁତ
 ଯୋଗ୍ୟାଯୋଗ୍ୟ ବିଚାରଣା
 ମାନସେ ପ୍ରବେଶି ଶ୍ରମ ଦେଲା ବେଶି
 (ତେଣୁ) କଲେ ବିବିଧ ଉର୍ବଣା ।
 ସୁଷ୍ଟ ଅନୁସୁଷ୍ଟ ଅଲୋଚନା ପରେ
 ମଣିଲେ ତାକୁ ବିଶ୍ବାସୀ
 ମନେ ତୋଷ ବହୁ ଅଙ୍ଗିକାର ଦେଇ
 ବୋଲନ୍ତି ହୃଦ-ଲଳସୀ ।
 “ଯଥାଯୋଗ୍ୟ କର୍ମ କର ପକ୍ଷୀ-ରାଣ
 ନାହିଁ ଉପଦେଶ ମୋର
 ସୁଜ୍ଞାନୀ, ସୁଦକ୍ଷ- ଯୁଗ୍ମଧେ ବିଶେଷ
 କହିବି କିସ ଆବର ।
 ଏତକ ମାତ୍ର କରଇ ଗୋଚର
 ଯୁଗ୍ମଧାବର୍ତ୍ତନେ ତୁମ୍ଭର
 ଜଗି ରହିଥୁବି ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ମନେ
 ଶ୍ରବଣେ ଜେମା ଉତ୍ତର” ।
 ଉଡ଼ିଯାଇ ହଂସ ମିଶିଣ ସ୍ବଗୋଷ୍ଠେ
 କହିଲା ଚଳଣିତକ

ମନ ସମୁଦ୍ର କେ ଉଡ଼ିଲେ ସରବେ
 ଭ୍ରମ-ପୁରେ ଝଣି ଲକ୍ଷ୍ୟ ।
 ଯଥା କାଳେ ପ୍ରବେ ହେଲେ ଉପଗତ
 ଦେଖିନେଲେ ସରୋବର
 ନଗର ଉପାନ୍ତେ ରହେ ବିଦ୍ୟମାନ
 ସ୍ଥଳ ନୀରେ ସେହି ଭର ।
 ଶ୍ରୀତ୍ୱା କଉତୁକେ ମାତଲେ ସେ ସରେ
 ଦର୍ଶକେ ହେଲେ ମୋହତ
 କୟୂତ୍‌କ୍ଷଣ ପରେ ଅସି ସର କୂଳେ
 ଅଙ୍ଗ-ଶୁଷ୍କ ହେଲେ ରତ ।
 ୧ ଗାନ୍ଧୀ-ପ୍ରସାଳନେ ସହରଗୁରଣ
 ସଙ୍ଗେ ଜେମା ଦମୟନ୍ତୀ
 ସର-କୂଳେ ଅସି ଦେଖି ହଂସ, ହଂସୀ
 ଧରବା ଉପାୟ ଚିନ୍ତା (ନେଲେ) ।
 ଗତି ତାଙ୍କ ମନୋ- ଭାବ ଜଣାଇଲ
 ପଶି ହେଲେ ଯତସ୍ତତଃ
 ଭଗ୍ନ ମନୋରଥା ହୋଇ ଯୁବଜୀବ
 ଅନୁଧ୍ୟାବନ୍ତୁ* (ହେଲେ) ବିରତ ।
 ନଳ-ଦୂତ-ହଂସ ନ ହୋଇ ବିରସ
 କରୁଥିଲା ମନ୍ଦଗତ
 ଧନ୍ୱନ୍ତ ଗତି କରି ଗଲେ ଦମୟନ୍ତୀ
 ତା ପାଖେ ହେଲେ ଝଟିତ ।

୧ ସ୍ନାନାର୍ଥ, ୨ ଏଣେତେଣେ, ୩ ଗୋଡ଼ାଇବାରୁ, ୪ ଶୀଘ୍ର

ହଂସ ଦେଖି ନେଲି ଏକାକିନୀ ସେହି
 ଗୁଡ଼ିଲି ୧ ଅନୁଁ ତା' ଭାତି
 କୋମଳ ପୁସ୍ତକେ ନଳ ତେଜାକୃତ
 ବର୍ଣ୍ଣିନେଲି ବହି ପ୍ରୀତି ।
 ଶୁଣି ତା' ବିବୃତ ହେଲେ ଦମୟନ୍ତୀ
 ଚିତ୍ତ-ପଟେ କରି ଚନ୍ଦ୍ର
 ମାନସେ ବସାଇ ଦେଖିଲେ ଫିଟାଇ
 ତାହାଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ନେହି ।
 ବିଶ୍ୱ ବିମୋହିତ ରୂପେ ସେ ମୋହିତା
 ହୋଇ ହେଲେ ହୁଷ୍ଟମନା
 ଲଭିବେ ସେ ପତି କାମନା ପୂର୍ବତେ
 ବଞ୍ଚେଶେ କଲେ ବନ୍ଦନା ।
 “ବିଧି ସୁବିଧାନ ନ ହୁଏ ତ ଅନ
 ଯେ ଯାଇ ସେ ନିଶ୍ଚେ ତାର
 ରୂପ ସଦର୍ଶନେ, ସୁଗୁଣ ଶ୍ରବଣେ
 ପ୍ରେମ ଜନମ ନିକର ।
 ହେଲେ ସେ ଉଦ୍ଦତ ଧ୍ୟାନ-ନୀରେ ଯୁତ
 ହେଲେ ବଢ଼େ ଅନୁପମେ
 ସମୀପ, ଅନ୍ତର ନ ରହେ ବିଚାର
 ଖେଳେ ସେହି ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ।
 କାନନେ ମୟୂର ଗଗନେ ମୁଦିର
 ଯଥା ଏକ ଏକେ ମୋହି

ପଦ୍ମିନୀ ସ୍ବରସେ ତପନୀ ଅକାଶେ
ମିତ କହନ୍ତି ଯେ ଶୁଣୁଥା ।

ଋଷଦତ୍ୟ ଉଦରେ କମଳ ବିକାଶେ
ପ୍ରେମ ବଢ଼ାଏ ମହତ୍ତ୍ବ

ଋନେକଟ୍ୟ, ଦୁରତା ନ ଲେଡ଼ନ୍ତି ତଥା
ପ୍ରେମିକ, ପ୍ରେମିକା ଚିତ୍ତ ।

ନଳ ନ ଚିହ୍ନନ୍ତି ଜେମା ଦମୟନ୍ତୀ
ନ ଜାଣନ୍ତି ନଳେ ସେହି

ତଥାପି ଦୁହିତ୍ର ପ୍ରେମ-ଡ଼ୋର ବଳେ
ବାନ୍ଧିଲେ କ୍ରପାକୁ ବିହ୍ନ ।

ବିଭୁ ନିୟମିତ ଅଟେ ଏ ଜଗତ
ନିୟାମକ ସେହି ସିନା

ନିଜେ ସେ ନକରି ଅନ ଜନ ଦ୍ଵାସ
ସିଦ୍ଧ କରନ୍ତି କାମନା ।

କାହିଁ ପୁରେ ଜେମା କାହିଁ ସେ ବରଟ
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଅପରିଚିତ

ବିଶ୍ଵ-କ୍ରପା-ଡ଼ୋର ସୁଦୃଢ଼ ବନ୍ଧନେ
ଉଭୟେ ହେଲେ ସୁମିତ ।

ନୟନେ ନ ଦେଖି ମନ ପଟେ ଲେଖି
ରଖିଲେ କେଉଁ ବୃତ୍ତନ୍ତ

କର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦ୍ରିୟେ ଶୁଣି ଚରିତ ବର୍ଣ୍ଣନା
ରୂପ ଗଢ଼େ ଅନ୍ତର୍ନେତ୍ର ।

୧ ସରୋବରେ, ୨ ସୁଖ, ୩ ବିଦ୍ଵାନ, ୪ ସୁଖ, ୫ ନିକଟତା

ସମଗ୍ର ଚରଣା- ମୃତ ନଳକର
 କଣ୍ଠେ ପାନ କର ଜେମା
 ମନେ କଲେ ଛୁଇଁ ରୁପେ, ଗୁଣେ ସେହି
 ତାଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ର ସିନା ।
 ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ବିମୁଖିନୀ ହୋଇ
 ମଉନେ ରହିଲେ ସେହି
 ରାଜ-ହଂସ ମୁଖ ଦେଖି ସେ ସହସେ
 ଦେଲେ ମାତ୍ର ପଦେ କହି ।
 ୧ ଅର୍ଥପୁତ୍ର-ଯୋଗ୍ୟା ମୁହିଁ ଅଟେ ବୋଲି
 ନ ଭ୍ରବଇ କଦାକାଳେ
 ତାହାଙ୍କ କରୁଣା ହେଲେ ମୁହିଁ ଧ୍ବଜା
 କୃତାର୍ଥ ହୋଇବି ବାରେ ।
 ପୁଣ୍ୟ ନରବରେ କହିବ ଅବର
 ତାଙ୍କ ମୁର୍ତ୍ତି ହୃଦାସନେ
 ଧରନ୍ତି ଯୁବଜା ଯେମନ୍ତ ୨ ସାବିତ୍ରୀ
 ରଖିଥିଲେ ନିଷତ୍ୟବାନେ ।
 ନିଷପ ନଗରେ ବରଟ ପ୍ରବେଶି
 ଜେମା ପ୍ରଭୁତ୍ବ ନଳେ
 ଜଣାଇ ସୁପୁରେ ଗମିଲ ସଫାରେ
 ଅକାଂକ୍ଷା ରଖି ସୁଫଳେ ।

୧ ସ୍ବାମୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟବହାର କରେ,
 ୨ ମହାସତୀ, ୩ ତାହାଙ୍କ ଗୃହସ୍ଥ

ଶଷ୍ଠ ସର୍ଗ

ଭଦ୍ରାର ନଗନା ମନୋରଥ ବିନା

ଥୁଲେ ନିଶ୍ଚେ ଭୂତ-କାଳେ

ନଳ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ହୃଦାସନେ ବସି

କଲ ୧ବବର୍ତ୍ତ ସେ କାଳେ ।

ଦୁର୍ବୃତ୍ତ ମଦନ ଦେବାକୁ ଯକଦନ

ପ୍ରହାର ନେଇ ବିଶିଖ

ରାଜପୁରକାଶେ କର ସେ ନିବାସ

ଦେଖେ ଜେମା ଦୁଃଖଭଜ ।

କାନ୍ତ-ପ୍ରେମ ଚିନ୍ତା ହୋଇ ବା ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ-

ରାକ୍ଷସ ହୃଦ ଅସନେ

ଅସୀନ ହୋଇଣ ଶୂଳିଲ ଜେମାକୁ

ତାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବିଦ୍ୱାନେ ।

ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରକାରେ ତା' ଦଶା

ହୋଇ ବାହ୍ୟ ଜ୍ଞାନମୋଷ

ହେବାରୁ ତାହାକୁ ଶୁଆଳ ପଲକେ

ମନେ ବାଡ଼େ ବହୁ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗ ହୋଇଲେ ଅବଶ୍ୟ

ମୁଖ କଣ୍ଠ ହେଲେ ଶୁଷ୍କ

ପାଗଳିନୀ ସମ ବାଗୁଳ ସେ ହୋଇ

ପ୍ରଳାପି ନେଲେ ଅନେକ ।

ଶାଦ୍ୟ, ପେୟ କାଳ ହେଲ ବ୍ୟତିକ୍ରମ

ଥୁଲେ ଯେଣୁ ଭ୍ରବ-ସରେ

ନଳ ଗୁଣ, ରୂପ ହୋଇ ଯୁଗ୍ମପୀଢ଼ିତ
 ଶୂନ୍ୟା, ଭୃଷା ସେ ନିବାରେ ।
 ଦମୟନ୍ତୀ ତନୁ ବେକ୍ତ ବେଳ ଶୀତ
 ହେବାର ଦେଖି ସଙ୍ଗିନୀ
 ରାଜମାତା ପାଶେ କରିଲେ ଜଣାଣ
 ନନ୍ଦନା ଦୁଃଖ କାହାଣୀ ।
 କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଶୀତା ହେବାରୁ ନନ୍ଦନା
 ରାଜବୈଦ୍ୟ ଅମନ୍ତେଇ
 ହୋଇଣ ଅଗରେ ପୁରୁଷର ଭରେ
 କଲେ ଚିକିତ୍ସା ବହୁତ ।
 ଚିକିତ୍ସା ସୁଫଳ ନୋହି ବୈଦ୍ୟଦଳ
 ବିଷାଦ ମୁଖେ ଫେରିଲେ
 ବହୁ ଧନ, ମାନ ଅର୍ଜନେ ସୁଯୋଗ
 ବିଧବଶୁ ହରାଇଲେ ।
 ଧନ୍ବନ୍ତରୀ ସମ ଅଭିଜ୍ଞ, ସୁଦକ୍ଷ
 ରାଜବୈଦ୍ୟ ଅଣାଗଲେ
 ଦମୟନ୍ତୀ ଜେମା ଚିକିତ୍ସା କରିଣେ
 ତାଙ୍କ କରେ ସମର୍ପିଲେ ।
 ଚରକାଦି ଶାସ୍ତ୍ର- ଚନ୍ଦ୍ରା ବୈଦ୍ୟରାଜ
 ମସ୍ତକେ ଥିଲା ପୁରତ
 ନାଜୀ ପରଶିଣ ରଖିଲେ ନିଦାନ
 ରୋଗ ମାତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରା-ଜାତ ।

ଜ୍ଞାନାବର ମନ୍ତ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧାଞ୍ଜଳ ନୃପତି
 କହୁଲେ ପୁରା ଚରଣ ।
 ଅବର କହୁଲେ ଚକ୍ରପାଳ ମତେ
 ନଳଦେ ତୁଟିବ ରୋଗ
 ସହଚରୀ ଗଣ କଲେହେଁ ପାଳନ
 ନ ହେଲା ତାହୁ ରୋଗଘ୍ନ ।
 ହୃଦୟ-କେଦାରେ ପ୍ରେମ-ବାଜ ବୁଣା
 ହେବାରୁ ସମ ବୟସ୍ୟ
 ଗୁଣୀ, ଭାଗ୍ୟବାନ ରାଜନ ଚନ୍ଦ୍ରଣ
 ହୁଅନ୍ତି ସେ ଚିଣ୍ଡେ କୁଣ ।
 ସିଦ୍ଧାନ୍ତେ ପଦ୍ମସ୍ଥ କହୁଲେ ଝଟିତ
 ନଳକୁ ଦେଲେ ନଳଦା
 ହୋଇବ ନିଶ୍ଚିତ ବ୍ୟାକରଣ ମତେ
 କରାଯାଉ ତଥା ବିଧି ।
 ଚନ୍ଦ୍ରଣ ନରେଶ ମନ୍ତ୍ରୀ ଉପଦେଶ
 କରଣେ ହେଲେ ସମ୍ମତ
 ଶବ୍ଦ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ତାହାକ ଶୁଣିଣ
 ମଣିଲେ ସେ ତ ଯଥାର୍ଥ ।
 ନୃପ, ମନ୍ତ୍ରୀ ଦୁଇ ଦାବଂଷେ ବିଗୁର
 (କଲେ) ଜେମା ସ୍ୱୟଂବର ହୁଅ
 ତଦର୍ଥେ ସାମଗ୍ରୀ ସ୍ୱଗ୍ରହ କରଣେ
 ରହୁଲେ ହୋଇ ତପ୍ତ ।

ନିଶ୍ଚଳକ ନିଧୁ ନେବାକୁ ସମାଧି
ଲେଉଁ କା' ନୁହେଁ ବର୍ଜନ ।

ପ୍ରଭୁର ଅହାର ଥିଲେହେଁ କାହାର
ଦୃଢ଼-ପଦ୍ମ ପିଣ୍ଡକରେ

ମନ ନ ବଳାଇ ହାତ ନ ବଢ଼ାଇ
ରହିବ କି ହେଲେ ବେଳେ ।

ମଳିନତା ଭଞ୍ଜି ଥିଲେ କି କାଞ୍ଚନ
ହୃଦୟ କା'ରେ ଅନାଦୃତ

ସୁଭାଗ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲେହେଁ କେ'ଜନ
ନ ବଢ଼ାଇବ ତା ହାତ ।”

ନୀତି ହମେ ଚତୁ- ଶ୍ଵେତ ଦେବ ଚୁମ୍ବେ
ମନେ ହେଲୁ ସ୍ଥୂଳକୃତ

ମର-ପୁର ଦେବା ରୂପ, ଗୁଣ ଘେନି
ପିବେ ସ୍ଵୟମ୍ଭର ଶେଷ ।

ଦେବେ ନିମନ୍ତଣୀ ହେଲୁ ଯେଉଁ ଦିନ
ହେଲୁ ଦେବେ ସମାଦର

ରାଜନ ନ ହୁଡ଼ି ପ୍ରଥକ ନ ଲେଖି
ଥିଲୁ (ସେ) ଶମାପାତର ।

ଅମନ୍ତଣୀ ପଦ୍ମ ନଳ ରାଜା ହାତେ
ପଡ଼ି ଅଶିଳ ଚମକ

ଭାବିଲେ ସୁରମ୍ୟା, ରମଣୀ ସତେକି
(ହେବେ) ତାହାକ କଣ୍ଠେ ପଦକ ।

“ରମଣୀ ରତନ ଲଭିବା ସୁଦିନ
 • କା’ ଭାଗ୍ୟ ହେଲେ ନିକଟ
 ଘୃଣ୍ଣିବାୟୁ ସମ ମନୋଭାବ ଗଣି
 ଜନ୍ମାଇ ରଖେ ‘ପ୍ରହୁଷ୍ଟ’ ।
 ଯା’ ପ୍ରେମ ଲଳଣୀ ହୋଇ ଦବା ନିଶି
 କଷ୍ଟେ ସେ କାଟନ୍ତି ଦିନ
 ତା ମୁଖ ଦର୍ଶନେ ତା ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶନେ
 ଭରସା (ରଖେ) ମନେ ପ୍ରସକ୍ତ ।
 ପ୍ରାଣ-ଧନ ମନ- ମୋହନ ସୁବେଶ
 ବାଛି ନେଲେ ବହି ପ୍ରୀତି
 ଯୋଗ୍ୟ ବେଶ ଭୂଷା ସେ କାଢ଼ି କୋଷରୁ
 ଦେଲେ ଥୋଇଲା ସାଇଥି ।
 ନିଜେ ଯେଣୁ ଅଶ୍ରୁ- ଶାନ୍ତେ ସୁପ୍ରବାଣ
 ଭିରେ ମନ୍ଦୁରା ପ୍ରବେଶି
 ହସ୍ତ ଚତୁଷ୍ପଦ ତହୁଁ ଫେଇ ନେଇ
 ଅଣିଲେ ତାକୁ ଅଶ୍ୱାସି ।
 ପ୍ରଭାତେ ପ୍ରୟାଣ କଲେ ନରବଣି
 ଶତ୍ରୁ-ପ୍ରାଣ-ଗତ ହସ୍ତେ
 ପରାଜିତ କର ପଥେ ଯାନ୍ତି ଚଳି
 ଲୟ ରଖି ରାଜା ଜୟେ ।
 ମାର୍ଗେ ସେ ଦେଖିଲେ ଚଳେ ବ୍ୟାମୟାନ
 ସମକକ୍ଷ ଏକ ରଥ

ବିଶ୍ୱ ବିମୋହନ ଗୁରୁ ଯୁବା ଘେନି
କରୁଥିଲା ଗତି ଦୁଇ ।

ଏକଶାଘାତ ବଳେ ନିଜ ଅଶ୍ୱ ଗୁଳି
ଭେଟିଲେ ସେ ଦିବ୍ୟ ଯାନେ

ତାଙ୍କ ପରଚୟ ଲଭିବା କାରଣେ
ରତ ହେଲେ ସମ୍ପାପଣେ ।

ଇନ୍ଦ୍ର ନିଜ ପର- ଚୟ ଦେଇ କହି
ଯମାଗ୍ନି ବରୁଣାବରେ

ଅଗତ ଯେ ନଳ ବୋଲିଣି ଜାଣିଲେ
ସବୁ ଲକ୍ଷ ସ୍ୱପ୍ନରେ ।

ଦମୟନ୍ତୀ ଲଭି ଅଶା ବିପୁରତ
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଜାଣିଲେ ସ୍ଥିରେ

ନଳ ଯଥା ମାନ୍ୟ ଘେନି ଦେବଗଣେ
କୌଶଳ ଭିଆଇ ନେଲେ ।

କହିଲେ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ହେ ନଳ ନୃପେନ୍ଦ୍ର
ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ସତ୍ୟବାନ

ସତ୍ୟ ବ୍ରତ ପାଳ ନ ହୋଇ ବିକଳ
ଘେନି ଅମ୍ଭ ନିବେଦନ ।

ଅମ୍ଭ ଦୁଇ ପଣେ ଦମୟନ୍ତୀ ପାଣେ
ଅଗେ ଚଳିବ ଅପଣ

ମନାରବ ତାଙ୍କୁ ଗୁରୁ ଦେବୁଁ ଏକୁଁ
ବରନେବେ ସେ ନିଦାନ ।

ନଳ ନେଲେ ଭାବି ମେଘ ବିନା ପବି ?
 ହେଲ ବା ତେବେ ପଡ଼ିତ
 ଯା' କର ପ୍ରହଣେ ସେ ଉତ୍ସୁକ ମନେ
 ଡାକରେ ସେ ହେବେ ଦୂତ ।
 କୋଇଲେ ହେ ଦେବ ମୋରେ ଜେମା ଭାବ
 ପ୍ରବଳତମ ମୁଁ ଶୁଣେ
 ଉପଯୋଗୀ ତେଣୁ କେମନ୍ତ ହୋଇବି
 ଦେବଗଣ ଦୂତ ପଣେ ।
 ଜେମା ମୁଖେ ଉପ- ହାସ କର ବାସ
 ମତେ ଦେଖି ସ୍ଥାନମତେ
 ଅନାଦର ପାନ୍ତି ମଣିବେ ନିୟୁତ
 ଅଧମେ ଗଣିବେ ମତେ ।
 ମୋ କରେ ପଡ଼ିତ ୨ ନିଧୁ ମୁହିଁ ତ୍ୟକ୍ତ
 କରଣେ କଲେ ପ୍ରସ୍ତାବ
 ଅପୋଗ୍ୟ ମୁକୁଟ- ମଣିରେ ନିପଟ
 ଗଣିବେ ବିଶ୍ବ-ମାନବ ।
 ପୁଷ୍ପ ହେଲେ ହେଲେ ମୋ ଅନ୍ଧବେକିତା
 ଦେବାଜ୍ଞା ମୋ ଶିରାଗ୍ରତେ
 ବହୁନେବି ବୋଲି କରେ ମୁଁ ସ୍ଵୀକୃତ
 ଦୈବୀବଳ ଦିଅ ମତେ ।
 ମହାରାଜ ଜେମା ସୁଦୃଢ଼ ପ୍ରକୋଷ୍ଠେ
 ବହୁ ନାରୀ ସନ୍ଦେଷିତେ

ରହୁଥିବେ ଯେଣୁ କିପରି ମୁଁ ତେଣୁ
ହାଜର ହେବି ପୁରତେ ।

ବହୁ ବାର ସେନା ସଶସ୍ତ୍ର ହୋଇଣ
ରହୁଥିବେ ଜଗୁଅଲେ

କେମନ୍ତ ଭିତରେ ମୁଁ ହେବି ପ୍ରବେଶ
କହ କି ଉପାୟ ବଳେ ।

ଦେବରାଜା ତହୁଁ ଦେଲେ ଦିବ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର
ଯା' ବଳେ ଧସନ୍ତି ଅଦୃଶ୍ୟ

ପ୍ରବେଶ କରିବେ ଜେମା ନିଦ୍ରାଗାରେ
ଅତୀବ ଗୋପନ ବଶେ ।

ପଥେ ସେ ଭାବନ୍ତି କିବା ଜଳାଞ୍ଜଳି
ଦେବେ ସେ ନିଜ କାମନା

ଅବା ଦୃଢ଼ ସତ୍ତା- ବରଦ ପାଳନ
କରିବେ ଭ୍ରମ ନନ୍ଦନା ।

ମନେ, ବଚନେ ସେ ମତେ ବରିଛନ୍ତି
ଆନେ ମନ ସଂଯୋଜନା

କଲେ ନିଶ୍ଚିତ ତାଙ୍କ ସତୀର୍ଥ-ରତନ
ଅପବିତ୍ର ହେବ ସିନା ।

ନାନା ବିଧି ଯନ୍ତ୍ର , ତର୍କ କରି କରି
ହେଲେ ସେ ରାଜପ୍ରାସାଦେ

ଦେବେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଦତ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣେ
ଜେମା ପୁରେ ହେଲେ ମୁଦେ ।

ଦେଖିଲେ ଅସଂଖ୍ୟ ସଂହରଣ ବୃନ୍ଦ
 ମଧ୍ୟେ ବିଜେ ନାରୀମଣି
 ଧାରାଳୀ ଯୁକ୍ତେ ଶ୍ରେୟଶୀ ପ୍ରତିକ
 ବିକାଶନ୍ତୁ ଅଭା ଶ୍ରେଣୀ ।
 ନୀତିଭୂତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠେ ପୁରୁଷ ପ୍ରବେଶ
 ରକ୍ଷିତେ କଳା ସଚେତ
 ତେଣୁ ନଳ ଉପ- ଗତେ ଦାସୀକୁଳ
 ଚେଇଁ ହେଲେ ଉଦ୍‌କଣ୍ଠିତ ।
 ଅଦ୍ଭୁତ ଦର୍ଶନେ ଭୟ ସବ ମନେ
 ପ୍ରବେଶ କଲା ସେଷଣି
 ଯେ ଦେଖିଲେ ନଳେ ରହିଲେ ବିହ୍ବଳେ
 ଦେଖି ତାଙ୍କ ବୟ, ଠାଣି ।
 କେ ଭାବେ ନୟନ- ପୁରୁଷ ନୁହନ୍ତି
 ସୁର-ପୁର କିଂପୁରୁଷଃ
 କା' ମତେ *ପୁଷ୍ପେଷୁ ଅଗାରେ ପ୍ରବେଶ
 କଲା ବହୁ ମନେ ତୋଷ ।
 ପଲଙ୍କ ଶାୟିନୀ ଥିଲେ ଜେମାମଣି
 ଉଠିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରଲ ଜାଣି
 ଅଗତ ଦୁଃଖରେ ଲଞ୍ଜିତ ଦେଖିଲେ
 ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଅଲୋକ ଶ୍ରେଣୀ ।
 ଅଭେଦ୍ୟ, ରକ୍ଷିତ ପୁରେ ଉପଗତ
 ହୋଇଲେ କେଉଁ ଯୁବକ

ତାଙ୍କ ଅଗମନ କାରଣ ନ ଜାଣି
 ଯୁବତୀ ହେଲେ ବିମୁଖ ।
 ଭାବିଲେ କି ଯୁବା ଯୁବତୀ-ନିହନ୍ତା-
 ମନ୍ଥ କଲେ ବିଜୟ
 ସତୀବ୍ରତେ ତାଙ୍କ ପକାର କଣ୍ଠକ
 ନାଶିବାକୁ ଧର୍ମ ଚୟ ।
 କେଉଁ ସମ୍ବୋଧନ କି ଅଭିନୟନ
 କରିବେ କଲେ ବିଚାର
 ଯେ ଅଜ୍ଞାତ-କୁଳ- ଶୀଳ ଯୁବାବର
 ବହନ୍ତି ଶିଷ୍ଟ ଅକାର ।
 ବାହ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ ହେଲ ତାହାଙ୍କର
 ହେଲେ ନିତାନ୍ତ କାତର
 ପରେ ସମାଦରେ କହିଲେ ହେ ବୀର
 (ତବ) ପରିଚୟ ଯଲ୍ପସା ମୋର ।
 ଅଶିଷ୍ଟ ଅଗୁର ନିଦାନି ନିଜର
 ଅଗନ୍ତୁକ ହୋଇ ଯୁବପ
 କ୍ଷମା ପ୍ରାଥୀ ହେଲେ ଯୋଡ଼କରେ ରହି
 ବୋଇଲେ ନ କର ହୋଧ ।
 ଦେବେନ୍ଦ୍ର, କୁବେର, ଯମ, ବୈଶ୍ଣାନର
 ଅସୁଛନ୍ତି ଏକ ରଥେ
 ତବ ପାଣି ଲେଭେ ଅଛନ୍ତି ସେ ଦମ୍ଭେ
 ପଠାଇଲେ ଦୁଃଖେ ମତେ ।

ତାହାକ ପ୍ରଦତ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ବଳେ ମୁହିଁ
 ଲଭିଲି ତବ ସାକ୍ଷାତ
 ନିଶାଦେଇ ତୁମ୍ଭର ଏ ସ୍ବେଚ୍ଛା ସମୟେ
 ହେଲି ପୁରେ ଉପଗତ ।
 ଗୁଣକ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକୁ ବରଣ
 କଲେ ପୁଣି ମନୋରଥ
 ହେବେ ବୋଲି କହି ମତେ ସେ ପଠାଇ
 ଦେଉଛନ୍ତି କହେ ସତ ।
 ଯୁବା ଯୁବତୀ ବିମୋହିତା ନାରୀବର
 ରହୁଲେ ହୋଇ ଚକିତ
 ଭାବିଲେ କନକ- ମନ୍ଦର କି ଶାପେ
 ଲୋହ ଉଦ୍ଗୀରଣେ ରତ ।
 ପୀୟୂଷ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶିରୁ ଗରଳ ଧରିବତ
 ନଥୁଲ ତ କାହିଁ ଦେଖା
 ହୋଇଣ ଅସ୍ଥିର ସୁ-ସ୍ବର ଯୁକ୍ତେ
 କହୁଲେ ନ କର ଶଙ୍କା ।
 ବୋଇଲେ ମୁଁ ବାରେ ବରଅଛି ବାର
 ନିଷପେଶ୍ବର ଈଶ୍ବରେ
 ସେ ଧର୍ମ ଶ୍ରୀମାତ ନ ପାରନ୍ତି ନେଇ
 ଠୁଳ ହୋଇ ସବୁ ସୁରେ ।
 ସତ୍ତା ତାର ବର ବାଛଇ ନିକର
 ପିତା, ମାତା ସହୋଦର

ମନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନେ କେ ହେଲେ ସମର୍ଥ
 ନ ହୋଇବେ ଏକ ବାର ।
 “କି ଅବା ଧୂଡ଼ାଗୀ ଦିଗରେ ଯବାସର-
 ଇଶ୍ୱର ହେଲେ ଉଦୟ
 ସଜା-ମନ-ଧନ ଲକ୍ଷ୍ମୀନେ ଭାଜନ
 ନୋହୁଏ କେହି ନିଶ୍ଚୟ ।
 ସଜାଭୁ-ଭାଷଣ- ତାର ସେ ଶ୍ରାବଣ
 ନଳ-ହୃଦେ ସୁଧାଧାର-
 ପ୍ରତିକ ପ୍ରବାହି ଶୀତଳ ଜନ୍ମାର
 (କଲ) ଶରୀର-ତାପ ବିହର ।
 ବାହାରେ କହୁଲେ ଜେମା ! ଭାବ ଭଲେ
 ଅପମାନ ଦେବ ବରେ
 ଛର,ନର ନଳେ ବରଲେ ନିକର
 ନିନ୍ଦାବେ ଜଗତ ନରେ ।
 ଅବର କହୁଲେ ଶୁଣି ମନ ଦେଇ
 ଅନିଷ୍ଟ ସେ ଭାବିବେ
 ତବ-ପୁର ନାଶି ସୁଜନ ବିନାଶି
 ଭୟାୟୁ କ୍ଳେଶ ସଞ୍ଜିବେ ।
 ପିତା, ମାତା, ଗୁରୁ- ଜନେ ହୋଇ ଭାରି
 ନିଶ୍ଚେ ଦେବେ ଦେବ କରେ
 ପରିଣାମ ଫଳ ହେବ ଛରଖାର
 କର ସୁବିଗୁର ପ୍ରିରେ ।”

କହନ୍ତି ସୁବନ୍ଧି ମୋ ଦୂର ପ୍ରତିଭା
 ନ ବରବ ଅନ ବରେ
 ଦୈବ ଶ୍ରେୟସ୍ୟେ ମୁଁ ଜଳେ ବୁଡ଼ିବି
 ପୋଡ଼ିବି ବା ଯବେଶ୍ୱାନରେ ।
 ଅବା ଶତ୍ରୁଦ୍ବନ୍ଧନେ କିବା ବିଷପାନେ
 ହାରିବି ନଶ୍ୱର ଦେହ
 ନଶ୍ୱର ଜୀବନ ବିନାଶନେ କିବା
 ରହିବ ମୋହର ମୋହ ।
 “ଜୀବନ ଧାରଣ ମାତ୍ର ଅକାରଣ
 ଯେ ଜ୍ଞାନ, ବିବେକ ଧ୍ୱାନ
 ଉଭୟ ଧରିଲୟ ରହିବା ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧେ
 ଜୀବିବା ମରବା ସମ” ।
 ନଳ ଯେ କହନ୍ତି ତବ ବୁଦ୍ଧି ତୁମ
 ହେଲ ବୋଲି ମୁହିଁ ମଣେ
 ଅସୁହୃଦ୍ୟା ଫଳ ଭୋଗି ଅବକଳ
 ରହିବ ନିଷ୍ଠୁର ଦିନେ ।
 ଅନଳେ ସ୍ୱଦେହ ଦାହୁ ନେଲେ ଶେଷେ
 ଯିବ ବୈଶ୍ୱାନର କୋଳେ
 ଜଳେ ବୁଡ଼ିମଲେ ବରୁଣ ରାଜନ
 ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ (ହେବ) ପରକାଳେ ।
 ଶୂନ୍ୟେ ତବ ପ୍ରାଣ ଗଲେ ଉଦ୍ବନ୍ଧନେ
 ମରବା ଯେ ହେବେ ପତି

୧ ବୈପଶ୍ୟେ, ୨ ଅଗ୍ନିରେ, ୩ ଦୌଡ଼ିଦଳ ମରବା, ୪ ଲୁପ୍ତ

ବିଷ-ପାନେ ଜୀବ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ହେବ

ଜୀବ-ଜିଣ ପ୍ରିୟବତୀ ।

ଜୀବନାନ୍ତେ ଚାରି ଦେବକ ମଧ୍ୟରୁ

ଏକ ହେବେ ତବ ବର

ସଦ୍ୟ ଅପମାନ ସେ ଦେବେ କରିବା

ନୁହେ ଉଚିତ ବେଞ୍ଚର ।

ଅବର କହଇ ଶରୀରୁଜା ଅନ୍ୟ

ପରେ ହୁଏ ସ୍ବୟମ୍ବର

ଇନ୍ଦ୍ରେ ନ ବରଲେ ଶରୀ ଅଗମନ

ହୋଇବ ମାତ୍ର ଦୁଷ୍ଟର ।

ଜଳାନଳାଭ୍ରବେ ସ୍ବୟମ୍ବର ହେବ

ତାହା ଯେଣୁ ଅସମ୍ଭବ

ବରୁଣ ଅନଳ ନ କଲେ ଗ୍ରହଣ

ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧି ନ ହେବ ।

ପ୍ରେତପତି ଯେବେ ପରିବାରୁ ନେବେ

ଜଣକୁ ତାଙ୍କ ଭୂମିକୁ

ଅଶୌଚ ବଶତଃ ସ୍ବୟମ୍ବର ନୋହି

ଛାଡ଼ିବ ହେବ ଅଗକୁ ।

ଅପର କାରଣ ମୋର ଠାରୁ ଶୁଣ

ଯେବେ ଇନ୍ଦ୍ରେ ଅନାଦର

ତାହାଙ୍କ ଅଧୀନ କଳ୍ପ ଦୁମ୍ବେ ମାଗି

ଲଭିବେ ଭୁବର କର ।

ବରୁଣ ନିଜର କାମଧେନୁ ବର

ଲଭି ହେବେ ତବ ବର

ପଥେ ମୁହଁମୁହଁ ଜେମାଙ୍କ ଉତ୍ତର
 ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇଲେ ବିକଳ ।
 ଭାବିଲେ ସେ କିବା; ଫେରବେ ସ୍ୱପ୍ନରେ
 ନିଜ କାମନାକୁ ଡେଇଁ
 ଘଟିତ ଚକ୍ର କରନ୍ତୁ ବିବ୍ରତ
 ବୁଦ୍ଧି ଗଲ ଡାକ ହଜି ।
 ଜେମା ସଫଳପ ଜଣାଇଲ ଠିକ
 ନିଜ ବିନା ଅନେ ସେହୁ
 ନ ବରବେ କେବେ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରାଣଦ୍ୟାଗେ
 ମନକୁ ନେବେ ବଳାଇ ।
 ଅପର ଦିଗରେ ଭାବିଲେ ସେ ଥରେ
 ଦେବେନ୍ଦ୍ରାଦି ଅପମାନ
 କି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ସରେ ଭାସିବେ ସେ ଦରେ
 ସକଳ ନେଲେ ସେ ଗୁଣି ।
 ସେହୁ' କାଳେ ଭେଟି ଦେବରଥ ଗୋଟି
 କହିଲେ ଚଳଣିତକ
 ବିଷଣୁ ଅନନେ ରହିଣ ଅପଣେ
 ପ୍ରକାଶିଲେ ବହୁ ଦୁଃଖ ।
 କହିଲେ ମୋ ସତ୍ୟ ପାଳି ଯଥୋଚିତ
 ବିବିଧ ଯୁକ୍ତି ବଶତ
 ତାହାକୁ ସୁପଥେ ନେବାକୁ ସମର୍ଥ
 ନ ହେଲି ତେଣୁ ଦୁଃଖିତ ।

ସପ୍ତମ ସର୍ଗ

ପରଦିନ ଦମ- ସୁନ୍ଦୀ ସ୍ବୟମ୍ବର
 ପ୍ରାତଃ ଟମକ ଘୋଷଣା
 କରବାରୁ ରହେ ପୁର ସୁସଜ୍ଜିତେ
 ସରବେ ଯେଣୁ ଢଳୁନା ।
 ବଜ ପରଶୁରେ ପଥ ପରିଷ୍କାର
 କଲେ ଯତ୍ନ ସହକାରେ
 ନାଗର, ନାଗରୀ ହରଷ ଯୁକ୍ତେ
 ସ୍ବଚ୍ଛେ ରଖିଲେ ସ୍ବ-ଦ୍ବାରେ ।
 ନଗର ପ୍ରବେଶ- ଦ୍ବାରେ ଏଥୁଁକଟ
 ବୈଜୟନ୍ତୀ ଝୁଲେ ଧୀରେ
 ଗୁଣେ ରୂପେ ଜେମା ସମ ଯା ଗରମା
 ଜଣାଏ ବା' ଯାନ୍ତୁ ପୁରେ ।
 ଶୁଭ ଦିନ ଯେଣୁ ଦ୍ବାରେ ରହୁ ଡରୁ
 ରୋପିଲେ ଜନେ ମୁଦରେ
 ମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ଦାପ, ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ
 ବାଢ଼ିଲେ ହରଷ ଭରେ ।
 ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ଗୁହେ ଶ୍ରେଣୀ ଚୁକ୍ତ ନୋହି
 ରହିଲେ ଶୁଭ ସଙ୍କେତେ
 ଯୁବ-ଶ୍ରୀ ବର୍ଦ୍ଧନେ ପ୍ରଶସ୍ତ ସେମାନେ
 ହୋଇଲେ ଦର୍ଶକ ନେତ୍ରେ ।

ରୁତ ପବେ ସୁମ- ମାଲେ ସୁଗ୍ରଥରେ
 ତୋରଣ ଶ୍ରେଣୀ ରାଜନ୍ତି
 ଦର୍ଶକ ଦୃଷ୍ଟିକି ଇନ୍ଦ୍ର-ଧନୁ ସମ
 ସେ ପ୍ରଜାତ ବା ହୁଅନ୍ତି ।
 ନୃପ ସେନାଗଣ ଶସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ର ପରିଣ
 ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଛୁଡ଼ା ରହୁ
 ସୁବେଶେ ଶୋଭିତ ମନ ବିମୋହିତ
 ଦୃଶ୍ୟ ବାଢ଼ୁଥାନ୍ତି ସେହି ।
 ଜଣାନ୍ତି ସେ କବା ଦମୟନ୍ତୀ ଶୋଭା
 ବିଭୀଷେ ରହଇ ପୁରେ
 ଅଗନ୍ତୁକ-ଭ୍ରମ ନିବାରଣେ ସେନା
 ଜଗନ୍ତି ସରବ ଦ୍ବୀରେ ।
 କବା ଯେହି ଧର୍ମ- ପରାୟଣ ରାଣ
 ଚଳିବେ ସେ ରାଜ-ମାର୍ଗେ
 ଶତ ଶତ ଶୁଭ- ଚିହ୍ନ ତାଙ୍କ ନେତ୍ରେ
 ପଡ଼ିବେ ଦିଗେ ବିଦିଗେ ।
 ସ୍ବପ୍ନରେ ସମ୍ଭବ ଯେ ଶୁଭ ସଙ୍କେତେ
 ଦେଖାଗଲେ ଅନ ପୁରେ
 ଦର୍ଶକ ମାନସ ହୁଏ ବିକଶିତ
 ଉତ୍ସାହେ ସେ ରହେ ଭରେ ।
 ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ନଳ ନିଜ ସେନା ଦଳ
 ମଧ୍ୟେ ତାଙ୍କ ଦିବ୍ୟ ରଥେ
 ଉପବିଷ୍ଟ ହୋଇ ସବ ଦିଗେ ଶୂନ୍ୟ
 ଘୋଷକେ ଶୂଳନ୍ତି ଡୁପ୍ରେ ।

ଶତ୍ରୁ ଧାରୀ ପୁର- ପାଳେ ପାଶେ ମିଳି
 ପୁରେ ଛୁଡ଼ିଲେ ନରେଶ ।
 କୁହାକୁହୁ ହେଲେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କର
 କନ୍ଦରପେ ଦିଏ ହାର
 ପନ୍ଦର ବୟସୀ ନଗନା ଲଳସୀ
 ହୋଇବା ଯଦୁର-ଅକର ।
 କେ ବୋଲଇ ହର ବରଜ ମନ୍ଦର
 ଛଦ୍ମବେଶେ ଭ୍ରମପୁରେ
 ଯୋଗାସନ ତେଜ ହେଲେ ଉପଗତ
 ଜେମା-କର କାମନାରେ ।
 କାହା ମତେ ପୁର- ଧର ବା' ବିଜୟ
 କଲେ ବିଦର୍ଭ ନଗରେ
 ପୁର-ବିମୋହିନୀ ଦେବ କନ୍ୟା ଶ୍ରେଣୀ.
 ଭୁଞ୍ଜ କର ଅବହେଲେ ।
 ଦେଖିଲେ ନୃପତି ବାଟେ ଭ୍ରଷ୍ଟତ
 ଲଗିଛନ୍ତି ନିଜ କର୍ମେ
 ରାଜ ବଶାବଳୀ କରନ୍ତି ଅଦୃଷ୍ଟି
 ସାଧୁ ଶବଦେ ନିଃଶ୍ରେୟ ।
 ଉପକଣ୍ଠେ ଶରୈପ- ଦାର ବିଦ୍ୟମାନ
 କରେ ଧର ଗୌରୀଦଣ୍ଡ
 ଅଶଶ୍ତ୍ର-ମଣ୍ଡଳ- ଦଣ୍ଡଧର ଭ୍ରମ
 ସବୁ ଯଶ ତାଙ୍କେ ରୁଣ୍ଡ ।

୧ ପୁର-ରସକ, ୨ କନ୍ଦର୍ପ, ୩ ଶୁଣ୍ଠିଅ ସହକର୍ମୀ,

ଯଶେ, ଗୁଣେ ଯେହୁ ଥୁବେ ସମ ହୋଇ
 ଜେମା ତାଙ୍କୁ ନେବେ ବର
 କେଶରୀ-ଶାବକ କେବେ କି ଗୌରବ
 କରେ ହାନ ବସ୍ତ୍ର-ତରାଂ ।
 ଖୁଣ୍ଟିଆ ଉପାଧୁ ଧାରୀ ଯେ ପୁରୁଷ
 ଖୁଣ୍ଟି ପ୍ରାୟ ଛୁଡ଼ା ରହେ
 ରୈପଦାର ସମ ରାଜା ସୁଦ୍ଧ ଗାନ
 କରି ନେଉଥାଏ ମୁହେଁ ।
 ତାର ବାକ୍ୟ ଗୁଳିଂ ଶୁଣି ନେଇ ନଳ
 ନୟନେ ମଣ୍ଡପ ଶୋଭା
 ନିରାପଣେ ଲଗି ତଳ ତଳ କରି
 ଦେଖିଲେ ସେ ମନୋଲୋଭା ।
 ଷଟକୋଶ ବୃତ୍ତି କରେ ପରାହତ
 ସୁଦିବ୍ୟ ମଣ୍ଡପ ଛାଡ଼ି
 ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବିଜଡ଼ତ ଷଟ, ଶକ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭ
 ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦେଶେ ତାର ସ୍ଥିତ ।
 ଦ୍ୱାର-ହାନ ହୋଇ ସମଗ୍ର ଉନ୍ମୁକ୍ତ
 ଛାଡ଼ି ଯେଣୁ ଥିଲା ଉଦ୍ଦେ
 ଦୃଷ୍ଟି-କ୍ଷୀଣ ଥିଲେ କେ ହେଲେ ଦର୍ଶକ
 ଦେଖଇ ସକଳେ ସ୍ୱଚ୍ଛେ ।
 ସ୍ତମ୍ଭ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଦେଶେ ନାନା କାରୁ କାର୍ଯ୍ୟ
 ମନ-ଧନ ନାଏ ହରି

ନଳ ରାଜା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବସି ଏକାସନେ
 ଦେଖନ୍ତି ମଣ୍ଡପ-ଦୃଶ୍ୟ
 କୁସୁମ ଚରଣି ଗଲ ତାଙ୍କ ଶିରେ
 ବଦନେ ଫୁଟିଲ ହାସ ।
 ପୁମୋଚ୍ୟ ମାନବ ଶୁଭ ଶୁଭ ଚନ୍ଦ୍ର
 ଅବର ରମଣୀ ରତ୍ନ
 ଦେଖି ପ୍ରୀତ ମନେ ଚନ୍ଦ୍ରଲେ ଅନାଇ
 ନାନା ଭାବ ମନେ ପୁଣି ।
 ତା ପରେ ଅସିଲେ ଦେବ ଚତୁଷ୍ପଦ
 ନଳଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ବହି
 ନଳଙ୍କ ପାରୁଣେ ବସିଲେ ଗୁରୁଦେବ
 ସ୍ତ୍ରୋତ୍ୟେ, ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟେ ଅନାଇ ।
 ମାଳବ, ଗୁଜର କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ ନର-
 ପତି ହେଲେ ଉପଗତ
 ସୌରାଷ୍ଟ୍ର, ବିରଟ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ
 ଦିଲ୍ଲୀଶ୍ୱରଦ ଅଗତ ।
 କେ ମନ-ମୋହନ- ସୁବେଶେ ମଣ୍ଡିତ
 ରତନ ମାଣିକ୍ୟ ହାରେ
 ମନଲୋଭା ଶୋଭା ଯା' ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରତିଭା
 ଓ ଅବଶେଷ ବ୍ୟକ୍ତି କରେ ।
 କା' ଚଞ୍ଚୀ ଜଣାଏ ଗମ୍ଭୀର ହୃଦୟେ
 ପୁରୁଷନ୍ତ ନରରାଣ

ସୁବେଶ ସରଳ ହେଲେହେଁ ତାଙ୍କର
 ଗୁଣେ ଧରଣୀକରପମ ।
 ଉଦବିଗ୍ନ ଚିତ୍ତେ ବସି ନରପତି
 ଭ୍ରାତୃଧାନ୍ତି ଚିନ୍ତା ସ୍ତୋତେ
 ଦମୟନ୍ତୀ ପ୍ରେମ- ଅଶା-ନାବେ ପୁଣି
 କୃତାର୍ଥେ ରହୁବେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ।
 ସେ କାଳେ ଗହଳ- ପୁନି ଅନ୍ତଃପୁର
 ଯମଲୟ-ମରୁତ ସମ
 ବିନିର୍ଗତ ହୋଇ ସବ ମନ ମୋହି
 ଦୃଷ୍ଟି କଲ ଅବର୍ଷଣ ।
 ଗର୍ଜାଧାନ ଅଦି ଜେମାଙ୍କ ସ୍ବପ୍ନାର
 ଅବସ୍ଥିତେ ପୁରୋହିତେ
 ଶ୍ରବଣେ ରଜନେ ଭାବିଲେ ସେଷଣ
 କର୍ମ ପ୍ରାରମ୍ଭେ ବେଦୋକ୍ତେ ।
 ଶବାଦିତ ବାଦନ ସାଧୁ ମୁଖ ସ୍ବନ
 କମ୍ପ-ଧ୍ବନି ସମିଶ୍ରିଣେ
 ଅନନ୍ଦ-ସରତ- ପତି ଧରଣୀବେଳିତ
 ହେଲ ଭାବ ବସେ ମନେ ।
 କର୍ଣ୍ଣବେଧ, ରୁଡ଼ା କରଣ ବିଧାନ
 ପଥା କାଳେ ହେଲ ଶେଷ
 ରଜ-ପୁରେ ପରେ ଶୋକ-ସ୍ତୋତ ଖେଳେ
 ହେଲେ ସରବେ ଶବେହୋୟ ।

୧ ସମୁଦ୍ର, ୨ ଦକ୍ଷିଣା ପବନ, ୩ ବାଦ୍ୟ, ୪ ଉତ୍ସୁକିତ

* ଅଜ୍ଞାନ

୧ଚେଟୀ ମନୋଯୋଗେ ଦମୟନ୍ତୀ ବେଶ
 କରିଲେ ସରଗ ବହୁ
 ଚିତ୍-ପଟ ପରେ ଅଗତ-ବିଚ୍ଛେଦ-
 ଚିନ୍ତା-ଘାତ କରୁଥାଇ ।
 ଗବାଶନ ପାଶେ ଜେମା ସୁଖାସନେ
 ବସାଇଣ ପ୍ରୀତି ଭରେ
 ସେମାନେ ପାରୁଣେ ହେଲେ ଉପବିଷ୍ଣୁ
 (ଯଥା) କଳରା, ଶଶି ଗୁମୁରେ ।
 ସଭା, ଶୋଭା ଦେଖି ନିଅନ୍ତି ସରବେ
 ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଜିତ ଶୋହେ
 ବର ବର୍ଣ୍ଣନାର ବର ବରବାର
 ସମୟ ହାଜର ହୁଏ ।
 ଜନନୀ ହାଜର ହୋଇ ବର୍ଣ୍ଣଥାଳୀ
 ପରଶି ନେଇ ସରଗେ
 ଜେମାଙ୍କୁ କହିଲେ ସଖୀ ସହ ଗୁଲ୍
 ସ୍ବୟମ୍ବର ସ୍ଥଳେ ବେଗେ ।
 ରାଜନ ମଣ୍ଡଳୀ ମଣ୍ଡି ସଭାସ୍ଥଳୀ
 ବସନ୍ତି ଉତ୍ସୁକ ମନେ
 ଡବ ମୁଖ-ଶଶୀ ଦର୍ଶନେ ଲଳସୀ
 ଅଟନ୍ତି ଚକୋରୋପମେ ।
 ଓଡ଼ିକଣ୍ଠିତ ମତ ବଶେ ସେ ଯୁବତୀ
 ଉତ୍ଥାନେ କରନ୍ତେ ମନ

୧ ହସ୍ତାସୁର ବଳେ ରଖି ନିଜ କୋଳେ
 ବସାଇ ଦେଲା ବନ୍ଦନ ।
 ୨ ଦେବ ଦୃଷ୍ଟି ରାଜା ଅସୁଜା ପୂରତେ
 ହାଜର ହୋଇ ସେକାଳେ
 ୩ ଉପାଳମ୍ବ ରାଣି ସର୍ବେଷେ ବର୍ଷା
 କହିଲେ ଚାଲି ପକଲେ ।
 ଜନକ-ରାଜନ ଅନୁଜ୍ଞା ପାଳନ
 କରଣେ ସେ ଜେମାଦେଇ
 ଗାହୋଥାନ କଲେ ଅସନ ଛାଡ଼ିଲେ
 ବିନମ୍ର ବଦନା ହୋଇ ।
 ମନ ନିଜ ଚିନ୍ତା ଅଧାନେ ଅଗନ୍ତୁ
 ଥିଲା ଯେଣୁ ନଳେ ଚିନ୍ତା
 ସହଚରୀ ବ୍ରାତ ଧର ତାଙ୍କ ହସ୍ତ
 ସଧୀରେ ତାଙ୍କୁ ଚଳାନ୍ତି ।
 ମନ୍ତ୍ରର ସୁଗତ ନେଉଥାଏ ଜିତ
 ଦମୟନ୍ତୀ ଗତ ହେଲେ
 ଯଥାକାଳେ ସତ୍ତା ଶୋଭା ବିକାଶିଲେ
 ମୋହନୀ-କନ୍ୟା ବା' ଛଲେ ।
 ପ୍ରେମ-ସୁଧା ଦେବେ ମାତ୍ର ନଳ-ଦେବେ
 ଉପେକ୍ଷା କରି ଇତରେ
 ଏକ ଏକ ନୃପ ସଖୀ ପରିଚୟେ
 ତ୍ୟଜନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ସତ୍ତାରେ ।

୧ ଲକ୍ଷ୍ମୀସୁର, ୨ ବିଲମ୍ବ, ୩ ଭୂର୍ବନା, ୪ ବ୍ରହ୍ମଣୀ

ନିଷପ-ରାଜନ ନଳ ଅନ୍ୱେଷଣେ
 ନିଯୋଜିଣ ନିଜ ମତ ।
 ଗୋଟି ଗୋଟି ଦେଖି ଗଲେ ସେ ସୁମୁଖୀ
 ହେଲେ ଯହିଁ ନଳରାଜା
 ପାଞ୍ଚଜଣ ଏକା- କାର ଅବସ୍ଥିତ
 ଦେଖି ହସ୍ତ କଲେ ମନ୍ତ୍ରା ।
 କେହି ସତ୍ୟ ନଳ କେହି ଅବା ଛଳ-
 ରୂପୀ ନିଦାନେ ଅକ୍ଷମା
 ହୋଇ ଦମୟନ୍ତୀ ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତ
 କଲେ ବିବିଧ ଢର୍କଣା ।
 ପୁରବେ ଜଣ ଦୁଇ- ପଣେ ଉପଗତ
 ହୋଇ ତାହାଙ୍କ ପୁରତେ
 ଗୁର ଦେବେ ତାଙ୍କ ପାଣି ଲୋଲିତ
 କହିଥିଲେ ଥରେ ସତେ ।
 ସେହି ଗୁର ଦେବେ ନଳ ପ୍ରତିମୁଖି
 ସଭାରେ ଉପବେଶନ
 ଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେଖାଗଲା ତେବେ
 ଚନ୍ଦ୍ରା-ସରେ ହେଲେ ମଗ୍ନ ।
 ଦେଲେ ବର୍ଣ୍ଣ-ହାର ଶୁଭଳ-ନଳ ଗଲେ
 ହେବ ତ ସଜାନ୍ତ ଶୀତ
 ସେ ହେତୁ ଅଧ୍ୟାତ୍ମ- ଚନ୍ଦ୍ରା ତାଙ୍କ ଅସ୍ତ
 କଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅର୍ପିତାଣ ।

ଦେବତା ଚରଣ ନ ଲାଗିବ ଭୁମେ
 ଦୃଷ୍ଟି ଥିବ ଏକିନିମେଷ
 ଜ୍ଞାତ ଥିଲେ ହେଲେ ଚଳଣି ଢାଙ୍କରେ
 ଦୃଢ଼ ମନ ହେଲା ଯଦ୍ରୁଷ ।
 ଅପଦ-ବାନ୍ଧବ ଅପଦୋଦ୍ଧାରଣ-
 ବାନା ଯା'ଙ୍କ ଉଡ଼େ ବିଶ୍ବେ
 ଢାହାଙ୍କ କରୁଣା ମୋହ ପାଶ ଛୁଳ
 କରଦେବ ଭ୍ରବବଶେ ।
 ଐଶ ଚନ୍ଦ୍ରା ବଳେ ମତ ଦୃଢ଼ତମ
 କରନେଲେ ବିବେକିନୀ
 ସାନ୍ତନୟ ବାକ୍ୟ ଶରେ ସବ୍ ବସ
 ବିଦାରଲେ ସେହିକ୍ଷଣି ।
 ବୋଇଲେ ଜଗତ ହୃତ ସାଧନ ତ
 ଦେବ କରେ ସମର୍ପିତ
 ନାକଲେକେ ବାସ କର ଗୁଳ ବିଶ୍ବ
 ସେ ଶରଣ ମଣେ ଏବେ ତ ।
 ପ୍ରଭୁ କେବେ ହେଲେ ଅନ୍ନାତ ଚଳଣି
 କରନ୍ତି କି ସ୍ବାର୍ଥ ଲଭେ
 ସବ୍ ଜନ ହୃତ ସାଧନ ନିୟନ୍ତ୍ର
 ରହୁ ବିଚରନ୍ତି ଧର୍ମବେ ।
 ଅପଣଙ୍କ ତହୁଁ ହୃତ, ଗୀତ ଶିକ୍ଷା
 ଲଭନ୍ତି ସୁଗୁଣୀ ଶ୍ରେଣୀ

ଦୁର୍ଗୁଣେ ପୁରତ ଅପଣେ ଅଟ ତ
 ଅନାଦି ତବ ଚଳଣି ।
 ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଲଳସା ନ କରେ ତ ବସା
 ସରଗ ଧାମେ କେବେହେଁ
 ପିତା ମୋର ହୋଇ ମୁଁ ଘାନା ପରାଣୀ
 ପ୍ରେମ ଲେଡ଼ କପା କହେ ।
 ଦେବ ଓ ମାନବ ପ୍ରଭେଦ ସ୍ୱଭାବେ
 ରହନ୍ତି ନାଶି ଦିବସେ
 କେଉଁ ପ୍ରେମ-ପୁଣ ମୋହ ଦ୍ୱାର ଲକ୍ଷ୍ୟ
 ହୋଇବ ଚନ୍ଦ୍ର ମାନସେ ।
 ଯମ ରାଜାଣିତେ ନରନାରୀ ଗଣେ
 ବିହରନ୍ତି ପୁଣେ ଦୁଃଖେ
 ୧ ନଶ୍ୱର ଯେ ନିଶ୍ଚୟ ୨ ଅବିନଶ୍ୱରେ ଯେ
 ସମ୍ଭବ ରହେ କି ସୁଖେ ।
 ସୁଖେ ନାହିଁ ଦୁଃଖ ଭବେ ନାହିଁ ସୁଖ
 ଜାଣି ତ ଅପଣିମାନେ
 ମୁଁ ହେଲେ ସର୍ବଜ୍ଞ ତବ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ
 ରହିବ କାହୁଁ ପ୍ରସନ୍ନେ ।
 ହାଟକ ବରଜ ତୁଳ୍ଲ କାଚେ ମଞ୍ଜି
 ରହିବା ଅଯୁକ୍ତ କଥା
 ଜ୍ଞାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସତ୍ତ୍ୱେ ରହ ଶୋଭା
 ତବ ଈଶ୍ୱର ଅଦ୍ୱିତୀୟ ।

ସତ୍ୟ ପ୍ରକଟନ ପଣ ତ ଅପଣେ
 କରନ୍ତି ଦେବଗଣେ
 ମୋ ସତ୍ୟ ବିନଷ୍ଟ କରଣେ ଅଶିଷ୍ଟ
 (ହେଲେ) ନିନ୍ଦ୍ୟ ହେବ ହିଁ ଭୁବନେ ।
 ପିତା କଦା କନ୍ୟା ଗ୍ରହଣ ନ କରେ
 ନିଜ ଏ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ସମେ
 ପଶୁ ସମାଜେ ଯା ଅଟେ ପ୍ରଚଳିତ
 ଅଟଇ ଏବେ ଅଧମେ ।
 ସତ୍ତା ସିନା ମାନ- ଦଣ୍ଡ ଧରଣୀର
 ସେ ସତ୍ତାକୁ ଖରଣିଣେ
 ମନ ବଳାଇବା ସାଧୁ ମନୋବୃତ୍ତି
 ଅସାଧୁ କି ଦେବଗଣେ ।
 ଦାସୀ ପଣେ ତବ ଅପୋଗ୍ୟା ୨ ଅଟାବ
 ମୁଁ ମଣେ ଆପଣାକୁହ
 କି ସୁଖ ଲଭିବ ମୋ ପାଣିଗ୍ରହଣେ
 ଦିଅ ତା ମତେ ବୁଝାଇ ।
 ଦମୟନ୍ତୀ ଶ୍ଳେଷ ସତ୍ୟ ଉକ୍ତିଚୟ
 ଦେବ-ହୃଦ କଲ ଯିତ
 ୩ କର୍ଣ୍ଣୁଣର ବତ ବିଦାରଣେ ତେ
 ହୋଇ କରଲ ବ୍ୟଥୁତ ।
 ନିଜ ଦୁର୍ବଳତା ମାନି ସେହିମାନେ
 ପ୍ରଭେ ପ୍ରରୂପ ବହୁଲେ

କିଛିହିଁ ସନ୍ଦେହ ନଥିଲା ଜେମାଙ୍କ
 ପ୍ରକୃତ ନଳ ଚିହ୍ନିଲେ ।
 ସତା ଓ ଡରସ୍ଥାରେ ବରକ୍ର ସେ ନୋହି
 ବରଂ ପ୍ରୀତ ହେଲେ ମନେ
 ନଳ ପତି ପଣେ ଲଭ ଦମୟନ୍ତୀ
 ବର ଦେଲେ ସେହିମାନେ ।
 ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ସୁପୁତ୍ର ଲଭିଣୀ
 ଅହଂ ଯୁଲକ୍ଷଣୀ ହୋଇ
 ପରାକାଷ୍ଠା ସତା ବ୍ରତ ପାଳି ନେଇ
 ଶ୍ୟାତି-ରହେ ମଣ୍ଡ ମନ୍ତ୍ରୀ ।
 ଅବର ସେମାନେ ହୋଇ କୁପ୍ର ମନେ
 ନଳେ ଦେଲେ ନାନା ବର
 ଦେବେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ ମୋ ସାକ୍ଷାତ ଭଲେ
 ଯାଗେ ଲଭିବ ନିକର ।
 ଅନଳ-ଅଭାବେ ଅନଳ ଲଭିବ
 ନଳେ ଦେଲେ ଅଗ୍ନି ବର
 ବରୁଣ ସାଦୃରେ କହିଲେ ରାଜନ
 ଲେଉଟିଲେ ପାରବ ନୀର ।
 ଶଦଶେରକେ ଥିଲେ ହେଲେ ଜଳାଭାବ
 ନ ରହିବ ଜାଣି ନଳ
 ଅବଶ୍ୟକ କାଳେ ମନେ ସ୍ବର ନେଲେ
 ଲଭିବ ପଥେକ୍ଷ ଜଳ ।

ଯମ ବରେ ରଜା ରଜନ କର୍ମରେ
 ନିରତେ ହେବେ ସୁଦୟ
 ପାଳେ ଅବହେଳା ଥିଲେହେଁ ତାଙ୍କର
 ସୁସ୍ଥାକୁ ରହିବ ଭୟ ।
 ଗୁର ଦେବେ ବର ନରେଶେ ପ୍ରଦାନି
 କହିଲେ ମହୋପକାର
 ଅବଶ୍ୟକ କାଳେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଲଭିଣି
 ଜଗତେ ହେବ ହେ ବର ।
 “ହାରଥିବା ନିଧୁ ଲଭି ଯଥା ସୁଧୀ
 ହୁଅଇ ମନେ ପ୍ରମୋଦ
 ବ୍ୟାଧ କରୁଁ ମୃକ୍ତ କୁରଙ୍ଗୀ ଯେମନ୍ତ
 ତଥା ହେଲା ଜେମା ହୃଦ ।”
 ଯା’କ ଚିନ୍ତାନଳେ ମନ ପ୍ରାଣାହୁତ
 ଦେଉଥିଲେ ଅନୁଷ୍ଠି
 କରମ ସୁଫଳ ହୋଇ କଲ ଠୁଳ
 ନିଳ ପ୍ରାଣେ ନିଜ ପ୍ରାଣ ।
 ଚନ୍ଦ୍ରମା-ବଦନ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନେ
 ହରିଲା ଦୁରିତ ତଡ଼ି
 ଏକାଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରେ ନିୟନ୍ତ୍ର ରହିଲେ
 ନଥାର କିଛିହିଁ ଭାତ ।
 ପ୍ରେମ-ଉତ୍ସବ ହୃଦ- କେଦାରୀ ତନ୍ତ୍ରାବ
 ଷଡ଼ବ୍ରହ୍ମ କଲ ବାହାର

ଅଙ୍ଗେ ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗେ ଫୁଟି ଦେଖାଗଲା
 ୧ମୋତିପରି ସ୍ପେଦ ନାର
 ସମୀଚ ବିଦ୍ଧାନେ ପର୍ବତୀ, ପତର
 ଯେମନ୍ତ ରହେ ଦୋହଲି
 ତେମନ୍ତ ୩ବେପଥୁ ସଙ୍ଗେ କଣ୍ଠସ୍ତେପେ
 ରହିଲେ ଶ୍ରେମ ବିହୁଳୀ ।
 ପରିଶେଷେ ଦେବ- ଯୋଗ୍ୟ ବରମାନ୍ତ
 ଗଳାଇଲେ ନଳଗଳେ
 ଜୟ ନଳ, ଦମ- ସୁନ୍ଦ୍ରୀ ଶୁଭନାଦ
 ନିନାଦିତ ସଭା ସ୍ଥଳେ ।

ଅଷ୍ଟମ ସର୍ଗ

ନଳ-ମୁଖ-ଚନ୍ଦ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଧବଳାରଣ
 କରନ୍ତ ସଭା ଗଗନେ
 ଦୃପ-ଦଳ ଅସ୍ୟ ନିଳିନ-କୋରକ
 ଅଗରେ ରହିଲା ମୁନେ ।
 ଦେଖି ପ୍ରାଣ-ବନ୍ଧୁ ନଳ-ହୃଦ-ସିନ୍ଧୁ
 ହୋଇଲା ସୀମାତିହୀନ
 ତୁରିତ ପ୍ରାଣେଶୀ ସହାସ-ବଦନ-
 କୁଳେ ରଖିଲା ସୁଗିତ ।
 ଭ୍ରମ ନରପତି- ମତି ଯେ ଚକୋର
 ବିକାଶ ହେଲା ସେ ଯଶୀ

ଭବସ୍ୱେ ତୁପତ କର ଯେ ଦମ୍ଭତ
 ସ୍ୱ-ପୁରେ ପ୍ରୟାଣେ ମନ (କଲେ) ।
 ବହୁ ଧନ, ଯାନ, ଗଜାଦି ସରନ
 ସହ ପେଷିଲେ ଗୌରବେ
 କନ୍ୟା-ରତ୍ନ ଅଗେ- ନଥିଲେ ସେ କିଛି
 ଲୈକିକାଗୁର ଡା' ଭବେ ।
 ଯଥା କାଳେ ନଳ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା ମେଲେ
 ମିଳନ୍ତେ ନିଷପପୁରେ
 ପୁର ପରଜାଏ ଭକ୍ତି ପୁରଃସରେ
 ଭେଟିଲେ ତାଙ୍କୁ ମାର୍ଗରେ ।
 ମରଧାନ୍ତୁ ଭନ୍ତ୍ର ବରୁଣାଦ ଦେବେ
 ଫେରୁଥିଲେ ସୁର-ପୁରେ
 ଦେଖିଲେ ଦ୍ରାପଦ, କଳି ଯାଭିଛନ୍ତି
 ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭା ସ୍ଥଳେ ।
 ସକଳ ବିବୃତ କରଲେ ଶୂନ୍ୟହାର
 କହିଲେ ଯେ ଭାଗ୍ୟବାନ
 ହେଲେ ନଳରାଜା ଲଭି ଭ୍ରାମାହୁଜା
 ତନି ପୁରେ ଯେ ରତନ ।
 ଭବସ୍ୱେ ନିଷପେ ଫେରିଲେ ଅନନ୍ଦେ
 ତୁମ୍ଭେ ଯିବା ଅକାରଣ
 ବୃଥା ପରଶ୍ରମ ଅଶ୍ରେୟ ନିଦାନ
 ହେବ ମୋ ବଚନ ମାନ ।

ଭାଷା, ଭୂସା ସମ ତାଙ୍କ ହୃଦେ ସ୍ଥାନ
କଲରୁ ହେଲେ ବିରସ
ନାକ-ଦେବେ ଡେଇଁ ଦମୟନ୍ତୀ ନଳେ
ବରବାରୁ କଲେ ରୋଷ ।
“ନାଶ ଲେଉଟି କାମ ହୋଇଲା ଜନମ
କାମରୁ ହୋଧ ଉଠୁଛି
ହୋଧୁ ପାପଗଣ ଜନମେ ନିଶ୍ଚୟ
ଘଟିଲା ତେବେ ସେ ନୀତି” ।
ସ୍ଥିର କଲେ ଯାଇ ନିଷପେ ସେ ରହି
ନଳେ କରିନେବେ ହୁଏ
ଧର୍ମ ବଡ଼ ସିନା ନଳ ଯାନ୍ତି ଗଣା
(ଦେବେ) ଧର୍ମ ବିନାଶ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ।
“ନିଜ ସତ୍ୟକୁ ତାମସ ନଗଣ୍ୟ
ଭାବେ ମାତ୍ର ମିଶିରହେ
ହୁଏ ଏକକୁରମ୍ଭେ ରହୁଲେହେଁ ବକ
ସେ ହୁଏ ଗଣିବ କିଏ” ।
ତରଙ୍ଗ ସୁକାଳ କଳି ନଳ ପାଶେ
ଗୋପନେ କଲେ ବିହାର
ସେ ଶୃଙ୍ଖଳ ପ୍ରକାର ନଳ-ମୀନ ଛାପେ
ସବୁଦା ରହେ ଅତୁର ।
କାର୍ଯ୍ୟ ବଶେ ନଳ ପାଦ ପ୍ରକାଶନ
ଭୁଲି ଯାଇ କଲେ ସନ୍ଧ୍ୟା

କଳି ସେ ଅନାଦି ବଗେ ତାଙ୍କ ଦେହେ
 ପ୍ରବେଶେ ଲଭେ ସୁବିଧା ।
 ପୁଷ୍ପର ନାମକ ନଳ ସହୋଦର
 ଥିଲେ ସ୍ବରାଜ୍ୟେ ନୃପତି
 ଦ୍ଵାପର ପ୍ରବେଶି ତାହାଙ୍କ ଅନ୍ତରେ
 ଗୁଳିଲ ତାହାଙ୍କ ମତି ।
 କଳି ଓ ଦ୍ଵାପର ମଧ୍ୟେ ସ୍ଥିରାବୃତ୍ତ
 ହୋଇଥିଲା ସେ ବିଚାର
 ଏକ ନଳ ଦେହେ ଅପର ପୁଷ୍ପରେ
 ରହି ସାଧୁନେବେ ବୈର ?
 ଦ୍ଵାପର ପୁଷ୍ପରେ ସାହାଯ୍ୟ କରଣେ
 ଥିଲା ଯେଣୁ ତତପର
 ଅଶା ପାଶେ ତାକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ
 କୌଶଳ କଲା ବିଚାର ।
 ନଳରାଜା ସଙ୍ଗେ ଦ୍ଵ୍ୟୁତ ଶ୍ରୀତ୍ରୀ ରଙ୍ଗେ
 ମନାଇ ନେଲା ପୁଷ୍ପରେ
 ହୋଇ ଅଗ୍ନିନିଧି ସେ ଗଲେ ହୃଦିତ
 ହେଲେ ନଳଙ୍କ ଅଗରେ ।
 ଶ୍ରୀତ୍ରୀନେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରନ୍ତେ ପୁଷ୍ପର
 ନଳ-ଦେହେ ସ୍ଥିତ କଳି
 ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ତାକୁ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରାଇ
 ଦେଲା ତାଙ୍କ ହୃଦ ଟାଳି ।
 “କାହାକୁ ଇତର- ଧନେ ଧନେଶ୍ବର
 ହେବାକୁ ନବଲେ ଅଶା

କେ ସମ୍ପର୍କିବାନ ହେଲେହେଁ ତା ମନେ
 ନ ବଢ଼ିବ ଧନ କୁଷ୍ଠ ।
 ସହଜେ ଅପର ଧନ ଲଭିବାର
 ସୁଯୋଗ ହେଲେ ଅଗତ
 ପାପ ଭାତ ମନୁ ରଖାଇ ବିଦୁରେ
 କରଇ ଧନାଶୀ ଏଧୁର୍ତ୍ତ ।
 ପଣା କାଟି ମଧ୍ୟ ଦ୍ରାପର ଗୋପନେ
 ରହିଣ ପ୍ରମୋଦ ଭରେ
 ପୁଷ୍ପର ବିଜୟ କରଣେ କାମନା
 ରଖିଲ ନିଜ ଅନ୍ତରେ ।
 “ଦୁର୍ଜନ ସଙ୍ଗମେ ସୁଗୁଣ ବିନାଶ
 ହୋଇଯାଏ ଅକାରିତ
 ଦୁର୍ଗ୍ଧ ପୁଣ୍ୟ ଭଣ୍ଡେ ଗରଳ ନିଷେପେ
 (ହୁଏ) ଦୁର୍ଗ୍ଧ ବିଷେ ପବିଶଇ ।
 ଗରଭକାଳ ପୁଣ୍ୟ - ଚନ୍ଦ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାବଣେ
 ପ୍ରଦ୍ୟୋତ ରହେ ଯେ ମନ୍ଥା
 ବିଧୁଦୁଦ ତାକୁ କରଲେ ସ୍ତରଣ
 ଅମାବାସ୍ୟା ନିଶା ହୋଇ” ।
 ନଳ ଅଗେ ହୁଡ଼ କଲେ ରାଜକୋଷ
 ଧନ, ରତ୍ନାଦି ସହଜ
 ନିଜେ ପରାଜିତ ହେବାରୁ ନିସ୍ୱତ
 ସବେ ଗଲେ ଭ୍ରାତା ହସ୍ତ ।

ବିଧି-ବିଧି ତାହା କୁହାଯିବ ସିନା

ଅଟନ୍ତି ସେ ଅନନ୍ୟ ତ ।

ଭବିଷ୍ୟତ ଚିନ୍ତା ପୁଣି ରାଣୀ ଶିରେ

ପ୍ରବେଶ କଲା ସେକ୍ଷଣି

କୁମାର, କୁମାରୀ ପୁରତ ପୁମର

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନେଲେ ନିଦାନି ।

ଭାବିଲେ ବିପତ୍ତି ପଶାଶେକ୍ତ ଜାତ

ହୋଇପାରେ ଭବିଷ୍ୟତ

ନିଜ ଶିଳାଳୟେ ସନ୍ତାନ ପ୍ରେମଣେ

ବଳାଇଲେ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତ ।

“ଦୁଃଖ କ୍ଷୀଡ଼ା ଏବଂ ମାଦକ ସେବନ

ସେବା କରାଏ ଭଲ

ସେ ଭାଗ୍ୟ-ଅହୁତ ମନୁ ଦୁଃଖରୁତ

କରଇ ଦିଏ ନିଶ୍ଚିତ” ।

ପରିଣାମ ଫଳ ରାଣୀ ମନେ ଠୁଳ

ହେବାରୁ ହେଲେ ବିବ୍ରତା

ଭବିଷ୍ୟ ସନ୍ତାନ ହାରିବେ ବା ରାଣୀ

ଚିନ୍ତା ଦୁରଇଲା ମଥା ।

ମନ୍ତ୍ରୀକୁ ଡକାଇ କହିଲେ ଚତୁରୀ

ନିବର୍ତ୍ତାଅ ରାଜେ ସବେ

ବେକ୍ତ ବେଳ ବଢ଼େ ଜୀବନ ଭଲ୍ଲାଦ

ରଜା କିବା ଭୟ ହେବେ ।

ସେହି କାଳେ ରବ ହେଲା ନଳ ଧବ

ରାଜ୍ୟ ହାରି ଦେଲେ ଖେଳେ

ପୁଷ୍କର ପୁଷ୍କର- ଘନ ପରକାର
 ପ୍ରଭାବ ବାଢ଼ିଲେ ପୁରେ ।
 ବାଷ୍ପେୟ ନାମକ ସୁଯୋଗ୍ୟ ସାରଥୀ
 ଡକାଇଣ ଦମୟନ୍ତୀ
 ଦେଲେ ଯେ ଅଦେଶ ଭବୟ ସନ୍ତାନେ
 ନେଇ ଛଡ଼ି ଭ୍ରମ କର ।
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୟ ଯୁଦ୍ଧେ ରାଜା-ଯାନ ନେଇ
 ରଣ ବିଦର୍ଭ ନଗରେ
 ଯାନ ହୟ-ରଥା ମୋ ପିତା ପାଳକେ
 କରନେବେ ପୁରୁଷରେ ।
 ସାଧୁୀ ସୁଚରଣା ରାଣୀ ଅଜ୍ଞା ପାଳି
 ଚଳିଲା ସାରଥୀବର
 ଭ୍ରମସେନ ରାଜେ ନିଷପ ଚଳଣି
 କହୁଲା ଅକ୍ଷରାକ୍ଷର ।
 ଅଶକା ବିସ୍ମାନ ପୁଷ୍କର ରାଜନ
 ହେଲେ ନିଷପ ରାଜ୍ୟରେ
 ସୁର-ପୁରେ ସୁର- ରାଜ ପରକାର
 ସେ ବିଜେ ରାଜ ଗାଦିରେ ।
 ମନ୍ଦାକି ଡକାଇ ସୁ-ଗମ୍ଭୀର ସ୍ଵରେ
 ରାଜାଜ୍ଞା କଲେ ପ୍ରଚୁର
 ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ନଳ ହେଲେ ବୋଲି
 ଘୋଷଣା ଦିଅ ସତ୍ତ୍ୱର ।

ସେ ଅଦେଶ ରାଣୀ ଶୁଣି ହୋଇ ତୁନି
 ପ୍ରବେଶି ସ୍ବାମୀ ନିକଟେ
 ବୋଲିଲୁ ଅରଣ୍ୟ ଡବ ରାଜଧାନୀ
 ହେଲ ଜାଣ ଏବେ ପୁଣି ।
 ଥରେ ଦେବ-ଦୁଇ ଅସି ମୋ ପ୍ରକୋଷ୍ଠେ
 ଦେଲେ ଯେ ସଦୃଶଦେଶ
 ଦୁଃସତ୍ତା ପଣେ ତା ମୁଁ ହେୟୁଜ୍ଞାନେ
 ମଣିନେଲି ହେ ନରେଶ ।
 “ବିଜୟ ପତାକା ସତ୍ୟ ଶିରେ ଉଡ଼େ
 ଅସତ୍ୟର ପରାଜୟ—
 କାଳିମା-କାଳିକାଂ ହୃଦୟ କେଦାର
 ଜ୍ଞାନ-ଶସ୍ୟ କାଳମୟ (ଅଟେ) ।
 ଦେବ-କୁଟ ବୋଲି ନ ଘେନ କଦାପି
 ଉଭୟ ପରାଶା-କାଳ
 ଉପଗତ ବୋଲି ଭାବିବା ଉଚିତ
 ନ ହୋଇ ବାରେ ବିକଳ ।
 ସୁ-ଜ୍ଞାନ ବିବେକେ ଭର ହୋଇ ଜନ
 ଭାସଇ ଅଜ୍ଞାନ-ସରେ
 କାହା ବଶେ ସେହି ସ୍ବଗୁଣ ବିସ୍ମରେ
 କେ କହି ପାରିବ ସ୍ଥିରେ ।
 ସୁକୃତ ସୁକୃତ ଅନ୍ଧ-ଯତ୍ନି ବଡ଼
 ଚଳାଏ ନୟର ଦେହା

ବିଧବଶେ କାହିଁ ଭୟକଲେ ଭ୍ରମ
 ନିନ୍ଦାବେ ସୁକ୍ରତେ କେହି” ।
 ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ତବ ମୁଁ ଜାଣେ ସର୍ବବ
 ଅପଣ ମିହିର ସମ
 ଅଟ ତେଜାୟାନ ନୁହେଁ କି ଉପନ
 କଦା ଏବାରଦେ ଗୋପନ ।
 ବାଣୀ-ରାଣୀ ତବ ହୃଦ-ସିଂହାସନେ
 ଧବାଗସ୍ତତ ତବ ମୁଖେ
 ସତ୍ୟ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଅଟ ତ ନୃପତି
 ଧର୍ମେ ଜଣ ତନି ଲେକେ ।
 ତବେ ଅଶ୍ବାସନା ଦେବାକୁ ସାମର୍ଥ୍ୟ
 ନୁହେଁ ମୁଁ କରେ ସ୍ତ୍ରୀକାର
 ସମତେ, ବିପଦେ ମୁଁ ଯେଣୁ ବାନ୍ଧବା
 କହଇ ନୀତି ପ୍ରକର ।
 ନିଷଧ ଅଧର୍ମେ ଅସତ୍ୟେ ପୁରତ
 ହେଲୁ ଯେଣୁ କରେ ମତ
 ଧନିବିତ୍ତ କାନନେ ଗଜ, ମୃଗଗଣେ
 କରନେବା ଅମ୍ଭ ସାଥ ।
 ବିଶ୍ବକର୍ତ୍ତା ବିଶ୍ବ- ସରଜନା ବେଳେ
 ଦ୍ବେଷ, ହିଂସାଦି ଦୁର୍ଗୁଣେ
 ନରଣି କାନନେ ଠୁଲେ ଧନ-ପଦେ
 ରଖିଲେ ସହର୍ଷ ମନେ ।

୧ ପୁରୀ, ୨ ପୁରୀ, ୩ ମେଘେ, ୪ ବୃହସ୍ପତି,
 ୫ ଘନ, ଗାଡ଼, ୬ ଦେଶେ

ପ୍ରପୁଜ୍ୟ ଅତିଥି ନକଲେ ପଲ୍ଲୀର
 ପ୍ରଜା ନିନ୍ଦା ହେବ ଘନ ।
 ଯଥାବିଧି ପ୍ରବୋ- ଧନ ଦେଇ ନଳ
 ପ୍ରୟାଣେ କଲେ ଉଦ୍ୟମ
 ନର, ନାରୀ କୁଳ ହୋଇ ସମାକୁଳ
 କଲେ ତାକୁ ନିବାରଣ ।
 ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଦୁହେଁ ଗହ୍ମିଲେ ନଗରେ
 ହୋଇ ପୁର-ଜନାତିଥି
 ଚୂର ମୁର୍ଖ ଶୁଣି ପୁଷ୍ପର ରାଜନ
 ପ୍ରଗୁରେ ଅଳ୍ପା ଝଟିତ ।
 ଶାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯେହୁ କରବ ଯୋଗାଡ଼
 ନଳେ ସତକାର ଅର୍ଥେ
 ରାଜ ଦଣ୍ଡେ ସେହୁ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇବେ
 ଜାଣନ୍ତୁ ସରବେ ସତେ ।
 ହୁର-ନରାଧମ ଅଦେଶ ବନ୍ଧନୀ
 ଜନେ ବାନ୍ଧିଲ ସ୍ୱଦୃଢ଼େ
 ନଳ-ଦମୟନ୍ତୀ କୋମଳ ହୃଦୟେ
 ଶୁଧାବାଧା ତେଣୁ ବଢ଼େ ।
 ଶେଷସ୍ତବଃ ବୁଲି ଶାବ, ଫଳ ମୂଳ
 ନଳ କଲେ ଅନୟନ
 ତନି ଦିନ ପୁର ଉପାନ୍ତେ ରାଜନ
 କଲେ ମନେ ମାତ୍ର କ୍ଷୀଣ ।

ପାଳକ ପାଳିତ ଅଗେ ଦ୍ଵାନମତେ
 ବହିବା ଅଟେ ଅଶ୍ରେୟ
 ବରଂ ବନ ମଧ୍ୟେ ଅଜ୍ଞାତେ ବହିବା
 ମଣିଲେ ସେ ବହୁ ଶ୍ରେୟ ।
 ନୀତି ସ୍ଥିରକୃତ କରନେଇ ଦୁହେଁ
 ଚଳିଲେ ବନାଭିମୁଖେ
 ଗମନେ ଅଶକ୍ତ ହିମଶଃ ସେ ହେଲେ
 ବହିବାରୁ ଶୂଧା-ଦୁଃଖେ ।

ଜବମ ସର୍ଗ

ଦେଖିଲେ ପଥରେ କପୋତ, କପୋତୀ
 ବିହରନ୍ତି ଏଣେ ତେଣେ
 ମାଂସ ଆଶା କର ନଳ ଦନ୍ତଧାରୀ
 ଲାଗିଲେ ଅନୁଧାବନେ ।
 “ଶୂଧାତୁର ଜନ ରୁଚି, ପକ୍ଵାହାର
 ନ ଲୋଡ଼ଇ ହେଲେ ବେଳେ
 କରଗତ ଖାଦ୍ୟ କରଇ ଆହାର
 ନିବାପଣେ ଶୂଧାନଳେ ।”
 ଦୈବା ବଶେ ପକ୍ଷୀ ଧୀର ଧୀର ଚଳି
 ବ୍ରମାୟ ନେଇ ନଳକୁ
 ଢାଳ ମନୋଦ୍ଘେଷ ବର୍ଦ୍ଧନେ ସରଗ
 କଲେ ବା ଅସେ ମନକୁ ।

୧ ପଶ୍ଚାତ୍ତଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵବା

ବୃତକାର୍ଯ୍ୟ ଅଶା ପୋଷିଣ ନରେଶ
ନିଜ ପରପାନ ଖଣ୍ଡି
ଫିଙ୍ଗିଲେ ତଦ୍ରାସ ଏକ ପକ୍ଷୀ ହେଲେ
ଧରିବେ ପର ଦରାଣି ।

ଚଞ୍ଛୁପ୍ରାଣେ ବାସ ଧର ପକ୍ଷି ବୋଲି
 ଚଳିଲେ ଅପର ପଥେ
ଭରସା ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ନଳେ ଜନମାଇ
 ରଖିଲା ତାଙ୍କୁ ବିବସ୍ତେ ।

“ଦୁରାଶା, ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହୋଇ ସଜା-ପତ୍ନୀ
ହେଲେ ବା ନଳ ସଙ୍ଗିନୀ
ସ୍ରଥମ ପୁରତେ ଦ୍ଵିତୀୟ ପଣ୍ଡାରେ
କୌତୁକେ ଗୁଲନ୍ତି ବେନି ।”

ପିଣ୍ଡ ଉତ୍ତରାୟୁ ନ ଦୋହାର କାୟୁ
ଗଲେ ଦମୟନ୍ତୀ ପାଶେ

ଚଳଣି ବିବୃତ୍ତ କଲେ ଦୁଃଖେ ଅତି
ଅଶେଷ ସେ ନମି ଛାଡ଼େ ।

ସେ କାଳେ ଶୁଭିଲା ଯେ ଶୁନୁଁ ବଚନ
ଦ୍ଵାପର ଯେ ଛଦୁବଣି

ହରି ନେଇ ବାସ ଜାଣି ନ'ରହିଣ
ଭୋଗିବ ଅଶେଷ କେଶ ।

ପୁଷ୍ପର ସାହାଯ୍ୟେ ପଶାକାଠି ମଧ୍ୟ
ରହିଥିଲା ସେ ଗୋପନେ

ଦାନେ ତାଙ୍କ କିତା ସେ ନେଇ ଭିଅଇ
 ହରାଇ ଦେଲ ଅପଣେ ।
 ନିଜ ଦୁରବସ୍ଥା ଦେଖି ଗୁଣୀ ରାଜା
 ନୋହୁ ମାନସେ ବିଷାଦ
 ଭାରିଯା ସମୀପେ ହୋଇ ଉପଗତ
 କହିଲେ ଖୋଲିଣ ହୃଦ ।
 ଅଗତ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦୃଷ୍ଟି ଲକ୍ଷ୍ୟେ ରାଜା
 ପ୍ରବୋଧୁଲେ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟେ
 ସୁକୋମଳା ବନ- ବାସ କଲେ ସହ୍ୟ
 କରିବା କଷ୍ଟ ମୁଁ କହେ ।
 ତବ ପିତାଳୟେ ଭେଦପୟ ଦିନ
 କାଟିନିଅ ଯୋଷାମଣି
 ଦୁର୍ବିପାକୁଁ ପାର ମୁଁ ହେଲେ ନିକର
 ଭେଟିବି ସେଠାରେ ପୁଣି ।
 କହି କହି ସେହି ବିଦର୍ଭ-ସରଣୀ,
 ଦେଖାନ୍ତି ବହୁ ଅଦର
 ସେ ଶୁଭ ଦର୍ଶନେ ଦମୟନ୍ତୀ ମନେ
 ଶଙ୍କା ଜନ୍ମିଲ ଅଧାର ।
 ସେ ଭାବିଲେ ନଳ ତାଙ୍କ ପରିତ୍ୟାଗେ
 କରିଣ ନେଲେ ବିରୁଦ୍ଧ
 ଶୋକାକୁଳା ହୋଇ ଦୈନେ୍ୟ ଦେଲେ କହି
 ସ୍ୱାମୀ କର ସୁବିରୁଦ୍ଧ ।

ମୋ ପ୍ରାଣ ସବୁସ୍ଥ ଅପଣ ଅବଶ୍ୟ
 ମୁଁ ଅଟଇ ଅର୍ଜାଙ୍ଗିନୀ
 କ୍ଳେଶେ ମୁଁ ଭାଗିନୀ ନ ହେଲେ ପାପିନୀ
 ନିଶ୍ଚେ ଗଣିବେ ସୁଜ୍ଞାନୀ ।
 ନାହାନ୍ତି ସେଇବେ ନାହାନ୍ତି ବାନ୍ଧବେ
 ନାହାନ୍ତି ଯପରୁରକ
 ପରାମର୍ଶ ଦାନେ ଶୁଣୁଛୁ କରଣେ
 କେ ଅଛୁ ସମୀପେ ଲୋକ ।
 ଅପଦ୍ଭାଳେ ଅପ୍ର- ଜନ ଧସମାବେଶ
 ଅଟଇ ସେ ହୃଦକର
 ଦୁଃଖାପନୋଦନେ ଧର୍ମର ପ୍ରଦାନେ
 ସଙ୍ଗୀ ଥିବା ଦରକାର ।
 ମୁଁ ତ ଦାସୀ ପଣେ କି ଅବା ମନ୍ଦ୍ରଣେ
 ଅଯୋଗ୍ୟା ନୁହଇ ବାରେ
 ମୁଁ ହେବି ସଙ୍ଗିନୀ ତବ ମନ ଜାଣି
 ସେବୁଥିବି ଅନିଶରେ ।
 କହୁଲେ ଅବର ପ୍ରାଣ-ଧନ ମୋର
 ମନେ ଚିନ୍ତ କି ଅପାୟ
 ସଙ୍ଗିନୀ ତୁମ୍ଭର ଥିଲେ ସଙ୍ଗେ ମାତ୍ର
 ନ ହେବକି ସଦୃଶାୟ ।
 ପିନ୍ଧାଳସ୍ବେ ମତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଶ ନିମନ୍ତେ
 କର ଯେବେ ମନେ ସ୍ଥିର

୧ ମନ୍ଦ୍ରମାନେ, ୨ ସେବକ, ୩ ସେବା, ୪ ଏକତ୍ର ରହୁବା
 * ପଠାଉବାର

ମୋ ସଙ୍ଗେ ଆପଣ ସଙ୍ଗୀ ହେଲେ ଜାଣି
 ସୁଖିନୀ ହେବି ନିକର ।
 ଅମ୍ଭର ସନ୍ତାନେ ଅଛନ୍ତି ସେ ସ୍ଥାନେ
 ଦେଖି ତାକୁ ଦୁଃଖ ରାଶି
 ବହୁଷଣ ଚିତ୍ତ ହୋଇବେ ବାଲ୍ୟ
 କି କହିବି ବିଜ୍ଞେ ବେଶି ।
 ଭ୍ରମ ନରପତି ଅଶିଷ୍ଟ, ଦୁର୍ମୁଖ
 ନ ହେଉ ତେଣୁ ଗୁମାନ
 ଆତ୍ମୀୟ ନରେଶ ତବେ ସୁଖ-ଦାନେ
 ନିରତେ ଥାବେ ନିମଗ୍ନ ।
 ଯୁକ୍ତ, ତର୍କ ବଳେ କହିଲେ ଯେ ନଳ
 ଭ୍ରମ ହେଲେହେଁ ସୁଖୀଳ
 ଅନୁଚରଗଣେ ଶିଷ୍ଟତା ଯୁକ୍ତେ
 ରହିବା ମାତ୍ର ଯୋଗ୍ୟ ।
 “ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତେ ଯେହୁ କରେ ସମାଧାର
 ବିପତ୍ତାଳେ ଅନାଦର
 କରଇ ଯେମନ୍ତ ମଧୁପେ ବର୍ଜିତ
 ଯେ ଶପଥପ୍ରିୟ କମଳ ।
 ଦୁରଦୃଷ୍ଟ ଭୋଗେ ଶିଶୁଗନ୍ତା ଯୋଗେ
 ରହେ ନର ଅବିରତ
 ଜନ ସମାଗମେ ସେ ଚିନ୍ତା ବାଲ୍ୟ
 ହୁଏ ତା ମାତ୍ର ନିଷ୍ଠିତ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀବନ୍ତ ନର ଜଗତେ ଅଦର
 ପାନ୍ଦ୍ର ହୋଇଥାଏ ସିନା
 ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅନାଦରେ ଟେଲା ପରକାରେ
 ହୁଏ ସେ ସମାଜେ ଗଣା” ।
 ସ୍ବୟଂବର କାଳ ଅଡ଼ମ୍ବର ଜାଳ
 ଦର୍ଶକେ ପକାଇ ମନେ
 ନାସିକାଂ କୁଞ୍ଚନ କରବେ ନିଦାନ
 ସେ ନଳେ ଦେଖି ଏକଶେ ।
 ସୁକୁମାରୀ ଜେମା ସହୁବେ ଯାତନା
 ମେ ଚନ୍ଦ୍ରା ନଳ-ମାନସେ
 ଶିଷ୍ୟର-ବିଷ ସମାନ ସବାଜେ
 ପ୍ରସର ରଣେ ଅବଶେ ।
 ଇନ୍ଦୁଣ ବେଦନା- ଅଧର୍ଷିତ ରାଜନ
 ପ୍ରିୟା ପରତ୍ୟାଗ କାମ
 ମନ-ସେହେ ରୋପି ଅନ୍ତେ ସନ୍ତାପିତ
 ହେଉଥିଲେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ।
 ସେ କାଳେ ତପନ ଭ୍ରମଣୁ ବିରତ
 ଛୁଇଁଲେ ଯେ ଅସ୍ତ୍ରଗିରି
 ଧୈର୍ଯ୍ୟକ, କନକ ବରନ ବସନ
 ଅକାଶେ ଦେଲେ ବିସ୍ତାର ।
 ପ୍ରଦୋଷ ରମଣୀ ଇଚ୍ଛା ଅନୁକୁଳ
 ବସନ ଯେ ନେବେ ବାଛି

ହୋଇଣ ସୁବେଶ ମୋହନେବେ ବିଷ୍ଣୁ
 ବଢ଼ାଇ ସ୍ବ-ଅଭିରୁଚି ।
 ବିଶ୍ବେଶ ଅଦରେ ବିଦ୍ବଜ୍ଞ ନିକରେ
 ଶୁକ୍ଳନ କଲେ ଅପାର
 ପ୍ରଦୋଷ କାମିନୀ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ବାଣୀ
 ରସାରେ କଲେ ପ୍ରସୂର ।
 ଦନପତି ପ୍ଥାନ ଗତିକି ନିଦାନି
 ସାଧୁ ଶିରୋମଣି ଦିବା
 ନିଜ ଦୁର୍ବଳତା ବଶେ ସେ ଦୁଃଖିତା
 ହୋଇ ଲାଗିଗଲା କିବା ।
 ଚକୋର ଦମ୍ଭତ କଲେ ତୋଷମତ
 ଶତ୍ରୁ ଅପକମ୍ପ ଜାଣି
 ବୁଲି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗେ ରହୁଲେ ସରାଗେ
 ନଥା ବିଜୟୀ ସେନାମା ।
 କାଳ ଜାଣି ଦୁହେଁ ବିଶ୍ବାମୋପଯୋଗୀ
 ସ୍ଥାନ ଦେଖି ବୁଲୁଥିଲେ
 ଯସରକତମୟ ଅସ୍ଥାନ ଦର୍ଶନେ
 ମନେ ପରିତୋଷ ହେଲେ ।
 ଅରଣ୍ୟାମ୍ବୁ ମଧ୍ୟେ ସେ ସ୍ଥଳ ଦର୍ଶନେ
 ଭାବିଲେ ଅତପ୍ତ ଚିତ୍ତେ
 ଅରକ୍ଷ ପରାଣୀ ସାନ୍ନ୍ଦ୍ରନା କରଣେ
 ପ୍ରସ୍ତା ବା ରଖନ୍ତି ପଥେ ।

ଦମ୍ଭେ ସେଠାରେ ରହୁଲେ ନିଶୀରେ
 ଅନ୍ତରୁତ କେଶ ସୁର
 “ସମ୍ପ୍ରାଣେ ଦୂର ବିପଦେ ବାନ୍ଧବ”
 ଚିନ୍ତି ନେଲେ ଦେବ ହରି ।
 ସୁଦିବ୍ୟ ପଲଙ୍କେ କୋମଳ ଢଳପେ
 ଦୁଃଖି ନିଦ୍ରାଭରୁତା
 ଯେହୁ ଦମୟନ୍ତୀ ଭୁ-ଶଯ୍ୟା ପଡ଼ତା
 ସୈକତେ ହେଲେ ନିଦ୍ରାତା ।
 “କେଶେ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ- ହୃଦେ ବିମୋହିତ
 ନିଦ୍ରା ଦିଏ ନିଦ୍ରା ଦେବା
 ଦଗ୍ଧ ଅନ୍ତରାତ୍ମା ସୁଶାନ୍ତି କରଣେ
 ସେ ଧ୍ୟାନ ଉପାୟ ଭାବି” ।
 ପ୍ରିୟାଙ୍କ ଯସବେଶ ଦେଖି ପ୍ରାଣକ୍ଷଣ
 ମନସ୍ଥାମ ସୁମରଣ
 ପାଶେ ଉପଗତ ହୋଇ ସେ ଦେଖିଲେ
 ଡାକ ଶଶାଙ୍କ-ବଦନ ।
 ପ୍ରିୟା ପ୍ରେମ-ଗୁଣ ଭାବି ସେ ରାଜନ
 ଥିଲେ ବିଚ୍ଛେଦେ ଅବିରତ
 ଶଳ-କଳୀ ବଳେ ବିଭିନ୍ନେ ରହୁବା
 ଭାବିନେଲେ ମନେ ହୃଦ ।
 ରାଣୀ ପରଧେୟ ବସନ୍ତ ଶଶିଏ
 କାଟିବାକୁ କଲେ ମନ

ଶକ୍ତି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଚୌଦ୍ୱାରା ବହନ

କରିନେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ।

ଦ୍ଵାପର ନିଦାନି ମତ ସେବୁଷଣି

ଅଦୃଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବ୍ରହ୍ମ

ରାଜ୍ୟଦେଲ ପାଣେ ତା ଦେଶ ନରେଶ

ତୁମ୍ଭ ହେଲେ ମନେ ଭାବ ।

ତଦ୍‌ବାସ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଛାଡ଼ିଣ ବସନ

କର୍ପକ ନେଲେ ପଦ୍ମବି

ବିଧି ବିଧାନ ଯେ ଅଲଂଘ୍ୟ ନିଦାନ

ଗଲେ ତାହୁ ଅନୁସର ।

ନିଜପ୍ରାଣ ସମେତ ଯେ ଥିଲେ ଭବନେ

ବନେ ଗୁଡ଼ି ଏକାକିନୀ

ତାହାଙ୍କ ଦୂର୍ଗତ ନ ନେଲେ ସେ ଚିନ୍ତି

ରସକ-ବିଶେଷ-ଧାନ୍ ।

ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧ

କିଛି କାଳ ପରେ ପକ୍ଷୀ ଲଭି ଶାନ୍ତି

ଦେଖିଲେ ନାହାନ୍ତି ନାଥ

ବୋଲି ନାଥ, ନାଥ ବସେ ମାର ହାତ

ସେଦିନେ ଅପରମିତ ।

ବାତାହତ ଭରୁ ପବନ ଭରୁଣୀ

ହୋଇଲେ ଏବଂ ପଡ଼ିବ।

କିଛି କାଳ ପରେ ସଚେତ ସେ ହୋଇ
 ହୋଇଲେ ହିନ୍ଦନେ ରତା ।
 ଯେଣିକି ଦେଖିଲେ ନଳ ପ୍ରତିମୁଖି
 ଦିଶୁଥାଏ ଛଳ ଛଳ
 ତରୁ ଲତା କିବା ଧର ନଳ ଶୋଭା
 ସମ୍ମୁଖେ ଉପବେଶନ ।
 ଦିଶୁଥାନ୍ତି ନଳ ଡାକିଲେ ବିକଳେ
 ନ ମିଳେ ପ୍ରତି ଉତ୍ତର
 ଅନ୍ଧକାରମୟ ଦଶିଲା ଧରଣୀ
 (ଗଲା) କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ବିହୀନ ।
 “ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ନିଶା ହେଲା ଅବସାନ
 ବହୁଲା ଯଜ୍ଞ-ସମୀରଣ
 ଧୀର ଧୀର ଶୀତ- ହୃମ ସଂପୃକ
 କଲେ ଲିଖିତ ବାହାର ।
 ଶୀତ ବାୟୁ ଗାନ୍ଧି ଉତ୍ତପ ନାଶିଲା
 କୁଲୟୁ ତେଜି ପତନ୍ତୀ
 ଧକ୍କାଜନ କଲରୁ ମନ ବିମୋହିତ
 କଲା ସରବେ ଧରଣୀ ।”
 ସମୀର ଅଧ୍ବାସ ଶବ୍ଦର ନିଃସ୍ବନ
 ଶିଖାଉଲା ଦମୟନ୍ତୀ
 “ଯଥା କାଳେ ଜାବେ ସୁଖେ, ଦୁଃଖେ ମାତ
 ବିହରବେ ବସୁମଜ୍ଜ ।”

୧ ଉପଦେଶ୍ବର ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରେ ନ ଅସି
 ଜୀବରାଶି ଅସ୍ଥାସନ୍ତି
 ଉପଦେଶ ମାନି ସୁଚତୁର-ରାଣୀ
 ୨ ଉତ୍କଣ୍ଠିତା ସେ ନୁହନ୍ତି ।
 ମୁଖ ନଳ ନାମ ନୁହେଁ ନିବାରଣ
 ହୁଏ ସ୍ବେଚ୍ଛା ବିନିର୍ଗତ
 “ନଳୁମ୍ବା ଯଥା ଦେହ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଶୁଦ୍ଧ
 ନଳ ନାମଟି ତଦ୍ବଦ” ।
 ଭାଷଣ ଅକାର ଏକ ଅଜଗର
 ରାଣୀ ପୁରତେ ହାଜର
 ହୁଅନ୍ତେ ପୁଛୁ ଲେ ନଳକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ
 ଦେଖିଲ କି ନାଗବର ।
 ନ ଦେଇ ଉଦ୍ଧର ସେ ଯାଇ ପ୍ରଖର
 ଗିଳିଲ ଯେ ବିହ୍ୱଳିନୀ
 ନଳ ଥିଲେ ରାଣୀ ଦୁର୍ଗତ ନୁହନ୍ତା
 ରବି ନେଲେ ଗୁଣ ଗୁଣି ।
 ଗଣାକର ନଳ ଡାକ ସମଗର
 ବନଦେଶେ ଗଲ ବ୍ୟାପି
 ପ୍ରତିଧ୍ବନି ଶୁଣି ବନ-ଜୀବ ଶ୍ରେଣୀ
 ଟହେଇଲେ ଗୌଦିଗେ ଛପି ।
 ଧନୁ-ଶର, କୁରୁ ହସ୍ତେ ଧରକର
 ବ୍ୟାଧ ବୁଲୁଥିଲା ବନେ

୧ ଶିକାଦାତା, ୨ ଉଦ୍ବିଗ୍ନା, ୩ ହାସୀ, ୪ ଦେଖିଲେ

ସ୍ବନ ଦିଗେ ପ୍ରଧା- ବିତ ହୋଇ ସେହି
ନାରୀ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ମୋତନେ ।

ଅବଳମ୍ବେ ହୁଏ କଲ ସେ ପ୍ରୟୋଗ
ଚିରିଦେଲ ଅଜଗର

ତା'ର ବିନାଶନେ ନାରୀ ଭଞ୍ଜାରଣେ
ସାଧନା କଲ ନିକର ।

ସୁକୋମଳା ବାଳୀ ଦେଖି ହୋଇ ଭୋଳ
କରଣ ଯଥା ଶୁଶ୍ରୁଷା

ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତିଅଙ୍ଗ ସ୍ବଚ୍ଛ ନିରାଶଣେ
କାମାର୍ତ୍ତ ହେଲ ସହସା ।

ବିବିକ୍ତ କାନନେ ଶରଚନ୍ଦ୍ରାନନା
ପଡ଼ିବାରୁ ନେତ୍ର ପଥେ

“ମାନସ କୁମୁଦ ତା ହୋଇ ପ୍ରମୋଦ
ହେଲେ ରହେ ବିକଶିତେ ।

ଦୁରାଶାରୁ ଜାତ ହେଲ ମତିଭ୍ରମ
ପରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଲଳସା

ବସା କରି ତାକୁ କଲ ବ୍ୟାକୁଳିତ
ସେ କଲ ତା ପ୍ରେମେ ଅଶୀ” ।

ସେ ଭାବନା ଗୁରୁ ହେବାରୁ ହୃଦରୁ
ବହୁର୍ଗତ ହେଲ ଦୃଢ଼େ

ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କଲ ମନସ୍ଥାମ ତାର
ପ୍ରତ୍ୟାଶାପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦରେ ।

ଉପକ୍ରମା ଯେଣୁ ସୁଖୀ ତା କିନାଶେ
 ମନ ନ କଲେ ପ୍ରଥମେ
 କାନନେ ମିଳନ ଜନ ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନ
 ଦେଖି ବିରୁଦ୍ଧଲେ ମନେ ।
 ଧର୍ମ ନ ଲଢ଼ିଲେ ମୋ ସଜାନ୍ତ ରତ୍ନ
 ସେ କରନେବ ହରଣ
 ଅସାହାୟା, ସ୍ଥାନା ଶରଣ କେବଳ
 ଅଟନ୍ତି ଯେ ଭଗବାନ ।
 ନିଜେ ଶମ୍ଭୁ ହୋଇ ୧ଲ୍ଲବ୍ଧକ କନ୍ଦର୍ପେ
 ନିଷେପି ଦୁଷ୍ଟ ଅନଳ
 ଶବ୍ଦକୁ ତାହାକୁ କଲେ ବୁଦ୍ଧିମତ
 ସଜାନ୍ତ କରିଣ ମୂଳ ।
 ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରୁ ପାର ହୋଇ ସମାବର
 ଫେରିଲେ ଗହନ ବନେ
 ସୁରମ୍ୟ ମନ୍ଦର ନୟନ ଗୋଚରେ
 ରହିଲା ଯେ ଉଦୟଣେ ।
 ଦେଖିଲେ ନୀଳାପସେ ରହି ସେ ଅବାସେ
 ଅନ୍ତରକୁ ନିଜ କର୍ମେ
 ପ୍ରଣ କଲେ ତାକୁ ଦେଖିଛ କି ବାବୁ
 ବନେ ନିଷଧ ରାଜନେ ।
 ଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟି ବର୍ତ୍ତ ସେ ଜାଣି ସମସ୍ତ
 କହିଲେ ହେ ଦମୟନ୍ତୀ

ଅଗିରେ ଲଭିବ ତୁମ୍ଭେ ନିଜପତି
 ଆବର ସବୁ ବିରୁଦ୍ଧ ।
 “ଘଟନା ଦର୍ଶନେ ଭାବ ଆସେ ମନେ
 ଭାବ-ଗ୍ରାସ୍ତ ଅଗୋଚରେ
 ବହିଲେ ହେଲେହେଁ କପଟ ବେଶରେ
 ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି ବାରେ” ।
 ପରକ୍ଷଣେ ରାଣୀ ବିବିଧ ପ୍ରଶ୍ନ
 କରଣେ ହୋଇ ମନସ୍ଥ
 ଦେଖିଲେ ସେଠାରେ ନାହାନ୍ତି କେ ହେଲେ
 ସବେ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ।
 ନିରାଶ-ସ୍ତୋତେ ସେ ଗଲେ ଭାସି ଭାସି
 ମିଳିଲେ ଅଶୋକ ମୂଳେ
 ନାମ ସ୍ବାର୍ଥ କରି ସେ କହ ବୋଲିଲେ
 କାହିଁ ନଳ ନୃପ ଗଲେ ।
 ଯିବ ମୋର ଶୋକ ତୁମ୍ଭର ଅଶୋକ
 ନାମ ହେବାର ସ୍ବାର୍ଥକ
 ହେବ ବୋଲି କହେ ମୋରେ ପ୍ରୀତି ରହି
 କର ମୋ ପ୍ରାର୍ଥନା ତକ ।
 ଶୋକ ବିନାଶକ ଅଶୋକେ ବିବେକ
 କରିନେଇ ବୁଧ ଜନ
 ଚୈତ୍ର ସିତାଙ୍କୁମ୍ଭୀ ଦିନେ ଅଳ୍ପ ସଖ୍ୟା
 କୋରକ କରେ ସେବନ ।

ଭଉଁର ନ ଲଭି ରମଣୀ ରତନ
ଚଳିଗଲେ ସେ ସ୍ଥାନରୁ
ମାର୍ଗେ ବଶିକାରୁ ଦଳ ଭେଟି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ
ଡାକିଲେ ତାକୁ ପଛରୁ ।
ଏ ମନ୍ଦିରେ, ଏ କ୍ରମରେ ଅଭୟ, ଅଗ୍ନିହୋଷରେ
ଭ୍ରମୁଥିଲେ ଅନାଦ୍ୟରେ
କୃଣା, ଭୂପାଦ୍ୟନା ନଳ-ମନୋରମା
ଦିଶୁଥାନ୍ତି ହରିମାଙ୍କରେ ।
ବଶିକ ସମାଜୁ କେବୋଲେ ଡାକିନା
କେ କହେ ସେ ପିଶାଚିନୀ
ବଶିକଙ୍କ ପତି ମନେ ନେଇ ଚିନ୍ତି
ଅଟନ୍ତି ପୁଷ୍ପ ଗାମିନୀ ।
କହି କହି ସବେ ଗଲେ ଇନ୍ଦ୍ରସୁନ୍ଦର
ହୋଇ ଭୟ ବିଜୟିତ
ମାନସ ବିକଳେ ଦେବ, ଦେବାକୁଳେ
ଚିନ୍ତାରେ ନୋହି ବିରତ ।
ଫଳଟ ଅଗମେ ସକଟୋଦ୍ଧାରଣୀ
ଚିନ୍ତିଲେ ବଶିକଦଳ
କେହି କେହି ନାମ କରି ଭଜାରଣୀ
ଦୌଡ଼ିଲେ ହୋଇ ବିକଳ ।
ବଶିକଙ୍କ ଗତି, ମତି ନେଇ ଚିନ୍ତି
ବିବେକିନୀ ସୁଚିତ୍ରା

୧ ପବ୍‌ରେ, ୨ ଗୁହାରେ, ୩ ଝରଣାରେ, ୪ ଶତ୍ରୀନିଧାଦିରେ,
୫ କି ପ୍ରକାରେ

ଅଶ୍ବୀସନା ବାକ୍ୟେ ସନ୍ଦୋଧନ କର
 କହିଲେ ମୁଁ ଦ୍ବୀନା ନାରୀ ।
 ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ କାନ୍ତ ହରାଇ ଶୋକାନ୍ତରେ
 ବୁଲେ ପାଗଲିନୀ ପ୍ରାୟ
 ମୋ ବେଶେ ବଣିକେ ଭାବ ହେବା ଦେଖି
 ମାଗେ ତବ କ୍ଷମାଚୟ ।
 ଶିଖ, ମିଶ୍ର ବାକ୍ୟ ଶୁଣିଣ ବଣିକେ
 କଲେ ଉପାପନୋଦାନ
 ରମଣୀ ରତନ ଅପେକ୍ଷା କରଣେ
 ସ୍ଥଗିତେ ରହିଲେ ପୁଣି ।
 ଦମୟନ୍ତୀ ମିଶ୍ର କରଲେ ବିବ୍ରତ
 ନିଜ ଦୁର୍ଗତ କାହାଣୀ
 ପୁରା ଭାବେ ଶୁଣି ବଣିକାରୁ ଶ୍ରେଣୀ
 ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ ସେଷଣୀ ।
 କହନ୍ତି ଅକାର ପ୍ରକାର ତୋହର
 ଜଣାନ୍ତି ତୁ ଭାଗ୍ୟବତୀ
 କି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବଶେ ତୁ ହୋଇ ନିର୍ମଣୀ
 ଫେରୁ ତୁ ଅରଣ୍ୟ ଏଥୁ ।
 ବର୍ଜି ଶିଖାନ୍ତର ନ ଦେଇ ଉତ୍ତର
 ମୌନେ ରହି କିଛିକ୍ଷଣ
 ଭାବିଲେ ଅନ୍ତରେ ମିଥ୍ୟା ଭାଷା ଡରେ
 ସେ ନ କରବେ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ

ପୁଛୁନେଲେ ନାରୀ କୋ ଦେଶେ ବେପାରୀ
 ଯାଉଛ ତ ଦଳବଢ଼େ
 ଦଳପତି କହେ ସବେ ବାଣିଜ୍ୟାର୍ଥେ
 ଯାଉଁ-ବେଦି-ପୁରେ ମୁଦେ ।

ଯହିଁ ନରବର ପୁବାହୁ ସୁନ୍ଦର
 ଶାନ୍ତ, ଶିଷ୍ଟ, ପ୍ରଜାପୋଷୀ
 ଅର-କୁଳ-କାଳ ନୃପତି ନିକର
 ସଜ୍ଜନ-ଗଗନେ ଶଶୀ ।

ପ୍ରତାରକେ ରାଜ୍ୟେ ରହନ୍ତି ଅଦୃଶ୍ୟ
 ଦୁରଗୁରୁଦ୍ୱାନ ପୁରେ
 ବେପାର ସୁଚ୍ଛନ୍ଦେ ଚଳିବ ସେ ଭାବେ
 ଯାଉଛୁ ଲଭ ଅଶାରେ ।

ରାଣୀ ରାଜା ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ଶୁଣିଣ
 ବୋଇଲେ ମୋତେ ସଙ୍ଗତେ
 ନେଲେ ଉପକ୍ରମ ମୁଁ ହେବି ବହୁତ
 ନ ଲେଡ଼େ କିଛିହିଁ ପଥେ ।

“ଧନାକାଂକ୍ଷା ସିନା ଜନ ଅମ୍ଭ ପର
 ଭିଅଣେ ଅଟେ ସମର୍ଥ

ଅଭାବେ ତାହାର ବଢ଼େ ସମାଦର
 ପ୍ରାର୍ଥୀ ରଖେ ସମ୍ମାନିତ ।

ଯାଚନ୍ତି ବିକାଶେ ବୁଦ୍ଧି, ଜ୍ଞାନ, ଯଶ,
 କାନ୍ତ୍ୟାଦି ଗୁଣ ନିବନ୍ଧୁ

ଯାଚକ ଦେହରୁ ହୋଇ ବହୁର୍ଗତ
ରହନ୍ତି ହେଲେ ବିଲୟ” ।

ସୁଖୀ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଚଳିଲେ ସରଗେ
ମନ, ଧ୍ୟାନ ରଖି ନଳେ
ନଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଅନ୍ତ- ନୈବେ ଦେଖି ନେଇ
ରହନ୍ତି ସଦା ବିକଳେ ।

ନଳ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ସବଦ ଦିଶଇ
ଯଥା ହଳୀମକ୍ତ ସ୍ୱେଗୀ
ଜଗତେ ଯାବତ ଦେଖଇ ହରିତ
ଅନ ବର୍ଣ୍ଣ ପରିତ୍ୟାଗି ।

ଦିନକର ଅସ୍ତ- ଅଚଳେ ପ୍ରବେଶ
ହେବାର ଦେଖି ସକଳେ
କୁମୁଦ, କହ୍ନାର ଅଦ ବିମଣ୍ଡିତ-
ସରକୁଳେ ବିଶ୍ରାମିଲେ ।

ଦୁର୍ନିବାର ଦୈବ- ଘଟନା ବଶତଃ
କର-ଯୁଥ ନିଶାକାଳେ
ଜଳ-ପାନେ ସରେ ପ୍ରବେଶ କାଳରେ
ବହୁ ଜନ ପ୍ରାଣନେଲେ ।

ଭୟାବେଶ ହୋଇ ସରବେ ଅସ୍ଥିର
ହୋଇଲେ ଦେଖି ଘଟଣା

ତତକ୍ଷଣେ ସ୍ଥାନ- ତ୍ୟାଗି ସେ ପ୍ରୟାଣ
କଲେ ଯେ ଚେଦି ପାଟଣା

ପ୍ରଭାତେ ସରବେ ମିଳି ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୁରେ
 ପଥେ ଯାନ୍ତି କୁତୁହଳେ
 ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ ଦୁଃଖିନୀ ରମଣୀ
 ଏକ ଗୁଲନ୍ତି ପଛରେ ।
 ବିମୁକ୍ତ-କୁନ୍ତଳା ବିବର୍ଣ୍ଣ ଶେଷା
 କର୍ପଟକୁ ପରିଧାନ
 ଥିଲେ ହେଲେ ସେହି ଦର୍ଶକ ଚକ୍ଷୁରେ
 ଦିଶନ୍ତି ମନୋମୋହନା ।
 କୁତୁକ ବଶତଃ ବାଳେ ଉପଗତ
 ହୋଇ ସହାସ ବଦନେ
 କରତାଳୀ ମାର ଅଶ୍ରୁ ପାଟିକର
 ସୁଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାନ୍ତି ଜନେ ।
 କର୍ଦ୍ଦମାଳ ହେମ ସମ ଅପଘନ
 ଦୁଃଖ ରହଇ ବିକାଶି
 ମୀନ ବିଲେଚନା ଦେଖି ବାଳଶ୍ରେଣୀ
 ନିଅନ୍ତି ବାତୁଳୀ ଭ୍ରଷ୍ଟ ।
 ନୃପତି-ପ୍ରାସାଦେ ରାଜ-ମାତା ବସି
 ଦେଖନ୍ତି ନଗର ଶୋଭା
 ବାଳେ ହୋଇ ରୁଣ୍ଡ କରୁଥାନ୍ତି ତୁଣ୍ଡ
 ସୁବତ୍ସା ବାୟାଣୀ କିବା ।
 ଗୁଣବତ୍ସା ରଣୀ ୨୩-ଜାତ ମାନନୀ
 ଦେଖି ନାରୀ ଦୁରବସ୍ଥା

ହୃଦାସନେ ତାଙ୍କ ରଖିଣ ମମତା
କଲେ ତାର ଗତିଚିନ୍ତା ।

ଡାକି ନିଜ ଧାନ୍ତୀ କହିଲେ ନବରେ
ଯାଇ ଅଣ ସେ ଲଳନା

ତାର ଭାବ, ହାବ ଜଣାନ୍ତି ସରଳେ
ଦୁଃଖେ ସେ ଅଛୁ ବା ନଗ୍ନା ।

କିୟତ୍‌ସିନି ପରେ ସଖୀଙ୍କ ଛନ୍ଦୁକୁ
ଅଣାଗଲେ ଦମୟନ୍ତୀ

ରସା ଅନୁଭୂତ ପ୍ରବଳା ମହିଷୀ
ନିଦାନିଲେ ତା ଅକୃତ ।

ତାଙ୍କ ପରିଚୟ କଲେ ସେ ଲଜ୍ଜାସା
ସତ୍ୟ ନ କହି ରମଣୀ

କହିଲେ ସମ୍ଭାନ୍ତ କୁଳଜା ସେ ମାତ
ବିଧିବଶେ ଅଭାଗିନୀ ।

ବୁଲୁଥିଲେ ବନେ ହୋଇ ଏକାକିନୀ
ଅହାରାଦି ବିବର୍ଜିତ

ବଣିଜାରୁ ଦଳ ସଙ୍ଗେ ହୋଇ ମେଳ
ପ୍ରବେଶିଲେ ପୁରେ ସେ ତ ।

ଜୀବନ ଧାରଣେ ଅନୁରୁ କାରଣ
ତା ସମ୍ପାଦନେ ଅକାଂକ୍ଷା

ଥିଲେ ହେଲେ ମନେ ପରାଧୀନ ବିନା
ରହିବା କରନ୍ତି କଥା ।

ଦୌଘା ବଳେ ତାଙ୍କ ବିଭୁତ ନିତୟ
ହେଲ ପରେ ଅପହୃତ
ସତୀ ବ୍ରତେ ପୂଜା ମାତ୍ର ସେ ଅରଣ୍ୟ
ବିବିଧ କେଶେ ସନ୍ତପ୍ତ ।

ଜୀବନ ଧାରଣେ ଗୁଣଗୁଣୀ ପଣେ
ନ କରନ୍ତି ସେ ସରଗ
ଯେ ହେତୁ ସେ ଅଟେ ସତୀତ୍ବ ରତନ
ଅପବିତ୍ର ହେବା ମାର୍ଗ ।

ସଙ୍ଗିନୀ ପ୍ରତିକ ହେଲେ ସେ ନିୟନ୍ତ୍ର
କେବଣୀ ରାଜ ନବରେ
ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବିମୁକ୍ତ ହେବା କାଳତକ
କାଟିବେ ସେବା କର୍ମରେ ।

ଶୁଣିଣ ବିବୃତ ରାଣୀ ହୋଇ ପ୍ରୀତି
ସଜ୍ଜଣା ନେଇ ମାନ

ନିଜ କନ୍ୟା ସୁନ- ମନାକୁ ଡିକାଇ
ବୋଇଲେ ଦେଖ ସଙ୍ଗିନୀ ।

ସହଚରୀ ହୋଇ ରହୁବେ ସେ ପୁରେ
ଯେଣୁ ସେ ନିଶ୍ଚେ ଦୁଃଖିନୀ

ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଭଗ୍ନୀ ସମେ ରମଣୀକୁ ତୁମେ
ଦେଖୁଥିବ ଅନୁଷ୍ଠି ।

ବିପଦ୍ବସ୍ତ୍ର ଚିତ୍ତ ହେବ ତ ବ୍ୟଥା
କଲେ ନିଷ୍ଠୁରଚରଣ

ଦମୟନ୍ତୀ ଅଶ୍ୱା- ସନା ପୁରଃସର
 କାଟିଲେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଦନ ।
 ଦୃଢ଼ ସକଳପ ନ ହେଲା ବିଲେପ
 ହେଲା ମନୋବାଞ୍ଛା ସିଦ୍ଧ
 ଈଶ ପୁମହତ୍ତ୍ୱ ସୁରଣେ, ମନନେ
 ନ ହେଲେ ସେ ଅବସାଦ ।
 ରାଜ-ମାତା ବେଳେ- ବେଳେ ଅସି ଅଲେ
 ଅଶ୍ୱାସନ୍ତ ବାକ୍ୟ ମେଲେ
 ଭ୍ରମ-ଜେମା ହେଲେ ଚେଦିରାଜ ପୁରେ
 ସଙ୍ଗିନୀ ସମ ରହୁଲେ ।

ଏକାଦଶ ସର୍ଗ

ପ୍ରାଣେଶୀ ଚିତ୍ତେଦେ ନଳ ବନ ମଧ୍ୟେ
 ଏକାକୀ କଲେ ବିହାର
 ବ୍ୟାଧ-ବିଦ୍ଧ ମୃଗ ପରାୟ ଶ୍ରମିଲେ
 ହୋଇ ବ୍ୟାକୁଳ ଅନ୍ତର ।
 କଳି-ଭ୍ରମ ବଶେ ନୟନ ପିତୁଳୀ
 ହରି ଏକାକିନୀ ବନେ
 ସ୍ୱ-ଗନ୍ତ-ମନ୍ତ୍ରଣ ଅନୁଭାସ-ବନେ
 ଅନ୍ତର୍ କରୁଥିଲେ ଧ୍ୟାନେ ।
 ଦୁରାହା ଯେ କଳି ଶନିରାଜାରେ କିବା
 କରୁଥିଲା ଅଗ୍ରଗତ

ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବେ ଚକ୍ରଧାରୀ ନଳ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ରଖିଣି ମତି ।
 ନିଜ ପାପ କୃତ୍ୟ, ଅବଳା ଦୁର୍ଗତ,
 ଦୃଃସ୍ଥିତି ପରିଚିନ୍ତନେ
 ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ସେ ରାଜନ
 ଫେରନ୍ତି ବିଷଣୁ ମନେ ।
 ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗୁଁ ସେହି ସୁଦୃଢ଼ ବିଷାଦ-
 ବନ୍ଧନା ପରିବେଷ୍ଟିତେ
 ଫାନ୍ଦେ ନିପତିତ ଶ୍ରେଣେଶ୍ୱର ବଡ଼
 ରହନ୍ତି ବିଦଗ୍ଧ ଗିଞ୍ଜେ ।
 କିଛି କାଳ ପରେ ଦେଖିଲେ ବନରେ
 ଅନଳ ହୋଇ ପ୍ରଦ୍ୟୋତ
 ଲିଭା, ତରୁ, ଗୁଳ୍ମ କରି ବିନାଶନ
 ସାଧୁଣୀ ବହୁ ଅହିତ ।
 ଶତ ଶତ ଜୀବ କଲ ସେ ନିର୍ଜୀବ
 ତା ହେଲା ଦୁଃଖିଗୋଚର
 ସନ୍ତପ୍ତ-ହୃଦୟେ ରହିଲେ ସେ ସ୍ଥିର
 ଚଳଣି କରି ନଜର ।
 ସେ କାଳେ ଶୁଭିନ୍ଦ୍ର “ହେ ନଳ ରାଜନ
 ଭଞ୍ଜର ମତେ ସତ୍ତ୍ୱର”
 ଶବ୍ଦ ଜନମ- ସ୍ଥାନକୁ ବାହନ
 ଚଳିଗଲେ ନରବର ।

ଦେଖିଲେ ଭାଷଣ କର୍କୋଟକ ନାଗ
 ଥିଲା ଅଗ୍ନି-କବଳିତଂ
 ତା' ଉଦ୍ଧାର ଚିନ୍ତା ସେ ଦଉଡ଼ି ଯାନ୍ତେ
 କହେ ଉଦ୍ଧାର (ହୋଇ) ସୁପ୍ରୀତ ।
 ଶିଳା ସମ ହୁୟା ଥିଲେହେଁ ମାନବ
 ତରଳିବ ତା ନିଶ୍ଚିତ
 ଦୟା ଦ୍ରୋଣୀ ଯାର ହୃଦେ କରେ ଘର
 ତା ଭାବ ପରିଚିତ ।
 ସମୀପେ ରାଜନ ବିସ୍ମିତ ଅନନେ
 ଦେଖିଲେ ନାଗ ଅନଳେ
 ଅଗରେ ବିଦଗ୍ଧ ହେବାର ଅଶଙ୍କା
 ଜନମିତ୍ର ହୃଦ ପୁଲେ ।
 ଯେଉଁଠି କହେ “ମତେ କିଛିଦୂର
 ନିଅ ଦୟାକୁ ନରେଶ
 ମୁଁ ହେବି ଉଦ୍ଧାର ତବ ଉପକାର
 ସାଧୁତ ହେବ ଅବଶ୍ୟ ।”
 ଅବିଶ୍ୱାସୀ ଜୀବ ବିଶ୍ୱାସ-ଭ୍ରାଜନ
 ନ ହେଲେହେଁ ନୀତି ମତେ
 ପ୍ରାଣୀ ନାଶ ଭୟେ ବହୁଣ ଅସ୍ଥୟେ
 କଲେ ତା ଆକାଂକ୍ଷା ମତେ ।
 କର୍କୋଟକ ନାଗ ହୋଇଲା ଉଦ୍ଧାର
 ଦଂଶିଦେଲା ନଳ ରାଣୀ

ତା ପରେ ଅମଣା ସ୍ବରୂପ ବହୁଣ
ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିନେଲା ଯଶେ ।

“ହୋଇ ଉପକ୍ରମ ଉପକାର ମାନ
ନ ନେଲି ବୋଲି ଭାବନା
ମନେ ନାହିଁ କର ଅହେ ଦଣ୍ଡଧର
ମୋ କୃତ୍ୟ (ଭବ) ହୁଅ ସାଧନା ।

ଦଂଶିଲି ଅପଣେ ଅନ୍ତଃଶତ୍ରୁ ଟାଣେ
ବାଧୁବ ଭାବନା ଧର
ଧୁସ୍ତେ ରହ ତୁମ୍ଭେ ଅପାର ଯନ୍ତ୍ରଣା
ଅନ୍ତେ ଭୋଗେ କଳି-ଅର ।

ମନେ ବଳାରଲି ଭବ ହୁଦେ ବସି
କପୋତ ଧରବା ପାଇଁ
ଦ୍ରାପର ଅଦୃଶ୍ୟ ହରିନେଲା ବାସ
ଜାଣି ବାର ନରସାଇଁ ।

ମହାରାଜ ହୋଇ ନାନା କଷ୍ଟ ସହି
ନେଉଛ ନଳ ଏକାଣି
ଅନ୍ଧାରେ ରହୁବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମୁଁ ଏବେ
ସଜାଡ଼ିଲି ତନୁ ପୁଣି ।

ଭବ ଅଙ୍ଗ ଶୋଭା ଜଣାଇବେ ଯୁବା
ମହତ ପୁରୁଷ ଜଣେ

ତହୁଁ ପ୍ରତିଫଳ ହେବ ସମାକୁଳ
ଯେ ଅଭାବ ବଶେ ବନେ ।

ସେ ହେତୁ କହଇ ଉପକାର ବିହୀନ
 ନେଲି ମୋ ସ୍ୱଭାବ ଗୁଣୁଁ
 ମନେ ରଖ ତାହା ଅହେ ନରନାହା
 ଅପକାରୀ କେ ନଶେ ।
 ପ୍ରାକୃତିକ ବେଶେ ଲଜ୍ଜା କଲେ କେବେ
 ସୁରବ ମୁଁ-ପ୍ଳାମେ ଶିଖେ
 ଶୁଦ୍ଧ ଲଭି ବାସ ତାକୁ ପରିଧାନ
 ଦିଶିବ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ମତେ ।
 କଳି ଗୁଣ ଜାଣି ରଖ ନରମଣି
 ସେ ହିର, ଚରଣ-ପ୍ଳାମ
 ଧର୍ମ ବିନାଶିବ ତପ ନାଶି ଦେବ
 ଅସତ୍ୟ ରଖି ଭୁବନ ।
 ପତ, ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟେ ପ୍ରେମ ବିହୀନତେ
 ଭିତରେ ପତ୍ନୀ ଅଦର
 ବଢ଼ାଇ ସତ୍ତା ତାହାର ଶୀତଳା
 କରୁଥିବ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭର ।
 ପିତା, ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟେ ଦ୍ୱେଷ ନେଇ ସାଧୁ
 ଉପକାର ଭେଦଭାବ
 ଏକ କୃତ କର୍ମେ ଅସନ୍ନତ ମନେ
 ଅନକୁ ନିଶ୍ଚେ ଗୁଳିବ ।
 ଯେ ଯାର ପୋଷଣେ ରହିବେ ସରାଗି
 କେ ନ କରି କାର ଚିନ୍ତା

ପିତା-ଗୁରୁ ଭବ ନିଶ୍ଚେ ଛଡ଼ାଇବ
ପିତାଦେଶ ହେବ ବୃଥା ।

ରହ ସାବଧାନ ହେ ମହାବ୍ରଜନ
ସେହି ସେ ଗୁଳେ ଅପଣ
କେବଳ ଈଶ୍ୱର ଚିନ୍ତା-ସୁଧାଧାରେ
ଲଭିବ ତ ପରହାଣ ।

କହେ କିଛି କାଳ ରହିଲେ ଗୋପନେ
ଶ୍ରେୟ ହୋଇବ ପ୍ରଭୁର
ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ଜାୟା ସଙ୍ଗରେ ମିଳିତ
ହେବ କହେ ସତ୍ୟ ଗିର ।

ତବ ନଷ୍ଟ ରାଜ୍ୟ ସକଳ ବିଭୁତ
ଲଭ ହେବ ନଳ-ରାଣୀ
ଭୟକୁ ବଶଜ ରୁଦ୍ରପଲ ରାଜ୍ୟେ
ଗୁପ୍ତେ ରହ କିଛି ଦିନ ।

ନାମ ନ ଜଣାଇ ବାହୁକ ବୋଲଇ
ରହିଲେ ଯେ ରୁଦ୍ରପଲ
ଅଶ୍ୱ ଶାସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନେ ହୋଇ ପ୍ରୀତମନା
ଦେବେ ସେ ବାହୁକ ପଣ ।

ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବଶଜ ସୁଗୁଣେ ମଣ୍ଡିତ
ପଣ୍ଡିତ ସେ ନରପତି

ଅଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରେ, ଅଷ୍ଟ- ଶାସ୍ତ୍ରେ ପାରଦର୍ଶୀ
ଅଗାର ତାଙ୍କ ବିଭୁତ ।

ସୁସ୍ବାଦୁ ରଜିନ ତାଙ୍କ ହସ୍ତ ଗୁଣୀ
ସଂଗ୍ରାମେ ଅପ୍ରତି ବୀର ।

ବାହୁକ ପଦବୀ ବଣେ ସେହି ଗନ୍ଧି
ସେ ଅଦ୍ଭିତାୟ ସାରଥ୍ୟ
ତାଙ୍କ ସମ କେହି ଧରତଳେ ନାହିଁ
ଜଣାଇଲେ ସେ ନୃପତି ।

ରାଜା ଗୁଣାବଳୀ ଶୁଣି ନେଇ ନଲ
ସେ ହେଲେ ତାଙ୍କ ପୂରତେ
ଉଦର ବାଧା ସେ କାହାକୁ ନରଖେ
ଯୋଗ୍ୟ ସଜ୍ଜନ ଅଛି ତେ ।

ସୁମିତ୍ର ବଚନ ଶୁଣି ଛତୁପନ୍ଥ
କହଲେ ଯାନ-ବାହକ
ହୋଇ ମୋର ପୂରେ ରହନ୍ତେ ସୁଖରେ
ଅବର ହୟ-ଶେଷ ।

ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଡକାଇ କହିଲେ ପ୍ରବୃତ୍ତ
କର ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରକର
ଯଥା ଯୋଗ୍ୟ ମାନ୍ୟ କର ପୃଷ୍ଠାରେ
(କରନ୍ତୁ) ବାହୁକକୁ ସମାପ୍ତ ।

ସମ୍ମାନିତ ହୋଇ ନଳ ରଘୁ ଡହିଁ
ଶ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ

କରି ନେଇ ରାଜା । ଅନୁଜ୍ଞା ପାଳନ୍ତି
ଯଥା ସେବକ ଧରମ ।

ହୋଇ ସନ୍ତୁଥାନ୍ତି ଶୁଣାଣି ପରାଏ
ବାହ୍ୟ ନ ଦିଶେ ସ୍ବଚ୍ଛଳ ।

ଦ୍ରାବଣ ସର୍ଗ

ନଳ-ଦମୟନ୍ତୀ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା, ଦୁର୍ଗତ
ବିଦର୍ଭ ରାଜ୍ୟେ ପ୍ରକଟେ
ତଦର୍ଥେ ପରଜା ବରଜ ନିସ୍ତେଜ
ହେଲେ ରଜା ରାଣୀ କଷ୍ଟେ ।
ଅଶନେ, ପାନେ କା' ମନ ନ ବଳିଲା
ଦମୟନ୍ତୀ-ଚିନ୍ତା ମଥା
ଘୁଣ୍ଟିତ କରିଣ ଅଶିଳ ବିରାମ
ଜ୍ବର-ତାପାଗମେ ଯଥା ।
ସେହି ସେ ଲଙ୍ଘନ ପ୍ରତିକ ବା ହେଲ
ପରେ ପ୍ରତିକାର ଚିନ୍ତା
ବସି ପୁର ନାଶ୍ବ, ନର ମିଳି କର
ଗଲେ ପ୍ରାସାଦେ ଝଟିତ ।
ବହୁତ ସାନ୍ତ୍ବନା ରାଣୀକୁ ପ୍ରଦାନି
କହିଲେ ଦୂତ ପଠାଇ
ନନ୍ଦନା ଭଦ୍ର ଅଶାଥ ଭୁବିତ
କି ଦଶା ଭୋଗନ୍ତି ସେହି ।
ଉପଦେଶ ମାନି ନେଇ ବିଛା ରାଣୀ
ରାଜାକୁ କଲେ ଗୋଚର

ସେ ଯିଶି ରାଜାଜ୍ଞା ହୋଇଲା ପ୍ରଭୁର
 ଜମିଲେ ଅସଂଖ୍ୟ ଗୁର ।
 “ଧନାଶା କାହାକୁ ନ ଅଣେ ପାଖକୁ
 ଯଥା ପିପିଳିକା ଶ୍ରେଣୀ
 ଶିଷ୍ଟ ରସାଦ୍ରାଣେ ଚଳନ୍ତି ବହନେ
 ଦୂର-ସମୀପ ନ ମଣି ।
 ଅନାୟାସେ ଧନ ଲଭିବା କାରଣ
 ଜନେ ହୋଇ ଭଦ୍ରକଣ୍ଠିତ
 ଅନାଦୃତେ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଭ୍ରମଗତ
 କରନ୍ତି ଦାନା ବିରତ” ।
 ହୋଇଲା ଉଦ୍‌ବିତ ଜନେ ସମବେଦ
 ହେଲେ ରାଜ ପ୍ରାସାଦରେ
 ପାଥେୟ ଲଭିଲେ ଦିଗେ ଦିଗେ ଗଲେ
 ଧନାଶାପୁଣ୍ୟ ହୃଦରେ ।
 କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ନୋହୁଁ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ
 ରାଜାପାଶେ ହୋଇ ପରେ
 ପ୍ରୟାଶ ବିବୃତ କଲେ ନୋହୁଁ ‘ସ୍ବର୍ଣ୍ଣ’
 ଧନାଶା ଛାଡ଼ି ଦୂରେ ।
 ମନସ୍ଥାମାନଳ ରାଣୀ ହୃଦ ସ୍ଥଳେ
 ଜଳିବାରୁ ବାର ବାର
 ସେ ଯାନ୍ତି ନ ହୋଇ ଅନ ଦୁଇ ପାଇଁ
 ବରଗିଲେ ନିଜ ଗୁର ।

ପଥ-ଶ୍ରମ ବଶେ ରହିଲେ ଅବଶେ
ମଞ୍ଜିଲେ ଲିଙ୍ଗ-ଚନ୍ଦ୍ରାରେ ।

“ଶାଶ୍ୱତ କ୍ଳେଶ ମାନସିକ ତାପ
ହରଣେ ଯେ ଶେଷାୟନ

ମହେଶ ଚନ୍ଦ୍ରନ ଅଟଇ ନିଦାନ
କହୁଥାନ୍ତି ଜ୍ଞାନୀ-ଜନ” ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗେ ନେତ୍ର କଲେ ନିପତତ
ଦେଖିଲେ ଏକ ଯୁବତୀ

କୋମଳ ବୟସ୍କା ବାଲେ ହୋଇ ଯୁବା
ପ୍ରାସାଦେ ବସି ଖେଳନ୍ତି ।

ଓକର୍ପିତ-ପିଆନା ମଳିନ-ବଦନା
ଦୁଃଖିନୀ ପ୍ରାୟ ପ୍ରଜାତ

ହେବାରୁ ଭବିଲେ ଦମୟନ୍ତୀ କିବା
ସେ ପୁରେ ଛନ୍ତି ଅସ୍ଥିତ ।

ଭବନା ପରାସେ ଗଲେ ସେ ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ
ହେଲେ ଅନ୍ତଃପୁର ଦ୍ୱାରେ

ଦୃଢ଼ ମନସ୍କାମ ବଶେ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ଡର ନ କରି କାହାରେ ।

ଂଗବାସ ସମୀପେ ଲୁଚି ରହି ବିପ୍ର
ନିରେଶିଲେ ସେ ନବାନା

ବାଲେ ପରଚିତା- ରମଣୀ ସବାଙ୍ଗ
ପରଶେ ହୋଇ ତନ୍ମନା ।

୧ ପୁଷ୍ପିକାରକ ଔଷଧ, ୨ ଛୁଣ୍ଡାଲୁଗା, ୩ ହରବା, ପଞ୍ଜର

ଦମୟନ୍ତୀ ଭଲ ସୁଦ ପେଉଁ ଦାଗ
 ହେବାରୁ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚର
 କଲେ ସୁଶ୍ରବତ ସେହି ଭ୍ରମସୂତା
 ଦମୟନ୍ତୀ ଯେ ନିକର ।
 ହୁଷାର୍ଥ ଗୁଡକ ବଡ ତ ସୁଦେବ
 ବୁଲୁଥିଲେ ଦେଶାକାଶେ
 ଦମୟନ୍ତୀ ରୂପ- ଯେନ-କାଳ ସମେ
 ଦେଖି ନେଲେ ନିର୍ଦ୍ଦିମେଷେ ।
 କାହିଁ ବିଦରବ କାହିଁ ବା ନିଷଧ
 କାହିଁ ରହେ ଚେଦପୁର
 ମହାସ୍ବଜ କନ୍ୟା ନଳ-ପତିପ୍ରାଣୀ
 ଦେଖିଲେ ସେ ବିପ୍ରବର ।
 ବିଧାତା ବିଧାନ ଦୁର୍ଗମ ନିଦାନ
 କେ କଲି ନପାରେ ତାହା
 ଯକେଶ୍ବର କନ୍ଦର ବରଜି କି ଜାଣି
 ବିଶ୍ରାମେ ବା ଶଶାଗୁହା ।
 ଦବିଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅହାର ବିଘ୍ନନ
 ଯାପୁଥିଲେ ଦିବା ନିଶି
 ନାନା ରତ୍ନ, ଧନ, ମାନ, ସମ୍ପାଦନ
 ସୁଯୋଗେ ଯୁଧା ବିନାଶି ।
 ଭାଗ୍ୟ ଚକ୍ର ଗତି ଅଗୋଚରେ ଶିତି
 ପରନ୍ତମେ ଦବାସନ୍ଦ

କାହା ଶିରେ ଦେବେ ଚନ୍ଦ୍ରପାଣି କେବେ
ଯଶ-ରାଶି ଏଅଭୟ ।

ଅଳ୍ପ କଷ୍ଟେ ପଢ଼ି ସବୁଥିବା ଜନେ
ଶାଳ୍ୟାଳାଦି ଖାଦ୍ୟ ଅଶା

ମନରେ ମାତିଲେ ତାର ପ୍ରଭବରେ
ବଦାଏ ଦୃଷ୍ଟି ସହସା ।

ହୃଦୟ ଅଳୟେ ଗଢ଼ିନୀଏ ଶ୍ରଦ୍ଧାର୍ପଣ
ନାନା ବାସନାଭରୁଚି

ବଡ଼ର ସେଷଣି ସ୍ତ୍ରୀଦମ୍ଭଜା ଜଣି
ବୁଦ୍ଧି କରେ ମୁଖ-ରୁଚି ।

ଅମୃତବା ହୋଇ ଭବସରେ ଭାଷି
ସୁଦେବ ଯିବା ସମୟେ

ଦମୟନ୍ତୀ ଦେଖି ହେଲେ ବିମୁଖିନୀ
ପଚାରିଲେ ତୁମ୍ଭେ କାହିଁ ।

ପ୍ରବେଶ ନିଷେଧ- ପୂର୍ବେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ
ବର ନେଲୁ ଅଗମନ

ଜାଣେ ମୁଁ ଅପଣା ନୁହଁ ପୁରଜନ
କହୁ ଅଗତ କାରଣ ।

ପରିଚୟ ଦେଇ ବିପ୍ର ଦେଲେ କହି
ସେହି ସ୍ଥାନ ରଜା ଦୁର୍ଗ

ଜେମା ଅନ୍ୱେଷଣେ ବୁଲି ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ
ଲଭିଲେ ତେବେ ସାକ୍ଷାତ ।

ପିନ୍ଧାଳୟ ବାଉଁଶି ଶୁଣିବା ଅକାଂକ୍ଷା
 ପୁରୁଷ ମନ-କନ୍ଦରେ
 ସମ୍ଭାଷଣେ ରତା ହେଲେ ଦମୟନ୍ତୀ
 ନିଜେ ଥିଲେହେଁ ଖେଦରେ ।
 କଥୋପକଥନୁ ଜାଣିଲେ ସରବେ
 ନାରୀ ଭ୍ରମ ରାଜଜେମା
 ସ୍ତ୍ରୀୟ ଭଗ୍ନୀ ସୁତା ସୁନୟା ସଙ୍ଗିନୀ
 ଜାଣିଲେ ପୁର-ମଣିମା ।
 ନଳକ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଜାଣିଲେ ମଦୁଷୀ
 ହେଲେ ସେ ଶୋକେ ନିମଗ୍ନା
 ବୋଇଲେ ଭଗିତ ହେଲ ଦମୟନ୍ତୀ ?
 ମୋକ୍ଷସ୍ତ୍ରରେ ତୁ ଗୋପନା ।
 ଶୈଶବେ ମୁଁ ତତେ ମୋ ଭଗିନୀ ସାଥେ
 ଦେଖିଥିଲି ଥରେ ସିନା
 ପରେ ଦେଖା ନୋହି ବହୁଦୂରେ ରହି
 ଭୁଲିଲି ଏବେ ମୋ କନ୍ୟା ।
 ତୁହି ସେ ପ୍ରଥମା- କନ୍ୟା ତ ମୋହର
 ସୁନୟା ତୋର କନିଷ୍ଠା
 ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବଶତଃ ମୋର ପୁରାଗତେ
 ରଖିଲୁ ଯେ ମତେ ତୁଷ୍ଟା ।
 କେବେହେଁ ତୋହରେ ମୁହିଁ ଅଜ୍ଞାତରେ
 ଥିଲେହେଁ ଅଶିଷ୍ଟାଗୁରେ

ମୋ ଗୁରୁକୁ ମାନି ନିଅ ପ୍ରାଣଧନ
ନ ରହ କେବେ ଯୋଡ଼ରେ ।

ମୁଁ ଯେଣୁ ମାଉସୀ ମୋ ଅଶିଷ ରାଶି
ଘେନ ମୋ ଉତ୍ତମା ଜେମା
ତୋହର ଦୁର୍ଗତ ଅବର ଦୁଃସ୍ଥିତ
ମୋ ବୁଦ୍ଧି କରଇ ବଣା ।

ପତି-ପ୍ରାଣା ପତି ଭେଟିଣ ଝଟିତ
ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାସୁର ବିନାଶି
ମୋ କଲ୍ୟାଣ ବଣେ ରହ ନିଜ ଦୋଶେ
ମଣ୍ଡିତେ ବିରୁଦ୍ଧ ରାଶି ।

ପୁରେ ପ୍ରବେଶିଲ ଗହଳ, ଚହଳ
ସବେ ଜାଣିଲେ ଯୁବତୀ
ସତୀ ଶିରୋମଣି ନିଷପେ ଯେ ରାଣୀ
ନିଷ୍ଠୁଳକା ଦମୟନ୍ତୀ ।

ଗନ୍ଧବହୁ ସତ୍ୟ- ଗନ୍ଧ ପ୍ରକଟିତେ
ମୌରବ ବାଢ଼ିଲ ଖର
ନଳ ରାଣୀ ଗଲେ ବାକ୍ୟ ସୁମମାଳେ
ମଣ୍ଡିଲେ ସଙ୍ଗିନୀକୁଳ ।

ସମାଦର ଭରେ ଦମୟନ୍ତୀ ପୁରେ
ବିଶ୍ରାମିଲେ କେତେ ଦିନ

ବିଦରଲେ ଯାଇ ଜନକ-ଜନନୀ
ଦର୍ଶନେ କରଲେ ମନ ।

କିଛି କାଳ ଧରେ ମହୁଷୀ ଗୁମ୍ଫାରେ
 ଅକାଂକ୍ଷା କଲେ ଗୋଚର
 ସେ ଧନ ରତନ ବାହନ, ପ୍ରଦାନି
 ବିଦାୟ ଦେଲେ ସବୁର ।
 ଅବର କହିଲେ ମୋ ପୁଜ୍ୟା ଭଗିନୀ
 ଜଣାଇବୁ ମୋ ପ୍ରଣାମ
 ତୋର ପରଚୟ ନ ପାଇ ମୁଁ ହେୟ
 ନ ଦେଲି ଯୋଗ୍ୟ ସମ୍ମାନ ।
 ସ୍ବପ୍ନରେ ପ୍ରବେଶି ନିଷଧ-ମହୁଷୀ
 ପିତା, ମାତା, ଗୁରୁଜନେ
 ଯଥା ଯୋଗ୍ୟ ଅଭି- ବନ୍ଦନ ଭିକାର
 ରହିଲେ ବିଷଣୁ ମନେ ।
 ସ୍ବ ସ୍ବାମୀ ସନ୍ମାନ ନ ଲଭି ନନ୍ଦନା
 ଭଙ୍ଗୀ ଦିଶୁଥାଏ ଶୀଘ୍ର
 ଚନ୍ଦ୍ରା-କାଠ ଅନ୍ତେ କାଠନ୍ତି ନିରତେ
 ବୁଦ୍ଧି କରୁଥାନ୍ତି ବଣା ।
 ସ୍ବଜନ ଲଳନା ବଣେ ଯେ ଲଳନା
 ବିହରନ୍ତି ଦିବା-ବାଲେ
 ନିଶୀଥେ ପ୍ରବଳ ବିରହ-ଗଣ୍ଡାଳ
 ବାଧାଦିଏ ହୃଦୟରେ ।
 ଦିବ୍ୟ ଦିନ ଜେମା ୧ ପ୍ରଭତୁ ଶରୀର
 ଦୈନିକ ବିଷାଦିତ ମନେ

ରହୁଲେ ଜନନୀ ହୋଇଣ ଦୁଃଖିନୀ
ଜଣାଇଲେ ତା' ଗୁଜନେ ।

ନଳ ଅନ୍ୱେଷଣ- ଚନ୍ଦ୍ରା ସବ୍ ପ୍ରାଣ
ଅବସିଲ ଦୃଢ଼ତର
ଦୁଇ ପଠିଅର ନଳ ଖୋଜାପାଇଁ
କରଲେ ରାଜା ବିଚାର ।

ସୁଯୋଗ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପୁରୋଧାଦି ଗଣେ
ଅମନ୍ତ୍ରିଲେ ଯଥାବିଧି
ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନୀ, ବାଗ୍ମୀ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଜାଣି
(ସ୍ୱକା) କହିଲେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବୋଧ ।

ଉପଦେଶ ଅଣେ ଦମୟନ୍ତୀ ପାଶେ
ତାହାକୁ କଲେ ଘେଷଣ।
ସେ କହିଲେ ହିଜ ଭଲ ରାଜ୍ୟ ରାଜ୍ୟ
ଖୋଜ ନଳ ମହାମନ ।

ଅକାର, ସ୍ଵରାବ ବଞ୍ଚିନେଇ ସବା
 ଚନ୍ଦ୍ରଟେ ଦେଲେ ସୁରାଧା
 କହିଲେ ଅବଶ୍ୟ କଷ୍ଟ ଭୋଗ ବଞ୍ଚି
 ଥାଉପାରେ କିଛି ଦୃଢ଼ ।

ଜନ ସମାଗମ ସ୍ଥଳେ ବହୁ ପ୍ରେମ
ପ୍ରଗୁଣିବ କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ
ଦେଖିଛନ୍ତି କେହି ନିଜ ଜାୟା ନେଇ
ଏକାକିନୀ ସ୍ଥଳେ ବନେ ।

ଅବର କହୁବ କେ ପ୍ରିୟା ପଶନ୍ତୁ
 କାଟିକର ଛୁଳବସ୍ତ୍ରା
 ଶୁଳ୍ଲ-ବସ୍ତ୍ରା ସମେ ଛଡ଼ିଦେଇ ବନେ
 ରହନ୍ତି ନଥାଇ ଚିନ୍ତା ।
 କାହିଁ କେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ବିପ୍ରବର
 ନିରୁତ୍ତର ଫେର ଅସ
 ଉତ୍ତର ଅଶାରେ ରାଜ୍ୟେ, ପକ୍ଷୀ ପୁରେ
 ବୁଲିରହ ଅହର୍ନିଶ ।
 ମୁଁ ଜାଣେ ନିଶ୍ଚୟ ବହୁ କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ
 କରବ ହେ ଦୁଇ-ବର
 ଅଶାଞ୍ଜିତ ଫଳ ଲଭେ କଷ୍ଟ ଜାଳ
 ଅବଶ୍ୟ ହେବ ପାସୋର ।
 ଗୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା କେତେ ଅଶି ବିପ୍ରହସ୍ତେ .
 ସମର୍ପିଲେ ଦମୟନ୍ତୀ
 ଯଥାଥେୟ ସେ ସିନା ଅନେ ନୋହୁ ଘେନା
 କେ ମଳ-ସ୍ତରେ ଜଣାନ୍ତି ।
 ପଣ୍ଡିତ ସ୍ୱବାସେ ଯାଇ ପ୍ରିୟା ପାଶେ
 ଜଣାଇ ନେଲେ ବୃତ୍ତନ୍ତ
 ଭାଗ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅମ୍ଭ ଶିରେ କଲା ଠାବ
 (କହେ) ଲଭିବା ଧନ ବହୁତ ।
 କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧେ ମାତ୍ର ସବ ଶୁଭାଗମ
 ହୋଇବ ଅମ୍ଭ ଅଳସେ

ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ସବେ ମୌନ ହୋଇ
ରହିବା ଦେଖିଲେ ଦୁଇ
ନିଦାନିଲେ ତହିଁ ଏକ କୃଷ୍ଣଦେହୀ
ଥିଲେ ମାତ୍ର ପ୍ରଭାବିତ ।

ବିଦାକ ନ ଲଭି ନମସ୍କାର ଲଭି
ଫେରିଲେ ସେ ରାଜପୁରୁ
“ଅର୍ଥଲେଖ ଜନେ କି ଅଭିବାଦନେ
କେବେ କି ଦିଶିବେ ଗୁରୁ ?

ଅର୍ଥଲେଖ ଦଣ୍ଡୀ ନେବ କି କେ ଭଣି
ଶୁଣୁ-ଦଣ୍ଡବଦ ଦେଇ

ଶ୍ଵାନ ଅନାଦାରେ ମାତ୍ର ସମାଦରେ
ରଖିଲେ ମାନବ କେହି” ।

ବିଷୟ ବଦନେ ସେ ଗଲେ ପଞ୍ଜନେ
ପ୍ରତ୍ୟାଗମନାଭିମୁଖୀ

ଭେଟିଲେ ସେ ମାର୍ଗେ କୃଷ୍ଣାଙ୍କ ଯୁବକେ
ସେହି ଭାବୁ ନେଲେ ଭାବି ।

ପରୁରଲେ କାହିଁ ଭବ ବାସ ବିପ୍ର
କହିଲ ଗୁପ୍ତ ଚରଣ

ଭବ ମୁଣ୍ଡ ପ୍ରଶ୍ନ ଯେହୁ ଶତଦ୍ଵାରୀରଣ
କାହାଦ୍ଵାର ସେ କଥିତ ।

ଉତ୍ତର ଅପେକ୍ଷା ନ କର ସେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା
କଲେ ଭାବୁକ ଉତ୍ତର

ସଜା କେହି ବନ୍ଦୁ ସ୍ବପନ ହରଣୀ

କରେ ଅପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ।

କେହ୍ନେ ପଡ଼ି ନିନ୍ଦା ତା ହୃଦୟେ ଫରେ

ଜାଣି ସତ୍ୟ ସମାଗୁର

କ୍ଷୁଧା ବାଧା ହୋଗେ ସ୍ଥାମୀ ନେଲ ବାସ

ହେଲା କି ତା ଅସୁବର ।

ପଢ଼ନ୍ତି ଧାରଣେ ହୋଇ ସେ ଶତନାମା

ସ୍ୱାଧୀନ ନିଜ ବସନ

ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବାଣୀ: ପକ୍ଷୀ ନେଲେ ବସ୍ତ୍ର

ଦେଶ ସେ ଲେଉଟା ଅନ ।

ଗହନ କାନନେ ଥିଲେ ସେ ଦମ୍ଭଟ

ଅନନ୍ତେଷାୟ ସେ ହୋଇ

ନିଜ ପତ୍ନି-ବାସ ପଶନ୍ତୁ ସେ କାଟି

ପରିଧାନ କଲ ତାହୁ ।

ଲଜ୍ଜା ଡରେ ନଗେ ନ ରହି କେ ଜନ

ବାଟିଲା ପତ୍ରୀ ବସନ

ସେ କଲ ଅନାଦି ସେ କଥା କ୍ରମେ

ବିଶେଷ କବିତା ରଚନା ।

ବିଧୁ ବିଧାନ ଯେ ଦୃଢ଼ ବାନ୍ଧ ଦେହୀ

ସରବେ କରେ ଗୁଳିତ

ସତୀ ବୋଲିବା ପଦ-ଚୋରା ନାମା

ଦେବା କି ଦେଲା ଭାବେ ।

ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ଯେହୁ ସୁଖେ ଦୁଃଖେ ସେହୁ
 ପତି ସଙ୍ଗରେ ଭାଗିନୀ
 ସୁଖେ ପତି ସେବା ଦୁଃଖେ ତାର ନିନ୍ଦା
 ବାଢ଼ିବ କେଉଁ ଭାମିନୀ ।
 ନିଜ ପତି ନିନ୍ଦା ନ ସହିଣ ସତୀ
 ନିଜ ଅଙ୍ଗ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡେ
 ଦହୁଥିଲେ ବୋଲି ପୁରଣ କାହାଣୀ
 ନ ଶୁଣେ କି ସତୀ ଦଣ୍ଡେ ।
 ଦୁଃଖାଣ୍ଡିବେ କାଳେ କେ ଭାସିବା ବେଳେ
 ତାର କି ରହେ ବିବେକ
 ସୁଶିଶୁରେ ସିନା ସୁଜ୍ଞାନ-ମାନବେ
 ବୁଝିବେ ଅବସ୍ଥାତକ ।
 ସନ୍ନିପାତେ ପଡ଼ି ସ୍ବପନୀ କାମୁଡ଼ି
 ନେଲେ ପତ୍ନୀ ନିନ୍ଦବକ୍ତ
 ଅପଦ ସମୟେ ମିତ୍ର ଶତ୍ରୁ ହୁଏ
 କହନ୍ତି ପରା ବିବେକ ।
 ଗୋକସ୍ତ ଭଉସୁ ନିତାନ୍ତ ଅସ୍ଥିସୁ
 ହେଲେହେଁ ଦୋହନ କାଳେ
 ମାତା ପାଦେ ଶିଶୁ ବନ୍ଧା ଯାଏ ପରା
 ମାତା କି ବରର ବେଳେ । (ହେଲ)
 ମରଣ ସମୟେ ସନ୍ତାନ ଓଧର୍ଷଣୀ
 ନୁହେଁ ବୋଲି ବିବେଚିତ

ରସାମ୍ନାତ ତତ ଯେ ସତା ବିସ୍ମୃତ
 କରେ ମାତ୍ର ସେ ନିନ୍ଦିତ ।
 ଅଦିତ୍ୟ କରଣ ଅଟେ ମାତ୍ର ଦ୍ୱାନ
 ସତାକୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ । ଅଗରେ
 ସତା ନାରୀ ସୌଧେ ଅବା ବନ ମଧ୍ୟେ
 ଅରକ୍ଷେ ରହେ ଶୁଣରେ ।
 ତା' ଗୁଣ ପ୍ରବଳ ନୟନେ ଅନଳ
 ହୃଦ ଏକନସାର ସମେ
 ତାହାର ସମୀପେ ଗମନେ ଅକ୍ଷମ
 ଅଟନ୍ତି କ୍ଷୁରେ, ଅଧମେ ।
 ପତ ଜାଣି ପତ୍ନୀ ସତା, ପତକୁତା
 ଶୁଣିଲେ ତାକୁ କାନନେ
 ପତ ବା କି ନିନ୍ଦା- ପାଶେ ହେବ ବନ୍ଦୀ
 ଯେ ଭେଗେ ଯାତନା ଗଣେ ।
 ବିଭବାଦି ପୁଣ୍ୟ ଯେ ଥିଲେ ଭୁବନେ
 ସେ ହେଲେ ନିରଳ ପ୍ରାଣୀ
 ବିଶ୍ୱକର୍ତ୍ତା ନିଦା କରବକି କଦା
 ଯେ ନର ଅଟେ ବିଜ୍ଞାନୀ ।
 ସତା ଧର୍ମେ ପତ ଦେବତା ଯୁକ୍ତକ
 ପତଠାରୁ ଗୁରୁ କେହି
 ନାହିଁ ତ ଜଗତେ ତାହାର ନିନ୍ଦିତେ
 ସତା ବୋଲଇବ କେହି ।

କହୁ କହୁ ଗଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳ ଯୁବାବି
 ସିନ୍ଧୁ ହେଲ ଅଶ୍ରୁ ନାରେ
 କଣ୍ଠ ଅବଶେଷେ ସ୍ବପ୍ନ ଘାତ ଶବ୍ଦେ
 ବାହାରଲେ ମୁଖ ଦ୍ବାରେ” ।

କ୍ଷୟୋଦୟ ସର୍ଗ

ସେ ଦୃଶ୍ୟେ ବିମୁଗ୍ଧ- କାର୍ତ୍ତା ସେ ବିରସ
 ହୋଇ ଚଳିଲେ ସ୍ବମାର୍ଗେ
 କିଛି ଦିନ ପରେ ହେଲେ ଭ୍ରମପୁରେ
 ଦେଖିଲେ ଭ୍ରମଜା ବେଗେ ।
 କହିଲେ ପ୍ରଶ୍ନକୁ କେହି ଉତ୍ତରକୁ
 ନ ଦେଲା ରୁଦ୍ରପଳ-
 ପୁରେ ପ୍ରବେଶିଣ ପ୍ରଶ୍ନେ ଉତ୍ଥାପନ
 କଲେ ହୋଇଣ ବିଷୟ ।
 ସଭାରେ କେ ହେଲେ ଉତ୍ତର ନ ଦେଲେ
 ବିକଳାଙ୍ଗ ଯୁବା ମାତ୍ର
 ଶୁଣି ମୋ ଅବୃତ୍ତ ଶୀତଳ କର ମତ
 ହେଲେ କେବଳ ବିରକ୍ତ ।
 ପାଉଁ ପାଉଁ ପଥେ ସେ ଭେଟିଲେ ମତେ
 ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନିଃଶ୍ବମେ ।
 ରହସ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ତାହାଙ୍କ ଉତ୍ତର
 କହିଲେ ବିପ୍ର ଅସ୍ମିନେ ।

ହରିଣି ତଦନ୍ତ ଲଭେ, ତାର ଅନ୍ତ
 ଶୀତଳ ହେଲା ତ ବାରେ ।
 ଦମୟନ୍ତୀ ହୃଦ- ୧ ଉପାହାରବିନ
 ବିପ୍ର ବଚନ-ତପନ
 କଲ ବିକଶିତ ସେ ହେତୁ ଅମିତ
 ତୁମ୍ଭ ହେଲେ ସେ ବହନ ।
 ତାହାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ଲଭେ ସେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନା
 ହୋଇ କରଲେ କୌଶଳ
 ମାତା ଅଙ୍ଗିକୃତେ ଜନକ ଅଜ୍ଞାତେ
 କଲେ ଯେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମୂଳ ।
 ପୁନଃ ସ୍ବୟମ୍ବର ଯୋଗାଡ଼ ପ୍ରଶ୍ନର
 କରିନେଲେ ଦମୟନ୍ତୀ
 ଦିନକରେ ତାହା କରିନେବା ସ୍ବଭା
 ଚିତ୍ତେ ତାଙ୍କ ଗଲା ମାତ ।
 ପ୍ରଥମେ ବରଣି କଲେ ନଳ ରାଣି
 ଜାୟା ଗୁଡ଼ି ସେ ଅଦୃଶ୍ୟ
 ରହୁବା ବଶିଷ୍ଠ ସାମାଜିକ ମତ-
 ସ୍ବୟମ୍ବର କରିବେ ସେ ।
 ରାଜନେ ନ ଲେଡ଼ି ରୁଦ୍ରପନେ ଲେଡ଼ି
 ପଠାଇଲେ ଶୁଭ-ଲେଖା
 ସାରଥୀ ତାଙ୍କର ଯେଣୁ ନଳବର
 ପଦୁଞ୍ଚିବେ ନୋହି ଶଙ୍କା ।

୧ ଉପାହାର ରୂପକ ପଦ୍ୟ

ଅସିଲେ ବାହୁକ ସରବେ ପୁଲକ
 ହେବେ ତ ସେ କଥା ସ୍ଥିର
 ବିଦର୍ଭ ଅକାଶ ଦୁଃଖ-ଘନାଶ୍ରିତ
 ଭ୍ରାସୁର ହେବ ନିକର ।
 ନନ୍ଦନା ମୀମଂସା ଶୁଣି ଭ୍ରମଯୋଗୀ
 ସୁତାକୁ କଲେ ପ୍ରଶଂସା
 ଯୁପ୍ରଣିୟ-ବନ୍ଧୁ ଭ୍ରାତାଙ୍କ କରେ
 ପ୍ରୀତେ ଛଡ଼ିଲେ ସଦସା ।
 ସୁଦେବ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପେଶି ଦୁତ ପଣେ
 କହିଲେ କହିବ ରାଜେ
 ଭ୍ରମ ପୁରେ ସବେ ଲେଡ଼ିନ୍ତି ରାଜନ
 କରବେ ସେ ନିଶ୍ଚେ ବିଜେ ।
 ଦେଶି ସେ ଜେମାକୁ କରେ ବିରୁଦ୍ଧକୁ
 ଦିଶନ୍ତି ସେ ଏବେ ଡୋର
 ନଳକ ସଠିକ ଶତ୍ରୁଦନ୍ତ-ଠତ୍ରଦକ
 ଲଭେ ଶୁଷ୍ଟ ଲିତା ପର ।
 ତାଙ୍କ ଭ୍ରାତା ପ୍ରୋତ-ସ୍ବତା ବ୍ୟାହଗତ
 ଜେମା ଅଟକ ସେକ୍ଷଣି
 କହିଲେ ବିଶ୍ବାସେ ଚଳିବ ସାବେତେ
 ଅମନ୍ତ୍ରିକ ନରମଣି ।
 ବାଲି ସ୍ବପ୍ନସ୍ବର ଦିନ ରହେ ସ୍ଥିର
 ଗୁପ୍ତେ କହିବ ନରେଶେ

ସମୟ ଅଭାବେ ଏଥେ ହେଲି ମୁହିଁ
 ମୌଣିକ ରାଜା ଅଦେଶେ ।
 ଜେମାଙ୍କ ପାଳଣି ସୁଦେବ ବ୍ରାହ୍ମଣ
 ପଦ୍ମସ୍ଥ ଅଯୋଧ୍ୟା ପୁରେ
 ରାଜାଙ୍କ ଦୂରତେ ହେଲେ ଉପଗତ
 ଜଣାନ୍ତି ରାଜା ଛମ୍ପୁରେ ।
 “ମୁଁ ପେଶୁ ସଭକ ନଗର ଗୁଳକ
 ରାଜନ-ବିଶ୍ୱାସ ପାତ୍ର
 ରାଜନ ଦମ୍ପତ ମୋରେ ବହୁ ପ୍ରୀତ
 ପଠାଇଲେ ମତେ ଦୁଇ ।
 ସୁଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନା ଦମୟନ୍ତୀ ଜେମା
 ସବେ ଜାଣନ୍ତି ଭାବରେ
 ରୂପବତୀ ପାଣି- ଗ୍ରହଣେ କେ ମାନା
 ନୋହୁବ ବା ନିଜହୁତେ ।
 ‘ମାଳତୀ ସୁମନ- ମନ ବିମୋହନ
 ପୁଟିଲେହେଁ ବନଦେଶେ
 ‘ଗନ୍ଧ-ବହୁ ଗନ୍ଧ ପ୍ରସାରିତ ରଖି
 ଭ୍ରମର ମତ ଅକର୍ଷେ ।
 ସୁଗୁଣୀ ସୁଗୁଣ ପ୍ରସ୍ତ ବିକାଶିତ
 କର ନିଅଇ ନିରତେ
 ବିପକ୍ଷତ ଜନେ ବିପକ୍ଷତ ଗୁଣ
 ବାହୁଥାନ୍ତି ସିନା ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ।

ପରଦିନ ସ୍ୱୟ- ମୃର ରହେ ସ୍ଥିର
 ଜାଣି ଅହେ ମହାରାଜା
 ତବ ଶୁଭାଗମ ଲେଖନ୍ତି ରାଜନ
 ଅବର ସବ ପରଜା ।
 ସୁଯୋଗ୍ୟା ରମଣୀ ଯୋଗ୍ୟପାତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର
 ବରବେ ଶ୍ରମ ବିଘ୍ନାନ
 “ବରଟା କି କେବେ ରାଜହଂସ ଗୁଡ଼ି
 ଅନେ ରଖେ ଅଭିମାନ ।”
 ରାଜା ମନ-ମାନ ଦୁଇଟି ଭାଷଣ-
 ବଡ଼ିଶରେ ହୋଇ ଧୂତ
 ଉପାୟ ଚନ୍ଦ୍ରନେ ବାହୁକେ ଅହ୍ୱାନ
 ଅଜ୍ଞା ପଠାଗଲା ଦ୍ରୁତ ।
 ତାଙ୍କ ଅଗମନେ କହିଲେ ଶ୍ରୀମୁକ୍ତନ
 ଦମୟନ୍ତୀ ସ୍ୱପ୍ନମୃର
 କାଲି ହେବ କହି ଦୁଇକୁ ପଠାଇ-
 ଲେଖି ଶ୍ରୀମ ନରବର ।
 ବହୁଦୂର ପଥ କାହୁଁ ଅମ୍ଭ ରଥ
 ଚଳିବ ଏକ ଦିନକେ
 ସେ ଚନ୍ଦ୍ରା-ଘୁଣ୍ଟିତ- ମସ୍ତକ ମୋହର
 ରଖେ ମତେ ବହୁ ଦୁଃଖେ ।
 ମଣିଲେ ଯେ ନଳ ସତେ କି ବୃନ୍ଦାବନ
 ନିଷେପିଲେ ଯେ ଅଗନି

ଦୁଃଖସବେ ଭାସି- ଥିବାରୁ ଅଜ୍ଞାତେ
 ଶ୍ରିୟା ସ୍ବୟମ୍ବରେ ମାନା ।
 ସତେ କି ମୋ ପ୍ରାଣ- ଶ୍ରିୟା ଦମୟନ୍ତୀ
 ଅନ ସ୍ବୟମ୍ବରେ ରତା
 ତା ପ୍ରାଣେ ମୋ ପ୍ରାଣ ଥିଲା ବିଜଡ଼ିତ
 ରଜନୀଶେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଯଥା ।
 ବିଭ୍ରାଜ୍ୟ ସେ ନୋହୁଁ ବିଭ୍ରାଣ ହେବାର
 ଅଶ୍ବର୍ଥ କଥା ନିଶ୍ଚୟ
 ସତ୍ୟାସତ୍ୟ ବାଞ୍ଛି ହୋଇଲା ତର୍ଜିତ
 ପରେ ସଦ୍‌ଭାବ ଉଦୟ ।
 ଦୁଇକୁ ପଠାଇ ମୋର ବାଞ୍ଛି ନେଇ
 ଥିଲେ ସୁଚତୁର୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀ
 କୁହିମେ କିବା ସେ ପୁନଃ ସ୍ବୟମ୍ବରେ
 ପକାଇଲେ ଏବେ ହୁଏ ।
 ଅସତ୍ୟ ଖବର ବଳେ ସେହି ସ୍ଥିର
 ମତେ ନେବା ପାଇଁ ଛଳ
 କରିନେଲେ ସେହି ମୋର ପ୍ରାଣସହ
 ମୋ ଦେଖା କରିଣି ମୂଲ ।
 ମୁଁ ଯଥା ସାକ୍ଷାତ- ଲଳସା ବ୍ୟାକୁଳ
 ତଥା ରହେ ତାଙ୍କ ମନ୍ଦ
 ଘଟଣା ଜୁଲୁ- ଉଦାହରଣ ତ
 ସଜାଡ଼ିଲେ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ଦ ।

ନୁହେଁ ତାଙ୍କ କଳ ମାତ୍ର ଦୈବୀ-କଳ
 ଭବ୍ୟ ଦୃଢ଼-ସାଧନେ
 ପରିହାର ଯଥା ସେହି ସେ ନିୟତ
 ସେ ଭାବ ଅସର ମନେ ।
 ଏକ ଦିନକେ ତ ବହୁ ଦୂରପଥ
 କେ ନେଇ ନପାରେ ରଥ
 ମୁଁ ଯେଣୁ ବାହକ ସେ ଜାଣନ୍ତି ଠିକ
 ମୁଁ ରଥ ନେବା ସମର୍ଥ ।
 ମନସ୍ତାପାନଳ ହେଲା ୧ ନିବାପଣ
 ନଳ କଲେ ମନ ଶାନ୍ତ
 କହୁଲେ ରଜନେ ନ ରହ ବିମନେ
 ନେବି ଏକ ଦିନେ ରଥ ।
 ନକର ଭାବନା ଅହେ ମହାମନା
 ମୁଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାରଥୀ ବିଶ୍ୱେ
 ହତାଶ ନହୁଅ ତୋଷ ମନେ ରହ
 ଯିବା ସ୍ୱପ୍ନର ଦେଶେ ।
 ବାହକ ବଚନ ବର୍ଷା ୨ ଘନବନ
 ଭରସା-ତରୁ ଜାଅନ୍ତି
 ରଖିବାରୁ ସେହି ବହୁ ପ୍ରୀତି ହୋଇ
 ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ କହୁ ।
 ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ବଦନେ କହୁଲେ ବାହକେ
 ଅଦ୍ଭୁତ ତୁମ୍ଭ ଭବିଷ୍ୟ

ମୋ ହୃଦୟ ସିନ୍ଧୁ କରେ ଉଦ୍‌ବେଳିତ
 ହୋଇ ପୂର୍ଣ୍ଣ-ଶଗଧର ।
 ସାୟଂକାଳେ ଗଲେ ବିଦର୍ଭ ନଗରେ
 ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରଦ୍ଧାଦୟ, ସୁମନ-
 ହାରେ ମଣ୍ଡି ହୋଇ ଦମୟନ୍ତୀ ପାଇ
 ସାର୍ଥ କରବି ଜୀବନ ।
 ପ୍ରତି ଉପକାର ନୂନ ନୋହୁ ମୋର
 କରଂ ହେବ ଶଗରୀୟାନ
 କନକ, ରତନ ମଣ୍ଡି ଅପଦନେ
 ପ୍ରଦାନିବି ନିଶ୍ଚୟ ଗ୍ରାମ ।
 ଅକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ବିଦ୍ୟା ଗଣିତାଦି ଶାସ୍ତ୍ର
 ଯେ ଅଛି ମୋର ଦକ୍ଷିଣା
 ସେ ହେବେ ତୁମ୍ଭର ଯୋଗ୍ୟ ପୁରସ୍କାର
 ଛଡ଼ାଇବି ମନୁଁ ବ୍ୟଥା ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ସର୍ଗ

ରାଜାଜ୍ଞା ଲଭଣି ମନ୍ଦୁରା ଗମିଣୀ
 ବାଛିଲେ ସେ ଗୁରୁ ହସେ
 ରୁଗ୍‌ଣ, ଶୀଘ୍ର ଚକାଜା ନେଇ ସେହି ଖୋଜି
 ଭେଟିଲେ ଅଯୋଧ୍ୟା ରାୟେ ।
 ରାଜୋଚିତ ମତେ ଶସ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ର ସଜ୍ଜିତେ
 ପୁରୁଁ ବାହାର ରାଜନ

ଦେଖିନେଇ ଅଣ୍ଟା ବହୁଲେ ହୃତାଶେ
 ଯେଣୁ ମଣିଲେ ସେ ଘ୍ରାନ୍ତ ।
 ଅଶ୍ୱାସନା ବାକ୍ୟେ କହୁଲେ ବାହୁକ
 ମୁଁ ଜାଣେ ଅଶ୍ୱ ଲକ୍ଷଣ
 ହେୟୁଜ୍ଞାନ ନୋହି ପ୍ରୀତେ ନରସାନ୍
 ବଡ଼ନ୍ତୁ ସୁଦବ୍ୟ ଯାନ ।
 ସଲନ, ସାରଥୀ, ବାଣ୍ଟେୟ ସହୃତ
 ଅବେହନ୍ତେ ରଥବର
 ଅଶ୍ୱେ ହୋଇ ଭ୍ରାତ ହେଲେ ଭୂ-ପତିତ
 ରଜା ହେଲେ ଯୋଗବର ।
 କିମନ୍ତେ ବାହୁକ ହୟ ବହୁହୟ
 କଲେ ତେଜ, ଓଜବନ୍ତ
 ଝଞ୍ଜାବାତ ବଡ଼ ଝଞ୍ଜେଃଶ୍ୱରା ଜିତ
 ଗତ ସେ କଲେ ପ୍ରଶସ୍ତ ।
 ଶତ, ଶତ ଯୁଗ ମାର୍ଗ ଅତୀତମ
 କରନେଲେ ମୋଦବହୁ
 ସାଗରେ ଯ ଅନଳ- ପୋତ ପରକାର
 ଦୁର୍ଗତ-ଗତ କଲେ ସେହି ।
 ଶବ୍ଦସୁତେ ଅନିଳ ଯଥା ରହେ ମିଳି
 ତଥା ଅଦୃଶ୍ୟ ଗମନ୍ତି
 ପଲକକେ ବହୁ ଦୂର ଦଉଡ଼ନ୍ତି
 କେହି କଳି ନ ପାରନ୍ତି ।

୧ ଭଲଙ୍କ ଅଶ୍ୱ, ୨ ଶୂମର, ବୋଇତ, ୩ ଅକାଶେ

ରାଜା ଉପରାଜା ହେଲା ରୁ-ପତନ

ବାହୁକେ ହେଲା ରାଜାଜୀ

ହୁଁରେ ରଖି ରଥ

ଅଣ ସେହୁ ବହୁ

ବାହୁକ କଲେ ଅବଜା ।

କହିଲେ ନଚେଶେ

ଛାଡ଼ି ତାର ଅଣା

ପଡ଼ିଲା ସେ ବହୁ ଦୂରେ

ଅଦ୍ୟ ବିଦରରେ

ପ୍ରବେଶ କାମନା

ଥିଲେ ତବ ମାନସରେ ।

ଯାଉଁ ଯାଉଁ ବାଟେ

ଶାହାଜା ପାଦପ

ଅସିଲ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରେ

ଶାଶା ପତ୍ର ସଖ୍ୟା

କରିନେଇ ଲେଖା

କହିଲେ ରାଜା ପୁଷ୍ପରେ ।

ହୁଜୁ ନ ଦେଖିଲେ

ବିଶ୍ବାସ କି ଭଲେ

ହେବ କହି ନରରାଣୀ

ବାହୁକ ଉତ୍ତର

ସବୁ ଲେଖାକର

ମାନିଲେ ରାଜା ଗଣନେ ।

ଶଳ-କଳି ପର-

ଗୁଳିଦେ ଯେ ନଳ

ଭୋଗିଲେ କ୍ଳେଶ ଅମିତ

ଅଳ୍ପକାଳେ ଦୂର-

ଦୃଷ୍ଟ ନଳକର

ବିନାଶ ହେବା ନିଶ୍ଚିତ (ଜାଣିଲା) ।

ତାହାକୁ ଏକାକୀ

ଦେଖି ନେଲା କଳି

ନିଦାନି ତାହା ସୁକାଳ

ଦେହୁଁ ବହୁର୍ଗତ ହୋଇଣ ପୁରତେ
 ହାଜର ହେଲା ଚଞ୍ଚଳ ।
 ବୋଇଲା ରାଜନ ଦ୍ୱେଷ ଭାବପନ
 ହୋଇ ମୁଁ ଦେଲି ଯାତନା
 ମୋ ଦୋଷ ସ୍ୱୀକୃତେ କ୍ଷମା ବହୁ ଚିତ୍ତେ
 ମୋ ହୁଟି କର ମାର୍ଜନା ।
 “କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥୀ ପୁରବେ” ଶହୁ ଥିଲେ ହେଲେ
 ସକ୍ତନ କରେ ଛହଣ
 ଶହୁ ମିତ୍ର ସମ- ଭାବେ ଯେ ଗଣନ୍ତି
 ନୀତିବନ୍ତ ପ୍ରାଣୀଗଣ” ।
 ଶହୁ-ଭ୍ରାତା ବିଭ୍ରା- ପଣେ ଅନାଦର
 କଲେକି ଦେବ ଶ୍ରୀରାମ
 ମିତ୍ର ଭାର ବାଳୀ ସହାରଣେ ଛଳି
 ଥିଲେ ସେ କହେ ଧୁରଣ ।
 ନଳ କ୍ଷମା କଲେ ଦେଇ ଅଭୟକୁ
 ଚଳିଲେ ସେ ରଥପାଶେ
 ଅସ୍ତ୍ରାଚଳେ ଯୁର ପ୍ରବେଶ ପୁରୁ
 ମିଳିଲେ ବିଦର୍ଭ ଦେଶେ ।
 ରୁଦ୍ରପନ ପ୍ରୀତ ହୋଇଣ ଅମିତ
 ନଳେ ଦେଲେ ପୁରସ୍କାର
 ଅସନ୍ନିତା ଜ୍ଞାନ ଗଣିତ ନିଦାନ
 ତାହାକୁ ଦେଲେ ସତ୍ତ୍ୱର ।

ସ୍ବାଗତ ୧ କୁମୁଦ- ବନ୍ଧୁ, ଦେଖି ଜେମା
 ୨ କୁମୁଦ-ହୃଦୟେ ମୋଦ
 ପ୍ରବେଶ କରଣ ନେଲ ଯେ ପ୍ରାସାଦେ
 ନଳ ଦେଖିବାକୁ ସଧ ।
 ଦେଖିଲେ ସେ ତନି ଜଣ ରଥାବେଘା
 କରନ୍ତି ଶୁଭ ବିଜୟ
 ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ନଳ ନ ଦେଖି ବିକଳ
 ହେଲ ଡାହାକ ହୃଦୟ ।
 ନଳ-ରାଜା ହୟେ ଭ୍ରମ ରାଜାଳୟେ
 ଅଣିଥିଲେ ଯେ ବାଣ୍ଟେ ଯୁ
 ଶାଳେ ସେହୁମାନେ ହେଷାବବ ଦେଇ
 ଚମକାନ୍ତି ରାଜାଳୟ ।
 “ଥୋକେ ପଶୁ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ଚିହ୍ନ ଥାନ୍ତି
 ଅପ୍ରାଣେନ୍ଦ୍ରୟ ବଢେଃ
 ତହିଁ ମଧ୍ୟ ହୟ ଏକ ତ ନିଶ୍ଚୟ
 ଜାଣିଲେ ଯେ ଥିଲ ସତ୍ୟ” ।
 ସେ ସଙ୍କେତ ଅସି ରାଣୀକୁ ଅସ୍ବାସ
 କହିଲ ଡାକ ପ୍ରାଣେଶ
 ପୁରାତ ହେଲେ ସେହୁ ଶୁଭକାଳେ
 ଚିହ୍ନିଲେ ସରଳେ ଅଶ୍ବ ।
 ଭ୍ରମ ରାଜା ଶୁଣି ସ୍ବୟଂ ବାହାର
 ପାଛେଟିଲେ ଛାତ୍ରପଳେ

ବାସ୍ତବ୍ୟ, ବାହ୍ୟେ ନିବାସେ ବିଭିନ୍ନ
ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଯୋଗାଡ଼ ରହେ
ଭଗ୍ନ ମନୋରଥା ହେବା ମନଶ୍ଚିନ୍ତା
ଦମୟନ୍ତେ ଭାରୁଥାଏ ।
ନଳ, ଦୁଃଖ, କାନ୍ତି, ଗୁଣ, ଦୁଃଖଭଜ
ଚିନ୍ତା ଚକ୍ଷୁଶ ସ୍ମରଣେ
ଝରଝରାଳୁ ବଜ ଦେଖାଏ ବହୁଭ
ଖେଳା-ପଟୁଆ ସାକ୍ଷାତେ ।
କଦା ମନାସନେ ହରଷ ଅସୀନେ
ବଦନେ ଫୁଟାଏ ହାସ
ପରସ୍ପର ଶ୍ରବ ହୁଅଇ ବିଲସ୍
ଅହଂକରେ ଗଣ୍ଡଦେଶ ।
ବିଷାଦ-ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୀର-କଣାବଜ
ଶୋଭଇ ମୁଖ ମଣ୍ଡଳ
ଜନନୀ ଅଗମ ଅଭୟ-ଭୟନ
ଶୁଣାଏ ତାହା ଧ୍ରୁମୁଳ ।
କୁଟ ନୀତି ବିଶା- ରଦା ପେ କେଶିନୀ
ଥୁଲ ତାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗତେ
ନଳଙ୍କ ଖବର ଅନୁସୂନ ସତ୍ତ୍ୱେ
ରାଣୀ ଧରିଥିଲେ ସାଥେ ।
ପଞ୍ଜୀଦେ ଯା କହି ଥିଲେ ଜେମାଦେଇ
ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କରଣେ ଶିକ୍ଷା

ଲଭିଲା କେଶିନୀ ନଳ ନେର ଚନ୍ଦ୍ରି
ସମ୍ପୁଣେ ସେ କଲ ବ୍ୟାଗ୍ୟା ।

ସେ ବାହୁକେ ଦେଖି ପ୍ରତିଅଙ୍ଗ ଲକ୍ଷି
ପରୁରଲ ପ୍ରଶ୍ନିତକ
ପ୍ରଥମ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଯେ ଉତ୍ତରଗଣେ
ଅବୃତ ହେଲା ସେତକ ।

କେଶିନୀ ପରୁରେ ତୁମ୍ଭେ, ନରବର
ଅପର ସଙ୍ଗୀ କଏସେ
ବାହୁକ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ସେ ବାଷ୍ପେୟ
ନଳରାଜା ସାରଥୀ ସେ ।

ରଥ ଚାଳନାରେ ରକ୍ଷନ କାର୍ଯ୍ୟରେ
ଦେଖି ମୋହର ପଟୁତା
ରାଜନ ସାଦରେ ରଖନ୍ତି ଯେ ମୋତେ
ଅଶ୍ୱଶାଳେ କର ନେତା ।

ଚତୁର୍ଥ କେଶିନୀ ନ ରହୁଣୀ ହୁନି
କହେ ନଳ ଗଲେ କାହିଁ
ବାହୁକେ କହିଲେ ସେ କାନନେ ଗଲେ
ଠିକଣା ନଜାଣେ କେହୁ ।

ଅବର ବାଷ୍ପେୟ ନଳଙ୍କ ଧନସ୍ୱେ
ଛାଡ଼ିଲେ ମାତୃଲାଳସ୍ୱେ

କହିବା ବୃତ୍ତନ୍ତ ସତ କି ଅସତ
ମତେ ତା ବିଦିତ ନୁହେ ।

ବୋଇଲେ ବାହୁକେ ଦେବ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ
 ବରଦ୍ଧ ଜଳ, ଅନଳ ।
 କହିଲେ ଦାସୀକୁ ଗୋପନେ ତୁ ରହି
 ଦେଖିବୁ ରକ୍ଷନ ବିଧି
 ଅନଳ, ସଲିଳ ବିଦ୍ୟାନେ ବାହୁକ
 କେମନ୍ତ ପାବନ୍ତି ରାକ୍ଷ ।
 ଅନୁଜ୍ଞାତୁପାୟୀ ଦାସୀ ଲୁଚି ରହି
 ଦେଖେ ତାଙ୍କ ରକ୍ଷାକ୍ରମ
 ପାଦ ପ୍ରଣେ ଜଳେ ପ୍ରପୁରତ ରହେ
 ତୁଣି ତ ହେଲୁ ଶକ୍ତିନ ।
 ଜାଳାନଳା ଭବ ହେଲୁ ବିଦୁରତ
 ସମାପ୍ତ ହେଲୁ ରକ୍ଷନ
 ଦେଖି ନେଇ ଦାସୀ ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରଣାଳୀ
 ଅଶ୍ରୁତ ହେଲୁ ସେକ୍ଷଣ ।
 ଦେବୋପମ କର୍ମ ବିନୁତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
 କରନେଲୁ ଜେମା ଅଗେ
 ସଦେହ-ପାଦପଂ ତାହାଙ୍କ ନିପାତ
 କଲୁ ସତ୍ପୁର ସରାଗେ ।
 ବିମୁଷ୍ୟକାବିଣୀ ମହା ବିବେକିନୀ
 ଲୁଗିଲେ ଅନ ପରଶେ
 ମାଂସ ତରକାରୀ କିଛି କରି ଗୈରୀ
 ବୋଇଲେ ଅଣ ମୋ ପାଶେ ।

ଅଦେଶ ପାଳିତ ହେଲୁ ବିଧିମତ
 ଡରକାରୀ ଜେମା ହାତେ
 ପଡ଼ିବାରୁ ସେହୁ ପୁଲକିତା ହୋଇ
 ବସିଲେ ତା ପରଶି ତେ ।
 ରସନା ରହିଯେ ନେଲେ ତା ପକାର
 କହିଲେ ନଳ ବ୍ୟତୀତ
 ଅନ କଲେ ପାକ ସେ ରାନ୍ଧଣା ତକ
 ସ୍ବାଦେ ହେବ ପରଭୁତ ।
 ସେ ପୂଜାନ୍ତୁଃ ପରାକ୍ଷା ବଶିତଃ
 ଜଣାନ୍ତି ନଳ ବାହୁକ
 ନାମେ ରାଜାପାଶେ ରହନ୍ତି ଗୋପନେ
 ନୁହେଁ ତା କଦା ? ଅଳ୍ପକ ।
 ମଦବା ସାରଥୀ ବିନା କାହା ରଥ
 ଗତି ହେବ ବାୟୁଜିତ
 ଦିନକେ ଅଯୋଧ୍ୟା ଛାଡ଼ି ବିଦରତେ
 ଯାନ ହେବ ଭ୍ରମଗତ ।
 ମାତଲୀ ଭାବନା ହେବ ନିଶ୍ଚେ ଭଣା
 ପାକ-ବିଧି ସମର୍ପଣେ
 ସଲିଳ, ଅନଳ ବିଦ୍ମାନ ରଜନ
 କେ କରବ ନଳ ଅନେ ।
 ନଳ ହସ୍ତେ ହେଷା- ରାବ ନ କରନ୍ତେ
 ମାତଲୀ ହେଲେ ଅଗତ

ସବୁ ସମାଗୁର କରନେଇ ଠୁଳ
 ସ୍ଥିର କଲେ ନଳ ସେ ତ ।
 ଦୁହିତା, ସନ୍ତାନ ଦେଇ ଦାସୀ ସଙ୍ଗେ
 ପଠାଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ରାନନା
 କହିଲେ ତାହାକୁ ସମଗ୍ର ଚଳଣି
 ନିଦାନିବୁ ହୋଇ ତୁନି ।
 ଦେଖି ସେ ଦୁହିତ୍ର ନଳ ସ୍ବ କୋଳକୁ
 ନେଲେ ପ୍ରେମେ ହୋଇ ବନ୍ଧା
 ଶେନହାସୁ ରତନେ ମଣ୍ଡାଇଲେ ବେନି
 ମାନସେ ବହିଣୀ ଯୁକ୍ତା ।
 କେଉଁ ଭାଗ୍ୟହୀନ ସନ୍ତାନ ସେମାନେ
 କାହୁଁ ହେଲେ ଏଥେ ଅସି
 ବଦନ ଦର୍ଶନେ ନବ-ଭାବମାନେ
 ମୋ ହୃଦେ ଯାଏ ପ୍ରବେଶି ।
 କହୁ କହୁ ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ ହେଲା ରୁଦ୍ଧ
 ବାସୁଲ୍ୟ-ପ୍ରେମ ପ୍ରବାହ
 ପ୍ରବାହରେ ଦେଲେ ତାଙ୍କୁ ଦାସୀ କରେ
 ସିକ୍ତ ବଦନେ ନିଶ୍ଚୟ ।
 “ଅହା ପ୍ରେମ ରତ୍ନ କ୍ଷପିତ ସଜ୍ଜିତ
 ହେଲା ବିଶ୍ବକର୍ତ୍ତା କରେ
 କି ବସ୍ତୁ ତହିଁରେ ରହେ ସଂଯୋଜିତ
 ଅଦୃଶ୍ୟ ବିକ୍ରମ ଖେଳେ ।

ପିତା ପ୍ରାଣ-ସାର ଅଂଶ ହୋଇ ମେଲ
 ସନ୍ତାନ ହୁଏ ଜନମ
 ସେ ହେତୁ ଏକରେ ଅନ ଅକର୍ଷିତ
 ହୁଏ ବା ରୁମ୍ଭକ-ସମ ।”
 ଦୁଶ୍ୟ ଦେଖି ଦାସୀ ମନେ ହୋଇ ତୋଷି
 ନେଇ ବାଳିକା ବାଳକ
 ଜେମା ପାଶେ ରଖି କହିଲ ସୁମୁଖୀ
 ସେ ନଳ ମୁଁ କରେ ଠିକ ।
 ଜେମା ଦୁଃଖ-ନାବ ଅଗାଧ ଅର୍ଣ୍ଣବେ
 ଭ୍ରାସୁଥିଲ ଅହରହ
 ପରାଣ ସୁଫଳ ହୋଇ କର୍ଣ୍ଣଧାରୀ
 ସମ୍ମୁଖେ ହେଲ ଉଦୟ ।
 କିବା ବିଷଜ୍ଞରେ ପ୍ରପୀଡ଼ିତା ନାରୀ
 ଥିଲ ଶତ୍ରୁକ ଅଗରେ
 ଅନ୍ତରଙ୍ଗ-ମିତ୍ର ସତୀତ୍ୱ ନିଶ୍ଚିତ
 ଟାଣି ରଖିଲ ମଙ୍ଗରେ ।
 ହାରିଥିଲ ଜ୍ଞାନ ସେ ଅସିଲ ପ୍ରନଃ
 ସ୍ୱାମୀ ଦର୍ଶନ ଲଳସା
 ଶାଶ୍ୱତକ ମାନ- ସିଦ୍ଧ ବଳରାଣୀ
 ସେ ବୃଦ୍ଧି କଲ ସହସା ।
 କହିଲେ ହରଷେ ଯାଅ ମାତା ପାଶେ
 କେଶିନୀ ବିନତ ଘେନି

ଭାବିଲେ ଶୋଧୁତ ହେଲ ତାଙ୍କ ଗାଦି
 ପତି-ପ୍ରାଣୀ ହେବେ ସେହି ।
 “ହସ୍ତେ ଦୃଢ଼ତର ପ୍ରହସ୍ତ ଲଗାଇ
 କଶା-ଯୁଦେ ପ୍ରହାରଣ
 କଲେ ତାର ଗତି ରହେ ଯଥାମତେ
 ତଥା ସେ କଲେ ଗମନ ।”
 ପତିଭିନା ହୋଇ ତନି ବର୍ଷ ରହି
 ଭୋଗିଲେ ନାନା ଯାତନା
 ସୁଦନ-ସୁଧାଂଶୁ ମନୋହର କର
 ବଶେ ସେ ହେଲେ ମୋହନା ।
 ପୁରେ ଦେବ-ଶଙ୍ଖ ହେଲ ନିନାଦିତ
 ଶୁଭ ସମୟ ଶକୁନ
 ଜଣାଏ ସଭିକୁ ନଳ, ଦମୟନ୍ତୀ
 ଅଳ ହୋଇବେ ମିଳନ ।
 ସ୍ୱପ୍ନମ୍ବର କାଳ ଦମୟନ୍ତୀ ନଳ
 ନୁହନ୍ତି ତ ଅଜ ସେହି
 ବହୁ କଷ୍ଟତର ୧ ପରୀକ୍ଷାକୁପାର
 ପାର ହୋଇଛନ୍ତି ଦୁଇ ।
 ଅଗେ ପ୍ରେମ-ରସ ଥିଲା ତ ଅଜ୍ଞାତ
 ଶିଖିଲେ ତା କାଳକ୍ରମ
 ସୁଖ ମନୋରଥ ହୋଇ ପ୍ରେମ ସୌଧେ
 ବସିବା ହେଲେ ସକ୍ଷମ ।

ସେ ସମୟେ କାଳ ଯା'ଗତ କୁଟିଳ
 ବିଭିନ୍ନେ ରଙ୍ଗେ ଉଭୟ
 ବାବୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ୧କୁଠାର ଅଦାତେ
 କଷିଲ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ।
 “କଷ୍ଟ ଭୋଗେ ସିନା ସୁଖେ ଜୀବନ
 ଯାହା କରେ ସୁଖ ନର
 କଷ୍ଟ-ବ୍ୟାପିକା ଯେ କରେ ଉପେକ୍ଷା
 ସଂସାରେ ସେ ନୁହେଁ ବର ।
 ସ୍ୱଚ୍ଛ ହେମ ସମ ଅଟେ ଯେ ଜୀବନ
 ଦହନ, ଦଳନ ପରେ
 ନିଷ୍ଠୁଳଙ୍କ ହୃଦ୍ୟ ଜନ ମନ ମୋହେ
 (ତଥା) ମାନବ ବାଧା, ବିଘ୍ନରେ ।
 ରସାଞ୍ଜନ ଉପ-ଲବ୍ଧ କରଣାର୍ଥେ
 ଯାତନା ମାତ୍ର ୨ନିକଷ
 ତହିଁରେ ୩ନିକାଷ ହେଲେ ଥରେ ମାତ୍ର
 ସୁଗୁଣ ହେବ ୪ନିକାଶ ।
 ତହିଁ ପାର ହୋଇ ଥିବାରୁ ସେ ଦୁଇ
 ପ୍ରେମ ତାଙ୍କ ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ
 ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ, ଅଭେଦ୍ୟ ଅଟଇ ସବଦା
 କେବେହେଁ ନୋହିବ ସୟ ।
 ଚଳି ଦମୟନ୍ତୀ ନଳଙ୍କ ପୁରତେ
 ଛୁଡ଼ା ହେଲେ ପ୍ରୀତିଭରେ

ତାଙ୍କ ବସ୍ତ୍ର, କାନ୍ଥ ଦେଖିଣ ଅଶାନ୍ତି-
 ମାନସେ ରହିଲେ ଥରେ ।
 ଦମ୍ଭିତ ମାନସ ମୂଳକେ ପୁରୁଷ
 ସ୍ବେଦ ଅପାଦ ମସ୍ତକେ
 ପ୍ରସ୍ତବଣ ସମ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ
 ଭବସ୍ନେ ରଖିଲ ଶୋକେ ।
 ଭଜସ୍ବରେ ନଳ କଲରୁ ହିମନ
 ଦମୟନ୍ତୀ ତଥାମତେ
 ଅରବଣ କର କମ୍ପାଇଲେ ପୁରୀ
 ନିବେଦ ହେଲେ ସମସ୍ତେ ।
 ନଳ ସହଚରୀ କେଶିନୀ ଚତୁରୀ
 ହର୍ଷ, ବିଷାଦ ଜଡ଼ିତ
 ଥିଲା ଛୁଡ଼ାଇବୁ ଦୁଇ ଦେଖି ନେଇ
 ନୋହି ପ୍ରବୋଧନେ ରତ ।
 ହିମନ ସଙ୍ଗମେ ଖେଳିଲା ପ୍ରଘନ
 ସ୍ବର-ଭଙ୍ଗ ଅସି ପରେ
 ଭବସ୍ନେ ବନ୍ଦନ କଲ କିଛିପଣ
 ପ୍ରେମ ସଙ୍ଗୀ ପରକାରେ ।
 କଥୋପକଥନେ ହେବାକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ
 ଦମୟନ୍ତୀ ଭାବ ମନେ
 ବୋଇଲେ କାହାକୁ ଦେଖିଛକି କେବେ
 ଯେ ପତ୍ନୀ ଛାଡ଼ିଲେ ବନେ ।

ତା' ଶ୍ରେବେଶ ଜାଣି କାଟିଣ ବାସାନୁ
 ଏକାକିନୀ ଛଡ଼େ ତାକୁ
 ବ୍ୟାଧି, ଭଞ୍ଜିକାଦି ହିଂସ୍ର ଜନ୍ମ ମୁଖେ
 ପକାଇ ନିଜ ପ୍ରିୟାକୁ ।

ବାକ୍ୟ-ଶର ବିଜି ବିଦାରତ ହୃଦେ
 ଦେଲେ ସେ ନଳ ଭଞ୍ଜର
 ସମୟ, ଅବସ୍ଥା ଲକ୍ଷେ କେ ପୁରୁଷ
 ବାଧ୍ୟେ କଲ ସେ ଅଗୁର ।

ନିଜ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ- ମଳା ରାଜବଳା
 ଭାଗିନୀ ଦେବା ଅଶ୍ରେୟ
 ସେ ଭାବ ପୁରତ ସନ୍ତପ୍ତ ହୃଦୟେ
 ଛଡ଼ାଇ ପତ୍ନୀ ନିଷ୍ଠୟ ।

ସେ ମାତ୍ର ସାମାନ୍ୟ ପତ୍ନୀ ଅଚରଣ
 ଅଟଇ ତ ଗୁରୁତର
 ଭରତା ଜୀବିତେ କାହିଁ ପତିବ୍ରତା
 କରେ ଅନ ସ୍ୱୟମ୍ବର ।

ସେଥିରେ ପତିର ନଥିଲେ ବିଗୁର
 ପତ୍ନୀ କିପାଁ ପତି ଦୋଷ
 ଦୁଃସମୟ ଜାଣି ଘୋଷିବ ଭାମିନୀ
 ସଦା ବହୁ ମନେ ରୋଷ ।

ବାକ୍ୟ ପ୍ରତିବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗେ ଭବୟ
 ଲଗିଗଲେ କିଛିକ୍ଷଣ

ପବନ-ବଚନ ଗଗନୁଁ ଶ୍ରବଣ-
 ଗୋଚର ହେଲ ସେଷଣ ।
 “ନଳ ତବ ଗୁଣ, ଚରଦାନୁପମ
 ଅଟନ୍ତି ସେ ଦମୟନ୍ତୀ
 ସିନ୍ଧୁ-ଜେମା ଦତ ସୁଗୁଣ ମଣ୍ଡିତ
 ରସାଧାମେ ବିହରନ୍ତି ।
 ଶଶାଙ୍କେ କଳଙ୍କ ହରିଙ୍କେ କଳଙ୍କ
 ଲଗିଛି ବହନ୍ତି ବୁଧ
 ଅବର କନକେ ସେ ରହେ ଜଡ଼ିତ
 ବ୍ୟବହାର ଘ୍ରାଣେ ମଧ୍ୟ ।
 ଦମୟନ୍ତୀ ସୁଶୀ ନିଷ୍ଠୁଳଙ୍କ-ଦ୍ରୋଣୀ
 ସଜାଗଣ ଶିରରତ୍ନ
 କଳଙ୍କିତା ବୋଲି ତାହାକୁ କହିବା
 ହିଲେକେ କେହି ନାହିଁ ତ ।
 ସେ ଅକାଶ-ବାଣୀ ନଳ ନେଇ ଗୁଣି
 ନିରେଖିଲେ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟା
 ସଜଳ ନୟନେ ଦେଖା ଦେଖି ହୋଇ
 କଲନ୍ତି ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ହୃଦୟା ।
 ବିରୁପ କାରଣ ସୁଶୀ ପଶୁରନ୍ତେ
 କର୍କୋଟ ନାଗ ଚରିତ
 ଜଣାଇ ତାହାକୁ ବାସ ଲଭିନେଲେ
 ବସୁ ହେଲ ପୁରବତ ।

୧ ବିଧୁହୃଦ ମୁଖେ ପଡ଼ି ବିଧୁ ଦୁଃଖେ
 ହାରିଥିଲା ନିଜ କାନ୍ତି
 ତା ଗ୍ରାସୁଁ ବିମୁକ୍ତି ହୋଇ ବିଜେକଲ
 ଗୁହେ ଗଲ ଦୁଃଖ ମାତ ।
 ଦମ୍ପତ ଭଙ୍ଗିତ ଭାବ, ହାବ ଦେଖି
 କେଶିନୀ ଗଲ ବାହାରେ
 ଅନନ୍ଦ ସରତ- ପଡ଼ି କଲ୍ଲୋଳିତେ
 ଫିଙ୍ଗେ ତାକୁ ଭ୍ରମପୁରେ ।
 ତର ତର ହୋଇ ଦୁଇ ଗତି ବିହ୍ନି
 ପ୍ରବେଶି ସୁଖୀ ଛନ୍ଦରେ
 ମହା ମହିମାନ ସତ୍ୟ ଭଗବାନେ
 (କରେ) ଧନ୍ୟବାଦ ଉଦ୍‌ସ୍ତରେ ।
 ଶୁଭ ସମାଗୁର ବ୍ୟାଗ୍ୟାନ ସମଗ୍ର
 ହସେ, ନାଚେ କୁତୁହଳେ
 ସତ୍ୟର ବିଜୟ ହୋଇଲା ନିଶ୍ଚୟ
 ଜେମା, ନଳ ଏକ ହେଲେ ।
 ଜାମାତା ନନ୍ଦନା ସଂଖୋଳନା ଅର୍ଥେ
 ସୁଖୀ ଦେଲେ ପରମର୍ଶ
 କହିଲେ ସୁଜନ କାଲି ସେ ବିଧାନ
 ଚଳାଇବା ନୋହି ଭ୍ରଂଶ ।
 ସୁଖ, ଶାନ୍ତି ଫିମେ କାଟନ୍ତୁ ଯାମିନୀ
 ନ ଦେବା ଦମ୍ପତେ ବିଦ୍ଧ

ବହୁକାଳ ପରେ ଶୁଭ ସମାଗମ

ବିଧି କଲେ, ସଂଘଟନ ।

ସ୍ତେମ ଅନୁଭବ **ରାଜା ନେଇ ଭାବି**

କହୁଲେ ପ୍ରେମ ସୁ-ସାର

ଧରା ବନ୍ଧୁ ଅଟେ . ବିତରେ ସରାଗେ

ସୁଯୋଗ୍ୟ ପାତ୍ରେ ନିକର ।

ଦେବୁ ପ୍ରେମ ଯେଣୁ ଅଟେ ସୁଧା ସମ

ନି କରେ କେ ଅନାଦର

କପଟେ ଜଡ଼ିତ ଥିଲେ ବହୁଷିତ

ସେ କିମ୍ଭୂତ କିମ୍ଭାବ ।

ସୋଡ଼ିୟମ ସ୍ପର୍ଶ

ଗାହୋଧାନ ପରେ ନଳ ଶୁଣି ନେଲେ

କମ୍ବୁ, ସିଂହାରବେ ପ୍ରଭ

ନିମାଦତ ଯେଣୁ

ହେଉଲେ ସେ ଚଉପର ।

ଦେଖିଲେ ସେ ଦାଣ୍ଡେ ଶୁକୁ ନିକେତନେ

ଶ୍ରେଣୀ-ବଦ୍ଧେ ଯେ ରହନ୍ତି

ପୂର୍ଣ୍ଣକ୍ରମ ସହ ପ୍ରକାଶ ସମ୍ପଦ

ପ୍ରତିଦ୍ୱାରେ ବିରାଜନ୍ତି ।

୨ମାର୍ଚ୍ଚିତ୍ର-ମସିରା ବଣେ ଦ୍ଵାପଜ୍ୟୋତି

ଦ୍ଵିତୀୟ ଚକ୍ରର ସମୀକ୍ଷା

କହିଲେ ଅବର ଭବିଷ୍ୟ ଅଶିଷେ
 ୧ ବିଲୟ ହେଲ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ
 ବହୁ କ୍ଳେଶ ଭୋଗ ଥିଲ ଅନ୍ଧ ଭାଗ୍ୟ
 ପରେ ଯେ ହେଲ ମିଳନ ।
 ଅଶାନ୍ତତ ଫଳ ହେଲ ସମାକୁଳ
 ତବାଶୀବାଦୁଁ ନିୟତ
 ସୁରେ ସୁଧାପାନେ ହେଲେ ଯେ ଭୁଜନ
 ବିଷ୍ଣୁ-ମୋହିନୀ ବଶତ ।
 ରାଜା ରାଣୀ ଦୁହେଁ କର ମୂର୍ଦ୍ଧାଘାତ
 କହିଲେ ରାଜ-ବିଭୂତ ୨
 ଅଶରେ ମଣ୍ଡିତେ ରହ ଏ ଭାରତେ
 ଖେଳାଇ ସବୁ କାହିଁ ।
 ରୁଦ୍ଧପଲ ନର- ଇଶ ଅସି ମିଶି
 କହିଲେ ହେ ନଳରାଣୀ
 ଗୋପନେ ମୋ ପୁରେ ରହିଲେ ଅପଣ
 ଯଥା ହୃଦେ ନାରାୟଣ ।
 ଭାବଇ ମୁଁ ମନେ ଅଜ୍ଞତେହେଁ ଦିନେ
 କରନାହିଁ ଅସମ୍ମାନ
 ପୁର-ଜନେ କେବେ ଥିଲେ ଅସଭାବେଶ
 ସେ ହୁଅଁ କର ମାର୍ଜନ ।
 ତବ କୃପା-ଦର- ଶନ ବଳେ ମୋର
 ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ହେବ ହରଣ

ବାରେ ବାରେ ଦେଖା ମାତ୍ର ମୋର ଭିଷା
କର କୃପାକୁ ଗ୍ରହଣ ।

ଦମୟନ୍ତୀ ରାଣୀ ହୋଇ ସୁଦୟିନୀ
କ୍ଷମନ୍ତୁ ମୋର ଧୃଷ୍ଣତା

“ଖଞ୍ଜ ହୋଇ ନିଶା- ପତେ କର ପାତ
ନେବା କଲ ବାରେ ଚନ୍ଦ୍ରା ।”

ସଜା ପଡ଼ିବୁତା ଯୋଗ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଯୁବା
କରବ ତାକୁ ପ୍ରେୟସୀ

ଦିବ୍ଭବନେ ଅନ କେନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟମାନ
ଅଛି ସେ କର-ଲଳସୀ ।

“ମଧୁମାନ-ସୁମେ ମଧୁପ ଅଦର
କରୁଥାଏ ମନାବେଗେ

କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ କୁସୁମେ କେବେ କି ସେ ରମେ
ଧୂଳେହେଁ ସେ ଶୂଢ଼ାଯୋଗେ” ।

ନଳ ଗୁଣାବିଳୀ ଗୁଣବତୀ ବାଳୀ
ମନ ବନ୍ଧନେ ବନ୍ଧନୀ

ଅଟେ ବୋଲି ମାତ୍ର ଯରବ ଜଗତ
ଜନେ ନେଉଥାନ୍ତୁ ମାନ ।

ବାସ୍ତବ୍ୟ ଅଗତ ହୋଇଣ ପୂରତେ
କହିଲେ ହୋଇ ବିନୀତ

ମୁଁ ତବ ସାରଥୀ- ପଦୁଁ ଅବ୍ୟାହତ
ନୋହିବ ଜାଣି ନିଶ୍ଚିତ ।

ନରପତି ଅନ୍ଧା ଲଭି ବହୁ ସଖ୍ୟା

ସେନାଦି ହେଲେ ଛାମୁରେ ।

ହସ୍ତ, ଗଜ, ସାମାଂ ୨ ନିଷାଦୀ ବରଜେ

ଭେଟିନେଲେ ନରରାଣେ

ରତ୍ନ, ଚୁଷା, ଧନ ବିବିଧ ପ୍ରଦାନ

(ରଜା) କଲେ ଯୌତୁକ ସମାନେ ।

ଦମୟନ୍ତୀ ସହ- ଚନ୍ଦ୍ର ବୃନ୍ଦ ସହ

କଲେ ପ୍ରୟାଣ ସ୍ବ-ଯାନେ

ନଳ-ବାମ-ଭାଗ ଶୋଭା ବୃଦ୍ଧି କଲେ

ଯଥା ଲକ୍ଷ୍ମୀ-ନାରାୟଣେ ।

ନଳ ରାଜଧାନୀ ପୁନରାବର୍ତ୍ତନ

ସମାଗୁର ବାୟୁବେଗେ

କଲିଲ ନିଷପେ ଜନେ ରହି ମୋଦେ

ନିରେଖିଲେ ରହି ମାର୍ଗେ ।

ପୁରଜନେ ପୁର କଲେ ସୁସଜ୍ଜିତ

ସଜ୍ଜାତ୍ମିନ ଦଳ ଜମି

ନାଚି କୁତୁହଳେ ବିଷ୍ଣୁ ଗୁଣାବଳୀ

ଗାନେ ସୁତ କଲେ ଭୂମି ।

ସରବେ ଯେ ନଳେ ଭୂମିଷ୍ଠ ପ୍ରଣାମେ

ଗଲେ ତାହାଙ୍କ ଅଗହଣେ

ଖଳ-ଦ୍ବେଷୀ ନର- ପତି ଯେ ପୁଷ୍ପର

ଲଗିଲେ ତା ନିବାରଣେ ।

୧ ଅଶ୍ଵାରେଘ୍ରା, ୨ ଗଜାରେଘ୍ରା, ୩ ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ

“ପ୍ରଦୀପ ନିବାଣୀ ଗନ୍ଧକୁ ଗ୍ରହଣ
 ଗତାୟୁ ଯଥା ନ କରେ
 ଧରଣୀ ପଶିବୁ- ଅଗୁର ବଶିଷ୍ଠ
 ଦେଖାଗଲେ ସେ ପ୍ରକାରେ” ।
 ଉଦାର-ଚରଣ- ବାନ ନଳରାଣୀ
 ଭ୍ରାତୃ-ଦ୍ୱେଷେ ନିବାସିତ
 ଥିଲେ ଯେଣୁ ହେଲେ ସ୍ୱପ୍ନର ଅଗତ
 ଜନେ ସମ୍ମାନେ ନିଯୁକ୍ତ ।
 ରାସୁରସ ଛାଡ଼ି ଯିବୁମର୍ଦ୍ଦେ ଜଡ଼ି
 ରହିବ କେ ନରାଧମ
 ସଦଜ୍ଞାନ ଯାର ହୃଦେ କରେ ଘର
 ସୁଜ୍ଞାନେ ଦିଏ ସମ୍ମାନ ।
 ରାଜାଜ୍ଞା ଲଘ୍ୱନ କଲେ ପୁରଜନେ
 ରହିଲେ ସେ ନଳ-ପାଣେ
 ମିଳିତେ ସରବେ ହେଲେ ପୁରଦ୍ୱାରେ
 ତହୁଁ ଫେରିଲେ ସ୍ୱ-ବାସେ ।
 ନଳକ ଶସ୍ତ୍ରାଗତ ହେଲ ପ୍ରକାଶିତ
 ପୁଷ୍ପର ରାଜା ନିକଟେ
 ହୁର ଦୁରାଶ୍ରୟ ନ ନେଲ ଅଦର
 ପଡ଼ିଣ ସଦା ସଙ୍କଟେ ।
 ବଳେ ରାଜ୍ୟନେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ ବା ଅସି
 ମିଳିଲେ ନିଷପ ପୁରେ

ବିଦାଡ଼ିତ ଯୋଗ୍ୟ ଅନ୍ଧ ଡଳ
 ନ ଭେଟିଲେ ଅହଂକାରେ ।
 କୋପାନଳେ ନଳ ହୋଇ ପ୍ରହ୍ଳାଦ
 ଚଳିଲେ ରଜା ପୁରତେ
 କହିଲେ ନରେଶେ ଶ୍ରୀଧର ସକାଶେ
 ପ୍ରବେଶ ହେଲି ମୁଁ ଏଥେ ।
 ରହିଲେ ପୁଷ୍କର ବଧୂର ପ୍ରକାର
 ନ ଦେଇ କିଛି ଉଦ୍ଧର
 ପଦ୍ମାମ୍ରାସ୍ନାନେ ରତ ବାନର କି
 ହେଲେ ଛଡ଼େ ତା ଅହାର ।
 ସୁମିତ୍ର ଅହ୍ମାନ ଫଳ ଉପାଦାନ
 ନ କଲୁ ନଳ-ହୋଧ
 ଓଡ଼େଇ ହୋଇଣ ତାହାକୁ ଅସ୍ଥିରେ
 ରଖିବା କରଇ ସଧ ।
 “ଲେଭା ଜନ ଧନେ ହୋଧୀ ଜନ ଦୈନେ
 ମୁହକୁ ତା’ ଶତ୍ରୁମେ
 ଅସୁଅ କରିବା ନୀତି ଅନୁଶୁଦ
 କରନେଲେ ସେ ମରମେ” ।
 ଶାଣିତ ଶକ୍ତିପାଣି ସ୍ୱକରେ ଧରିଣି
 କହିଲେ ନ କଲେ ଖେଳା
 ଶସ୍ତ୍ରେ ତୁମ୍ଭ ଶିର କାଟିବ ନିକର
 ତୁଟାଇବି କହ-ଲୀଳା ।

ରଜା ସକାତରେ କହିଲେ ସଧୀରେ
କି ହୁଏ କହି ତ ମତେ
ହାତେ ପରବ ସମ୍ପଦ ତ ସୁବେ
ଏବେ କିଏ ଅଛି ହାତେ ।
ନିଷଧ-ଗଗନ- ବନ୍ଦ ଦମୟନ୍ତୀ
ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତୁମ୍ଭ ରାଜ୍ୟ
ହୁଏ ହେଲ ବୋଲି କହିନେଇ ନଳ
ଡାକିଲେ ହେ ହୁଅ ସକ ।
ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣେ ହେଲେ ଉଚ୍ଚାଟନ-
ବିଳେଶୟ ହୃଦୟରେ
ପୁଷ୍ପରଞ୍ଜ ପଣି ଜ୍ଞାନ ଦେଲା ନାଶି
ରହିଲେ ତେଣୁ ବିକଳେ ।
ବୋଲନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ଖେଳେ ଅପଜୟ
ତେଣୁ ଦମୟନ୍ତୀ ମୋର
ହୋଇ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ହରାଇ ଅନଙ୍ଗ
ମତେ ଭୋଷିବେ ନିକର ।
ପୁର-ମୁରେ ଦେବ- କନ୍ୟା ଅଗଣିତା
ଗନ୍ଧର୍ବ, କ୍ଷତ୍ର ରମଣୀ
ଛାଡ଼ିଲେ ମଦକା ହେୟ ଜ୍ଞାନ ଭାବେ
ଅଶା କଲେ ତାଙ୍କ ପାଣି ।
ବରୁଣ, କୁବେର ପ୍ରେତପତିଙ୍କର
ଯାରେ ଥିଲା ଅଭିରୁଣ

ସେହୁ ଦମୟନ୍ତୀ ପ୍ରେମେ ନିତ ନିତ
 ସାଧୁବେ ମୋ ମନକୁଟି ।
 ମନାକାଶେ ସେହୁ ନାରୀଣି ସଦୃଶ
 ହାରନେଇ ବୁଦ୍ଧିଜୀନ
 କ୍ରିଡ଼ନେ ସ୍ତ୍ରୀକୃତ କଲେ ନରପତି
 ଦୁରାଶା ଶଶ-ବିଷାଣୀ ।
 ଅଧିକାଶ-କୁସୁମ ମାତ୍ର ମନ-ଭ୍ରମ
 ସେ ଭାବ ନଧର ମନେ
 ପୁରାଣେଲ ବେଳେ ନିଷଧ ଲଭିଲେ
 ଅଶା କଲେ ସତ୍ୟ-ଧନେ ।
 ଅସ-କ୍ରିଡ଼ା ଜ୍ଞାନ ପ୍ରବାଣ ଯେ ନଳ
 ରୁଦ୍ରପଦ୍ମ ପ୍ରସାଦତଃ
 ନ ଜାଣି ଫୁଟିବ ମାନସ ଅତୁରେ
 ହେଲେ ଦୁଃଖକ୍ରିଡ଼ାସକ୍ତ ।
 ଯେହେତୁ ଭବୟ ହୃଦ୍ ଯେ ନିଶ୍ଚୟ
 ହୋଇଥିଲା ତ ପ୍ରଥମେ
 ଦାନ ପଡ଼ି ନଲେ କଲ ସମ୍ମାନିତ
 ବସିଲେ ସେ ରାଜାସନେ ।
 ବିରସ ବଦନେ ରହିଲେ ପ୍ରସ୍ତର
 ଚନ୍ଦ୍ର ନେଇ ନିଜ ହାନି
 ପୌରୁଷ, ବଡ଼ମା ତାହାକୁ ବରଜି
 ନଲେ ରହିଲା ସମ୍ମାନ ।

“ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦେ ଗତ ନ ଜାଣି ମାନବ
 କରଇ ବୃଥାଭିମାନ
 କାଳେ ଦୁଃଖ ହୁଏ ସେ ବୃଥା ସେ ବିଷାଦେ
 ରହଇ ହାରିଣୀ ଜ୍ଞାନ” ।
 ବିଗତ ଚିନ୍ତିଣୀ ସଂକ୍ରନ୍ତ ଅଗତେ
 ହୁଏ ଯେ ପ୍ରଭାତେ ମନା
 ଯଦ୍ବଦ୍ବିଷୟାତ୍ମକ ଧର ମୁକ୍ତ ମତ
 ରହେ ପୁରତ କାମନା ।
 “ଯେ ଦିଏ ଅପରେ ବିବିଧ ଯାତନା
 ଦିନେ ତାର କ୍ଳେଶ ଭୋଗ”
 ସେ ମାତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମନାସନେ ଘର
 କଲ ବହୁ ଅନୁରାଗ ।
 ଗଲ ବଡ଼ପଣ ଶାସକ ଗୁମାନ-
 ରହିଲେ ଅରକ୍ଷ ପ୍ରାଣୀ
 ଯା’ ଅହତ ଚିନ୍ତା ସେ ହେଲେ ନୃପତି
 ମାତ୍ର ତାଙ୍କ ଶିମାଶେଷୀ ।

ସପ୍ତଦଶ ସର୍ଗ

ଭକ୍ତି ଭରେ ନିଲେ ସେ ପ୍ରଣାମ କଲେ
 ଦିନେ ଧରଣୀ ତରଣୀ
 ଦେଲି ବହୁକ୍ଳେଶ ଅହେ ନରକେଶ
 ଶିମା କର ଦ୍ଵାନ-କର୍ମ ।

୧ କାର୍ଯ୍ୟ କାଳୋଚିତ ବୁଦ୍ଧି, ୨ ସ୍ଵାଗା ଘଟନାପେକ୍ଷା

ଯା' ହେଲ ଦଢ଼ିତ ତା ମୋଝର ଅଜ୍ଞତ
 ଅଛୁଟିଜ ମୋ ଅନାଦର
 ବଢ଼ିବା କାରଣୁ ସନ୍ତପ୍ତ ହୃଦୟେ
 କାଟେ ମୁଁ ନିଶି ବାସର ।
 ଶାନ୍ତ କାରବର କ୍ଷମା ଗୁଣାଧାର
 ଅଟ ଯେହେତୁ ରାଜନ
 ମୋ ସରବ ଦୋଷ ହେବ ତ ମାଜିତ
 ଅଶାସୁଣ୍ଠି ରହେ ମନ ।
 କ୍ଷମା-ଗୁଣୀ ହୃଦ କ୍ଷମାକୁ ଅବରେ
 ହେଲେହେଁ କେ ଏ ଅଭିଭାସୀ
 ଅପକାର ଗୁଳି ମେ ଯାଇ ପାସୋର
 ଦୋଷୀ କ୍ଷମା କରେ ସେହି ।
 ଯୁଦ୍ଧର କାମଟେଁ ନଳରାଜା ରୁଦ୍ଧେ
 ରହୁଥିଲେହେଁ ସେଷଣି
 ନବନୀତ ହୃଦ କଲ୍ଲ ତରଳିତ
 ତାଙ୍କ ଅନୁତାପ ବାଣୀ ।
 କହୁଲେ ମାତର ହିର, ଦୁରାବୁର
 ଅଶା କଲ୍ଲ ରାଣୀପ୍ରେମ
 ତୋ ପ୍ରାଣ ବିନାଶେ ନୋହି ପାଏ ଲେଶ
 ବର* ଧର୍ମ ହେବ ମାନ ।
 ସଜା ଦମୟନ୍ତୀ ପାଦାଗ୍ରତେ ପଡ଼ି
 କ୍ଷମାଭିଷା କର ଏବେ

ସେ ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କଲେ ମୁହିଁ ସିନା
 ଶାସ୍ତିଦେବି ଯଥା କବେ ।
 ଉପଦେଶ ପାଳି ନେଲେ ଯଥା ଭଳି
 ନଳ କହୁଲେ ସୁଦୁଦେ
 ତୋର ଶ୍ରେଣୀ ରାଜ୍ୟ ତୁ ଶ୍ରେଣୀ ସହଜେ
 କାଳ କାଟିନିଅ ମୁଦେ ।
 ପ୍ରଜା ପ୍ରପୀଡ଼ନ ଅସଦାଚରଣ
 ନିରତେ କର ବର୍ଜନ
 ପର ସଜା-ମାନ ରକ୍ଷଣେ ତୁ ମନ
 ଦେଉଥାଅ ଅନୁକ୍ଷଣ ।
 ଦୟା-ଶାନ୍ତି ପୁଣି ରହୁ ତୋ ଶାସନ
 ଅରସେ ଯୋଗାଅ ବୃତ୍ତି
 ସୁଯୋଗ୍ୟ ସେବକେ ରଖି ମିତ୍ର ଭାବେ
 ନ୍ୟାୟେ ଗୁଲ୍ମଥାଅ କ୍ଷିତ ।
 ଦମୟନ୍ତୀ ପାଦେ ପଡ଼ି ସେ ବିଷାଦେ
 କହିଲେ ମୋ ଦୋଷ କ୍ଷମା
 କର ବୋଲି ଏବେ ମାଗଇ ସରାଗେ
 ତୁମ୍ଭେ ତ ମୋ ମାତା ସମା ।
 ମଳ, ମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ କଲେ କେ ଭୁବିଗେ
 ବସୁମତୀ କୋପମନା
 ହୁଏ ବୋଲି କେବେ ଥରେ କେ ଭାବିବ
 ତଥା କରନ୍ତେ ଭାବନା ।

ନିନ୍ଦାଲେ ଜନନୀ ସନ୍ତାନର ହାନି
 ମାତାକୁ ନଳଗେ ଢାକି
 ନିନ୍ଦା ଫଳ ଭୋଗେ ନିନ୍ଦୁକ କେବଳ
 ବାଢ଼ୁଥାଏ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ।
 ଅଳ୍ପ କଷ୍ଟେ ପଡ଼ି ଚନ୍ଦ୍ରବା ମାନବେ
 ଯୋଗାଉଥିବୁ ଅହାର
 ତୋ ଦାନେ ପ୍ରଭୁର ସୁଖ୍ୟାତ ପ୍ରଭୁର
 ହୋଇବ ତ ବିଶେ ତୋର ।
 “ପରହୁଁଦେ ରୁଦ୍ଧ ତୁ ଥିଲେ ନିନ୍ଦୁକ
 ଅଦୃଶ୍ୟ-ଶକ୍ତି ତୋ ହୃଦ
 ଗୋପନେ ସାଧୁର ମାନ ଦୃଢ଼ ଭାବେ
 ସେହି ସେ ସଜ୍ଜନ ମିତ୍ର” ।
 “ଅବର କହଇ ତୁ ନିଷଧସାରୀ
 ଅନୁଗତେ ରହି ସଦା
 ଏଥୁ ଭାବେ ନର- ପତକ ଅଦର
 ବଢ଼ାଉଥିବୁ ସବଦା ।
 ମିତ୍ର ରାଜ୍ୟ ତୋର ହେଲେ ଯେ ନିକର
 ଶତ୍ରୁ ଭାତ ଯିବ ଦୁରେ
 “ଯଥା ସମ୍ମାନିତ ତୁଣି ରକ୍ଷୁ ଥିଲେ
 ବରାଧିବ ଗଜ-ବରେ” ।
 ଉପଦେଶାବଳୀ ରତ୍ନହାର ଭଳି
 ମନ୍ତ୍ରିତେ ରହି ପୁଷ୍ପର

ଭବସ୍ତୁ ଶ୍ରୀପଦେ ପ୍ରଣାମି ସେ ମୁଦେ

ଚଳିଗଲେ ନିଜ ପୁର ।

ଲହା ଦହି ନେଇ ଭାସି ପରେ ଥୋଇ

ପ୍ରହାରେ ଅସ୍ତ୍ର ଯେମନ୍ତ

ତଥା ସେ ଦୁର୍ବୃତ୍ତ ଶତ୍ରୁ ନୃତ୍ତି ତତ

ବଦଳି ଗଲେ ଭୁବନ୍ତ ।

ଶାସକ-ଧରମ- ସୁବାଜ ବପନ

ହେଲ ଯେଣୁ ତାଙ୍କ ହୃଦେ

ଅଭ୍ୟାସ ସଲ୍ଲ ଲଭି ବାର ବାର

ପୁଷ୍ପରେ ରଖିଲ ମୋଦେ ।

ଦଣ୍ଡଯୋଗ୍ୟ ସେହି ଅଦଣ୍ଡ୍ୟ ଯେ ହୋଇ

ମଣିଲେ ନିଜକୁ ହାସି

ଭୁବି ଭୁବି ପର- ଶଂସା ପୁରସର

ନଳେ ଦେଲେ ସେହି ଦ୍ରୋଣୀ ।

ଅକ୍ଷାଦଶ ସର୍ଗ

ନଳ ମହାଭାଗ ପରସଦବର୍ଗ

ଭିକାର ନେଲେ ବହନେ

କହିଲେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବଣେ ସେ ବିଦେଶେ

ଥୁଲେ ମିଳିଲେ ସୁଜନେ ।

ଦୁର୍ଗତ କାହାଣୀ ନ ନେଲେ ବ୍ୟାଧ୍ୟାନୀ

ଶୁଣାଇବା ତା ଅଶ୍ରେୟ

ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରବେ ସରବେ
ସେ ଭାବ ଯେଣୁ ଉଦୟ ।

ବୋଇଲେ ପୁଷ୍ପର ବହୁ ଅତ୍ୟାଚାର
କରିନେଲେ ସ୍ୱଳ୍ପ କାଳେ

ପ୍ରଜା ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖୀ ନଳେ ନେଇ ଲେଖି
ତାଙ୍କୁ ଦାୟୀ କର ବେଳେ ।

ନଥାଇ କାରଣ ରଜା, ପ୍ରଜାଗଣ
ଭେଗିଲେ କ୍ଳେଶ ଅପାର

କେଉଁ ଭାବେ ବିଚ୍ଛୁ ଘଟାଇଲେ ସବୁ
ସେ ନୀତି ତାଙ୍କୁ ଗୋଚର ।

ଯେ ଯା' କାର୍ଯ୍ୟବଳୀ ଗତ ଯେ ନ ଭାଲି
କରହେ ବହୁ ସରଗ

ହୁଟି ବିନା କାମ ହେଲେ ସମାପନ
ନୋହିବ କେହି ବିରାଗ ।

ରଜା ମାତ୍ର ଏକ ସୁଦୃଷ୍ଟ ଗୁଳକ
ବଳେ ଚଳାନ୍ତି ମେଦିନୀ

ଶାସନ ବିଧାନ ନିୟମ ପାଳନ
କରମୀ ନିଅନ୍ତି ମାନ ।

କୃଷକ ଅଦେଶେ ଯଥା କୃଷି-ପଣ୍ଡ
କରନ୍ତି ଭୂମି କର୍ଷଣ

ତଥା ରାଜାଦେଶେ ଯେ ପରିଗୁରକେ
ଚକ୍ରଥାନ୍ତି ଅଦୃଷଣ ।

ପରକ ରକ୍ଷଣା- ବେଷଣେ ନୃପତି
 ଦେଉଥାନ୍ତି ନିତି ମତି
 ସ୍ୱ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ସବ କର୍ମଗୁଣ
 ଶାସନ ତନ୍ତ୍ର ଚଳାନ୍ତି ।
 ବାଣ୍ଟେ ସ୍ୱ ଡକାଇ କହୁଲେ ତା ପରେ
 ରଥେ ଚଳି ବିଦରରେ
 ଅନ୍ୟ ସୁତା, ସୁତ ଅଣ ହେ ସଙ୍ଗତେ
 କହ ରଜନେ ସରବେ ।
 ଅବର କହୁବ କୋଟି ନମସ୍କାର
 ଅମ୍ଭର ସେହୁ ଦେନିବେ
 ତାହାଙ୍କ ଅଶିଷ୍ଟେ ଶୁଭେ ଅମ୍ଭେ ଦେଶେ
 ରହିବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଭବେ ।
 ରାଜାଜ୍ଞ-ଉଚ୍ଚୀଷ୍ଟେ ମଣ୍ଡିତେ ବାଣ୍ଟେ ସ୍ୱ
 ଚଳିଲେ ବିଦର୍ଭ ପୁରେ
 ନଳଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧ ପୁଷ୍କର ଦୁର୍ଗତ
 ଜଣାଇଲେ ନରବରେ ।
 କିଛି ଦିନ ପରେ କୁମାରୀ, କୁମାର
 ନେଲେ ସେ ନିଷଧପୁରେ
 ବିନୀତ ପ୍ରଣାମ କରି ନରସିଂହେ
 ଗଲେ ସେ ନିଜ ଅଗାରେ ।
 ନଳ, ଦମୟନ୍ତୀ ଦଶା ବିପର୍ଯ୍ୟୟ
 କୁହାଗଲା ମୁଖେ ମୁଖେ

ଯେ ଥିଲେ ବ୍ୟଥିତ ସେ ହେଲେ ସୁଖିତ
ବାଞ୍ଛା ଗଲ ସୁର ଲେଖେ ।

ମନ୍ଦବାଦ ଶୁଣି ହୋଇଲେ ତୁଷ୍ଟ
ଅବର କଳି, ଦ୍ଵାପର
ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ଦାୟୀ ଯେଣୁ ସେ ଉଭୟ
ଲଞ୍ଜିତ ହେଲେ ଅପାର ।

ବାରସେନ ଯାଗେ ପାଇ ହବିର୍ଭାଗ
ଦେବ କେତେ ଥିଲେ ରଣୀ
ତାଙ୍କ କୁମାରଙ୍କ ଶୁଭ ସମାଗୁର
ଶ୍ରଦ୍ଧାଭରେ ନେଲେ ଶୁଣି ।

କଳି ଓ ଦ୍ଵାପର ଅନୁତାପ ସରେ
ବୁଝି ରହୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ
ରାଜା-ପୁରାଣତ ହେଲେ ସେ ତୁରିତ
ସଙ୍ଗେ ଥୋକେ ଦେବ-ଗଣ ।

ଯେହୁ ଅତଦାୟୀ ସମ୍ମୁଖେ ସେ ହୋଇ
କରିଲେ କ୍ଷମା ମାରୁଣି
ନିଶ୍ଚିତ ତା ଲଭି ହେବ ବୋଲି ଭାବି
ଅଗତ ହେଲେ ଧରଣୀ ।

ମିଳିତେ ସରବେ ପ୍ରବେଶି ପ୍ରାସାଦେ
ଭେଟିଲେ ନଳ ନରେଶ

ଯଥାପୋଷ୍ୟ ମାନ୍ୟ କରି ସେ ଗ୍ରହଣ
ଦେଲେ ଅଶିଷ ଅଶେଷ ।

ନିଜ ଦୋଷ ମାନି ନେଲେ ଯୁଗ ବେନି
ଗୁଡ଼ୁ ବାକ୍ୟାବଳୀ ବିହୁ
କହିଲେ ଯା' କଲ୍ଲ ଅମ୍ବର ତା ନୁହେ
ବିଧାନିଲେ ବିଜ୍ଞ ବିହୁ ।

ସୁଖ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଥିଲ ଯେ ଦମ୍ପତି
ରସା କଷ୍ଟେ ଅଳ୍ପ ହୋଇ
ବିବିଧ ଯାତନା ହୋଇଲ ଘଣ୍ଟା
ରସାୟନ ହେଲେ ସେହି ।

ଦୃଢ଼, ସତ୍ୟବ୍ରତ ତବେ ଅଚରିତ
ଅବିଚଳିତ ମାନସ
ତୁମ୍ଭର କେବଳ ଜାଣୁ ମନ୍ତ୍ରପାଳ
ସୁଚିନ୍ତା ନିରତେ ରସ ।

ଅମ୍ଭ ଅଭିମାନ ବର୍ଜିତେ ଅପଣ
ନିଜକୁ ତୁଣି ସମାନ
ଜ୍ଞାନ କରୁଥାଅ ହେଲେ ଶୂରବର
ରଜାଧିରାଜ ନିଦାନ ।

ପରଜାକୁ ପାଳ ଅମ୍ଭଜ ସମାନ
ପରୋପକାରେ ନିରତେ

କାଳ କାଟି ନେଇ ଦ୍ୱେଷ ମନୁ ଫେର
ବକ୍ତୃଆଅ ସଦପଥେ ।

ରଜ-କୋଷ ଧାନ ଜନକ ପୋଷଣେ
କରୁଥାଅ ନିଯୋଜିତ

ଭରଣ ପୋଷଣ ଉପାୟ ବିଦ୍ଵାନ
ଲାବ ନରହେ ଦେଶେ ତ ।

ଯୋଗୀ ମନୋବୃତ୍ତି ତୁମ୍ଭଠାରେ ମାତ
ରହୁଥାଏ ଜ୍ଞାନି-ବର ।

ଶର୍କରାରେ ଯଥା ମିଶ୍ରରସ ରହେ
ବିଭଜ୍ୟ ନୋହୁ ନିକର ।

ଦମୟନ୍ତୀ ରଣୀ ସୁତ-ଗୁଣ ଶଣି
ପରାକାଷ୍ଠା ସତା ଭୂଷା
ଭୂଷିତେ ରହନ୍ତି ନାହିଁ କିଛି ଭ୍ରାନ୍ତି
ଶତ ସମ ସେହୁ ଯୋଷା ।

ବିଚଷଣ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମନ୍ଦଣା
ବଳେ ତାଙ୍କୁ କେ ନ ବଳେ
ଭୂଦେବୀ ଗର୍ବୀତ ହେବାର ଭଗିତ
ଧରଣୀ ତାହାଙ୍କୁ କୋଳେ ।

ରସା ମାୟା-ଡୋର ଦମ୍ଭତ ବାହାରେ
ଖେଳି ରହୁଥାଏ ପିନା
ଶୟ ହେଲେ ହେଲେ ପାଦାଗ୍ରତେ ପଡ଼ି
ଦିଏ ନିଶ୍ଚୟ ସମ୍ଭାବନା ।

ଅମୃତ ଅଶିଷ ବଶେ ଯେ ଦମ୍ଭତ
ଦୀର୍ଘାୟୁ ହୋଇ ବିହର

ସତ୍ୟ ନାରାୟଣ ନୟନ-ଅୟନେ
ରଖି ଅହରହ ହର ।

ରଚୟିତା ଅଭି- ମନ୍ୟ ମନସୋତ୍ତେ
 ଭସି ରହେ ଭବ-ସରେ
 ଭାବା ହୃତାହୃତ ନ ଚିନ୍ତ ମାନସେ
 ନିରହଙ୍କାରେ ବିହରେ ।

ଦେବକା-ନନ୍ଦନ ଦେବ କିସ ଦାନ
 ଦେବୋଞ୍ଜର ସବ କିନା
 ଏ ବିଶ୍ୱ ଗୁଳକ ପାଳକ ମାଲିକ
 ଘେନ ମୋ ଦୈନ୍ୟ ବନ୍ଦନା ।

ଉପସଂହାର

ଶୈବଲିଙ୍ଗା ଶୈବଲେ ରହିବା ସମୁଚିତ
 ବାରି-ଗୁଣ ତାର ବଳେ ନୁହେଁ ବିକଳିତ
 ଗୁଣ ଛାଡ଼ି ଗୁଣ ଗୁଣି ନେବେ ଗୁଣି-ଜନ
 ମଧୁକର ମଧୁମାଳ-ସୁମେ ଯଥା ମନ ।

ବ୍ରହ୍ମସୁର ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆରେ ଶ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମ ବସୁଦେବ
 ଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରିତ । ୧୯୪୧ ।

ଶୁଦ୍ଧିପଦ

ପୃଷ୍ଠା	ଧାଡ଼ି	ଅଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ	ଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦ
୯	ଶେଷଧାଡ଼ି	ମତ୍ତ	ମତ୍ତା
୧୨	୯	ନିଷେପିଣ	ନିଷେପଣ
୨୭	୧୭	ଗମ୍ଭୀର	ଗମ୍ଭୀରା
୨୯	୨	ଦୁର୍ମତ୍ତ	ଦୁର୍ମତ୍ତ
୩୦	୧୧	ସବ୍‌ଜେ	ସବ୍‌ଜେ
୩୪	ଟିପ୍ପଣୀ	ସାକରେ	ସାକରରେ
୮	୩	କୋମଳ (ଦ୍ରୁତାୟ)	କମଳ
୪୧	୧୦	ନିଷ୍ଠେ	ନିଷ୍ଠେ
୪୨	ଟିପ୍ପଣୀ	ବୃନ୍ଦାବନଗଣେ	ଦେବେ
୬୧	ଶେଷଧାଡ଼ି	ସ୍ଥିରେ	ଥରେ
୬୫	୧୩	ତରେ	ପରେ
୭୧	୧	ଚିନ୍ତି	ଚିନ୍ତ
୭୨	୨୦	ଅବେଷଣେ	ଅବେଷଣେ
୭୫	୩	ଦେର	ଦେରା
୮୦	୧୯	କର୍ଣ୍ଣଶିର	କର୍ଣ୍ଣଶିର
୮୧	ଶେଷଧାଡ଼ି	ଯଥେଚ୍ଛା	ଯଥେଚ୍ଛା
୮୪	୫	ବିହ୍ୱଳ	ବିହ୍ୱଳ
୯୨	ଶେଷଧାଡ଼ି	କଲେ	ନେଲେ
୧୧୮	୧୨	ହର	ହାର
୧୨୭	୨	ସ୍ୱଚ୍ଛଳ	ଅଚଳ

ପୃଷ୍ଠା	ପାଠ	ଅଗ୍ନିକ ଦେ	ଶୁକ ଦେ
୧୩୧	ଟିପ୍ପଣୀ	୧ ମେଘ	୧ ବର୍ଷା
୧୪୧	୨୧	ସନ୍ତାନ	ସନ୍ତାନେ
୧୪୯	ଶେଷପାଠ	ବୁଦ୍ଧିମତ	ବୁଦ୍ଧିମତ
୧୫୨	୭	ବାସ୍ତବ୍ୟ	ବାସ୍ତବ୍ୟ
୧୬୨	ଟିପ୍ପଣୀ	ବେ ପ୍ରକାଶ	ଅଦର
୧୮୩	୧୪	ଗୁରୁଥାଅ	ଗୁରୁଥାଅ
୧୯୦	୭	ସୁତ	ସୁତ

ପ୍ରଣେତାଙ୍କ ବିରଚିତ ପୁସ୍ତକର ନାମ

୧	କମଳିନୀ ଜଣାଣ ଓହଁସ ଦୁଇ		
୨	ଦେବା ପୁତ୍ର		
୩	ଅରୁ ବୋଧ		
୪	ଶ୍ରୀ ରଘୁନାଥ ଜଣାଣ		
୫	ଶ୍ରୀ ନିର୍ଘୋଷାବା ଜଣାଣ		
୬	ଶ୍ରୀରାମ ବିଳାସ	}	ବହୁଲିପି
୭	ସୀତା ବିଳାସ		
୮	ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବିଳାସ		
୯	ଅଞ୍ଜନାକୁମର ପ୍ରଭାବ	}	ବହୁଲିପି
୧୦	ବିଜୟ ଦଶମୀ ହାର		
୧୧	ଉପହାର		
୧୨	ଶ୍ରୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଯୋଦ୍ଧ		
୧୩	ହୁମନ ଶତକ		
୧୪	ସୀତା ସ୍ବୟମ୍ବର		
୧୫	ଦଶହରା ଦର୍ଶନ		ବହୁଲିପି
୧୬	ରତ୍ନସଂହାର		
୧୭	ବାଳ-ବିଦମ		
୧୮	ମାୟାବିନୀ		
୧୯	ନିଷଫେୟକ		

